

SALA
DE
LECTURĂ

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

43

DE LA CONGRESUL AL IX-LEA
LA CONGRESUL AL XIV-LEA

(Paginile 12 — 13)

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

cu privire la problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România

Stimați tovarăși,

Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al partidului consideră necesar ca actuala Plenară să dezbată problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România. (Aplauze puternice, îndelungate).

Această dezbatere este necesară deoarece au trecut 45 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și 41 ani de la trecerea la edificarea socialismului în România.

Totodată această dezbatere apare necesară ca rezultat al faptului că pe plan mondial au apărut diferite teze și concepții cu privire la făurirea socialismului și la perspectivele luptei revoluționare, ale dezvoltării generale a socialismului în lume.

Are loc, de asemenea, o intensificare a activității cercurilor reacționare, antisocialiste și anticomuniste, de amestec în treburile interne ale țărilor socialiste, în scopul destabilizării situației în aceste țări și slăbirii construcției socialiste.

În actualele împrejurări se impune ca o necesitate obiectivă analiza științifică a drumului parcurs în construcția socialismului, a stadiului actual al socialismului în țara noastră și, pe baza concluziilor desprinse din practica și realitățile sociale, să dăm răspunsuri teoretice, să înarmăm partidul, întregul popor cu o cunoaștere și înțelegere justă a realităților economico-sociale, a legilor obiective, a principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare în general, privind căile de dezvoltare a patriei noastre, a întregii omeniri pe calea orinduirii fără clase, fără asupritori, de realizare a celei mai drepte orinduirii din lume — a socialismului și comunismului. (Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).

Am ajuns la concluzia că este necesar să facem această analiză înaintea Congresului al XIV-lea al partidului pentru a se putea înțelege mai bine problemele actuale ale dezvoltării economico-sociale, ale socialismului și vieții mondiale, astfel încât dezbaterile și hotărârile Congresului să dea o perspectivă științifică, revoluționară cu privire la înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor trecerii la afirmarea în viață a principiilor comuniste, în patria noastră, în toate domeniile.

Stimați tovarăși,

De la apariția socialismului științific au trecut mai bine de 140 de ani. Făuritorii socialismului științific, Marx și Engels, au supus unei analize critice dezvoltarea societății omenescii și, în special, a capitalismului, pe baza concepției revoluționare despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

Socialismul științific s-a dezvoltat, după cum este bine cunoscut, în luptă hotărâtă împotriva socialismului utopic, a concepțiilor burgheze și mic burgheze despre socialism, a anarhismului, reformismului, lichidatorismului, a diferitelor concepții idealiste și pseudorevoluționare.

Făurirea socialismului științific, a concepției unitare revoluționare a proletariatului privind înțelegerea și transformarea lumii pe cale revoluționară a reprezentat victoria spiritului revoluționar în mișcarea muncitorească și a dat perspective luptei unite a clasei muncitoare, a proletariatului și forțelor progresiste de pretutindeni pentru răsturnarea orinduirii capitaliste, bazate pe exploatare și asuprire și realizarea unei orinduirii noi bazate pe egalitate și echitate, în care oamenii muncii, popoarele să fie cu adevărat libere, independente și stăpâne pe destinele lor. (Aplauze puternice, prelungite).

Este necesar să subliniem permanent faptul că făuritorii socialismului științific nu au considerat niciodată teoria lor elaborată definitiv, odată pentru totdeauna. După cum se știe, ei au atras întotdeauna atenția că au pus numai bazele unei concepții revoluționare materialist-dialectice despre lume și viață, care trebuie să se dezvolte și să se îmbogățească continuu cu practica și teoria revoluționară, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a științei, tehnicii și culturii, a cunoașterii umane în general.

În cei peste 140 de ani care au trecut de la apariția „Manifestului Partidului Comunist”, omenirea a cunoscut profunde transformări revoluționare. Mișcarea muncitorească a trecut, de asemenea, prin mai multe etape de

organizare și dezvoltare. De la Internaționala I-a comunistă, întemeiată de Marx și Engels, la Internaționala a II-a și apoi la Internaționala a III-a și până astăzi, mișcarea muncitorească, partidele clasei muncitoare au trecut prin diferite forme de organizare și, totodată, s-au dezvoltat diferite concepții cu privire la calea eliberării clasei muncitoare de asuprire și exploatare și asupra căilor realizării orinduirii sociale socialiste.

O analiză obiectivă, chiar foarte succintă, demonstrează cu puterea realității, a vieții — adevăratul judecător — că socialismul științific și-a dovedit pe deplin forța și invincibilitatea. Mișcarea muncitorească revoluționară, partidele clasei muncitoare au, după cum este bine cunoscut, concepții diferite privind înfăptuirea revoluției și construcției socialiste, dar, cu toate acestea, ele au avut și au un rol de importanță tot mai mare în viața națională și internațională, în lupta pentru progres economic și social, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

Este un adevăr bine cunoscut și de netăgăduit că partidele comuniste și, în primul rând, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, și-au asumat răspunderea istorică de a înfăptui revoluția proletară și de a trece la construirea societății socialiste.

Au trecut 72 de ani de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și de la crearea primului stat al muncitorilor și țăranilor din lume, în care s-a construit societatea socialistă.

La sfârșitul celui de-al doilea război mondial și în anii următori, pe calea Revoluției din Octombrie au trecut noi și noi popoare, printre care și poporul român, care a

răsturnat pentru totdeauna orinduirea burghezo-moșierească și a ridicat pe pământul României edificiul luminos al societății socialiste. (Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”).

Este bine cunoscut că, pe ansamblu, țările socialiste au obținut mari realizări în lichidarea inepuierii și făurirea cu succes a socialismului. Se poate afirma, fără teama de a greși, că socialismul și-a demonstrat forța și superioritatea, ca orinduirea socială cea mai dreaptă și umană din câte a cunoscut omenirea până acum. (Vii și puternice aplauze).

În același timp, pe calea socialismului, în forme și faze diferite, au trecut și acționează noi state și popoare din cadrul țărilor în curs de dezvoltare.

De asemenea, în diferite țări capitaliste, partidele socialiste și social-democrate au realizat o serie de reforme sociale și au naționalizat unele sectoare importante ale economiei naționale. Dar trebuie să spunem deschis că toate aceste măsuri — foarte importante din punct de vedere economic și social — nu au dus la înlăturarea orinduirii nejuste și nedrepte.

Este un adevăr de necontestat că numai în țările socialiste au fost lichidate clasele exploatare, asuprirea omului de către om și s-au pus bazele trainice ale orinduirii noi, socialiste.

Analiza întregii dezvoltări istorice a omenirii, a mișcării muncitorești și a socialismului demonstrează cu putere marea forță a mișcării muncitorești-revoluționare, a

(Continuare în pagina 2)

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 1)

partidelor muncitorești, precum și a mișcării sindicale și a socialismului în general, rolul important pe care acestea îl au în viața mondială, în lupta pentru progres economic și social, pentru libertate și independență, pentru pace în lume. (Aplauze puternice, prelungite; se scandează „Ceașescu — Pace!”).

Se poate afirma că nu există, astăzi, problemă mai importantă în dezvoltarea omenirii în care mișcarea muncitorească, partidele clasei muncitoare, țările socialiste și popoarele care luptă pentru independență și libertate să nu aibă un rol tot mai însemnat.

Socialismul a devenit o uriașă forță mondială, care demonstrează că numai pe această cale popoarele pot să-și asigure dezvoltarea economico-socială, liberă și independentă, bunăstarea și fericirea. (Urale și aplauze puternice; se scandează „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).

Tocmai în actualele împrejurări internaționale complexe este o necesitate vitală ca activitatea ideologică, teoretică și politico-educativă să pună cu putere în evidență forța socialismului științific revoluționar, să demonstreze științific că numai și numai socialismul reprezintă viitorul luminos, de bunăstare și fericire, de libertate și pace al întregii omeniri și să demonstreze că victoria socialismului, indiferent ce obstacole se ridică, este de neînălțat, că, mai devreme sau mai târziu, popoarele vor pași pe calea socialismului. (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu, eroism — România, comunism!”).

Stimați tovarăși,

Analiza stadiului actual al socialismului în România prezentată pe larg în documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului demonstrează că, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, poporul român a obținut realizări remarcabile în întreaga dezvoltare economico-socială. Într-o perioadă istorică scurtă, țara noastră a parcurs mai multe etape istorice, de la orinduirea burghezo-moșierească, în care mai existau multe forme feudale, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Dintr-o țară slab dezvoltată, agrar-industrială, România a devenit în anii construcției socialiste și indeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, un stat puternic industrial-agrar, cu o industrie modernă, dezvoltată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă în plin progres.

Activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, trebuie să pună cu putere în evidență toate aceste mărețe transformări revoluționare și realizări obținute de poporul român pe calea socialismului, să tragă învățămintele și concluziile din întreaga activitate practică de până acum, subliniind cu putere învățămintele pentru viitor, înarmind partidul, întregul popor cu o concepție revoluționară, de mare perspectivă, care să lumineze calea spre cele mai înalte piscuri — spre comunism! (Aplauze puternice, prelungite; se scandează „Ceașescu — P.C.R.!”).

Pentru a înțelege cit mai bine stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești este necesar să punem permanent în evidență întreaga dezvoltare a poporului român, să acordăm o atenție deosebită cunoașterii istoriei, a luptei poporului nostru pentru formarea sa, pentru formarea națiunii, a statului național unitar, a limbii și culturii române.

În activitatea ideologică, politico-educativă științele istorice trebuie să ocupe un loc mai important, pentru că numai prin înțelegerea științifică, pe baza adevărilor istorice, a trecutului și a luptei poporului nostru, vom înțelege mai bine cum s-a format, la ce nivel de dezvoltare a ajuns poporul nostru, ce a însemnat în istoria sa trecerea pe calea socialismului și făurirea cu succes a noii orinduirii socialiste.

Întregul popor și indeosebi tineretul trebuie să înțeleagă bine că, de peste 2.000 de ani, înaintașii noștri, oamenii cei mai luminați, poporul însuși — adevăratul făuritor al istoriei — au dus lupte grele, cu mari sacrificii, dar au avut în vedere întotdeauna atit trecutul și prezentul, dar și viitorul poporului, al țării noastre și au făcut totul, și-au dat chiar viața, pentru asigurarea unui viitor luminos al națiunii noastre. (Aplauze puternice, prelungite)

Este bine să se înțeleagă că cei mai înaintați oameni din rindul poporului nostru, masele largi populare, nu s-au gândit niciodată, chiar în condiții foarte grele, să părăsească pământul unde s-au născut, unde au trăit strămoșii lor și unde trebuie să trăiască urmașii urmașilor noștri, întotdeauna. (Aplauze și urale; se scandează „Ceașescu și poporul!”).

Oamenii de știință, arheologii nu trebuie să caute urmele înaintașilor noștri, prin săpături, pe alte meleaguri, pe alte continente, deoarece înaintașii noștri, cu mult, cu mult înaintea primului stat centralizat, au locuit, s-au dezvoltat pe aceste meleaguri — și trebuie să subliniem cu putere aceasta și să respingem cu toată fermitatea tezele unor pretinși istorici care, în activitatea lor sovinită, reacționară, încearcă să falsifice adevărul și realitatea, dănuind atit popoarelor lor, cit și prieteniei și colaborării dintre popoare, prieteniei și colaborării internaționale. (Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceașescu și poporul!”).

Subliniez toate acestea pentru că în activitatea ideologică teoretică, politico-educativă de formare a omului nou, istoria, istoricii trebuie să aibă permanent un rol de importanță deosebită și să dea răspunsuri ferme care să servească cauza socialismului, cauza prieteniei și colaborării între națiuni și să respingă orice activitate contrarevoluționară, revizionistă, naționalistă, de orice fel! (Aplauze puternice și urale; se scandează îndelung „Ceașescu, România — pacea și prietenia!”). Numai așa vom făuri buni constructori al socialismului și comunismului în România, hotărâți să asigure dezvoltarea permanentă a națiunii noastre pe calea socialismului și comunismului, să-i asigure independența și suveranitatea! (Urale și aplauze îndelungate; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul — România, viitorul!”).

Stimați tovarăși,

Analizând stadiul actual al dezvoltării economico-sociale, al construcției socialiste, activitatea noastră ideologică și teoretică, politico-educativă trebuie să sublinieze cu putere marile realizări dobândite în dezvoltarea generală a țării, creșterea puternică a producției industriale, agricole, a venitului național și ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Creșterea producției industriale față de 1945 de peste 135 ori din care de 120 ori după Congresul al IX-lea al partidului, a producției agricole de peste 10 ori din care de 6 ori după Congresul al IX-lea, iar a venitului național de peste 40 ori din care de 33 ori după Congresul al IX-lea, demonstrează cu putere faptul forța orinduirii socialiste, capacitatea creatoare a poporului nostru care pentru prima dată a devenit cu adevărat liber și stăpîn pe deplin

pe destinele sale și-și făurește viitorul așa cum dorește el. (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!”).

După datele statistice internaționale, România se numără printre primele țări din lume cu asemenea ritmuri de dezvoltare iar unele date așază România pe primul loc în ce privește dezvoltarea economico-socială după al doilea război mondial. La obținerea acestor mărețe realizări, rolul determinant, revoluționar, l-au avut forțele de producție, care au cunoscut o puternică dezvoltare și au asigurat progresul multilateral al țării noastre.

Trebuie să punem cu putere în evidență rolul revoluționar și determinant al forțelor de producție ca factor hotărâtor al dezvoltării economico-sociale și făuririi cu succes a societății socialiste. De altfel, trebuie să subliniem, în acest sens, că aceasta reprezintă o legitate general valabilă pentru dezvoltarea și progresul întregii societăți omenestii.

Pornind de la aceasta, să analizăm cum au acționat partidul, statul nostru socialist în asigurarea, înfăptuirii acestor obiective strategice în perioada de după 23 August 1944, până în prezent.

Este necesar să subliniem cu putere rolul important al fondului de dezvoltare și acumulare, alocarea unei părți importante din venitul național — de peste 30 la sută — în întreaga perioadă de după Congresul al IX-lea al partidului, care a dus la creșterea puternică a mijloacelor de producție, a fondurilor fixe, a avuției naționale, realizarea marilor obiective industriale, agrare, sociale, culturale, asigurând astfel ridicarea României pe înalte culmi de progres și civilizație socialistă.

Pornind de la aceste realități, să punem cu putere în evidență necesitatea de a continua — în conformitate cu cerințele legilor obiective de dezvoltare — repartizarea a circa 30 la sută din venitul național pentru fondul de dezvoltare și acumulare.

Este bine cunoscut că, în mai multe rânduri și la mai multe congrese ale partidului, după 1965, am subliniat faptul că dacă nu vom asigura dezvoltarea forțelor de producție, repartizarea lor judicioasă pe teritoriu și alocarea unei părți însemnate din venitul național pentru dezvoltare, atunci vom condamna România la rămânere în urmă, la inapoiere, pentru o lungă perioadă de timp.

De ce a trebuit să subliniem continuu această problemă? Pentru că este cunoscut că au existat și la noi oameni, inclusiv în partid, care considerau că trebuie să nu mergem pe calea dezvoltării forțelor de producție, să micșorăm alocările pentru dezvoltare și să rămânem o țară, cum se spunea pe timpuri, „eminamente agricolă”.

Este bine să reamintim permanent acest lucru pentru că, dacă în partid nu ar fi invins concepția revoluționară de dezvoltare a societății, România ar fi rămas o țară inapoiată, nivelul de trai ar fi fost scăzut. Trebuie subliniat că tocmai datorită concepției revoluționare despre dezvoltarea forțelor de producție, despre acumulare și despre socialism, poporul nostru a ajuns la aceste înalte niveluri de dezvoltare economico-socială, de progres și bunăstare! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu reales, la al XIV-lea Congres!”). Trebuie să spunem cu toată tăria — pornind de la realități — că viața a demonstrat cu putere justetea politicii partidului nostru de dezvoltare puternică a industriei, a agriculturii, a forțelor de producție, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, că numai și numai pe această bază s-au putut obține marile realizări în dezvoltarea generală a țării.

De asemenea, acum, cînd în unele țări socialiste se pune în discuție însăși existența proprietății socialiste de stat și cooperatiste, este necesar să evidențiem cu putere în întreaga noastră activitate teoretică, politico-educativă, rolul determinant al proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, în realizarea marilor progrese. În dezvoltarea generală a României și să subliniem cu toată tăria că făurirea cu succes a socialismului în patria noastră — dar, în general, în lume — nu se poate realiza decit pe baza dezvoltării tot mai puternice a proprietății întregului popor, de stat și cooperatiste, punind la bază cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în toate domeniile. (Aplauze puternice, prelungite) Totodată, este necesar să subliniem importanța deosebită a marii proprietăți, fără a diminua sau a neglija dezvoltarea micii producții industriale dar trebuie să demonstrăm științific, teoretic, că numai și numai marea proprietate asigură dezvoltarea generală a societății noastre socialiste — ca, de altfel, a oricărei societăți — și trebuie să facem totul pentru asigurarea întăririi și dezvoltării continue a marii proprietăți socialiste.

Punind în evidență uriașele realizări obținute de poporul român în construcția socialistă, este necesar să subliniem rolul istoric al Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a pus capăt politicii de ploconire față de tot ceea ce este străin, șablonismului, conservatorismului, concepției „modelului unic” în construcția socialistă, copierii mecanice a ceea ce se face în alte țări și a redat partidului, poporului, sentimentul demnității, al încrederii în forțele proprii, subliniind necesitatea aplicării neabătute a principiilor socialismului științific, a legilor obiective, corespunzător realităților din România. (Vii aplauze).

În întreaga perioadă de după Congresul al IX-lea am pornit de la faptul că socialismul se realizează în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta și că revine fiecărui partid comunist, forțelor politice sociale din fiecare țară, rolul de a înțelege bine principiile socialismului și legile obiective și de a le aplica în cele mai bune condiții la realitățile fiecărei țări.

În concordanță cu aceste principii, am acționat pentru perfecționarea continuă a formelor de conducere și de realizare a socialismului, pornind de la faptul că trebuie avut permanent în vedere că, odată cu dezvoltarea științei, tehnicii, culturii, a cunoașterii generale, cu înaintarea pe calea socialismului, trebuie perfecționate mereu formele de organizare și înfăptuire a noii orinduirii sociale, că socialismul nu se realizează o dată pentru totdeauna, că numai perfecționarea sa continuă va asigura condițiile necesare ca el să se dezvolte în strînsă legătură cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, să răspundă în condiții tot mai bune cerințelor întregului popor — de progres, de bunăstare, de independență și suveranitate.

În acest spirit, am realizat noul mecanism economic, am perfecționat continuu principiile autoconducerii, autogestiuunii și autofinanțării, și — după cum știți — continuăm să le perfecționăm și să insistăm pentru aplicarea lor cit mai corectă în toate domeniile de activitate. Am avut permanent în vedere creșterea răspunderii oamenilor muncii — în calitate de proprietari și producători de beneficiari — în conducerea tuturor sectoarelor de activitate, necesitatea ca fiecare unitate economico-socială să-și desfășoare activitatea pe principiile autoconducerii, autogestiuunii, să asigure maximum de beneficii și rentabilitate în activitatea economico-socială.

Nu se poate vorbi de socialism fără o economie eficientă, de mare randament, fără o societate care să asigure creșterea mijloacelor de reproducție largită, și de ridicare, totodată, a bunăstării generale a poporului (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul!”).

După cum este bine cunoscut, am perfecționat formele de proprietate, dînd în răspundere directă a oamenilor muncii fondurile de producție pentru a le administra și a asigura dezvoltarea lor.

Am găsit forme noi de cointeresare, atit în ce privește proprietatea — prin participarea la beneficii, precum și prin participarea la fondul de dezvoltare — cit și prin perfecționarea sistemului de retribuție, pe baza principiilor socialiste „de la fiecare după capacitatea sa, fiecare după munca sa”, pornind de asemenea de la principiul „nici muncă fără piine, dar nici piine fără muncă!”. Am pornit totdeauna de la principiul că în societatea noastră socialistă, nimeni nu trebuie să trăiască prin exploatarea muncii altuia, nimeni nu trebuie să trăiască fără a munci, că veniturile tuturor oamenilor muncii, ale tuturor cetățenilor trebuie să fie determinate numai de muncă, de activitatea pe care o depun într-un sector sau altul, de contribuția adusă la dezvoltarea generală a țării.

Se impune ca activitatea noastră ideologică, teoretică, politico-educativă să contribuie la perfecționarea întregului nostru sistem de conducere și retribuție, a înțelegerii că numai și numai pe baza principiilor de echitate și dreptate socială se pot asigura condiții bune, demne de viață, pentru toți cetățenii patriei noastre.

În ultimul timp, se discută mult despre scopul producției în socialism și despre așa-zisa „economie de piață”.

Este necesar să punem cu putere în evidență că tot ce se realizează în patria noastră, în socialism, are drept scop dezvoltarea generală a țării, progresul neîntrerupt al patriei, ridicarea continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al poporului — scopul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. (Aplauze puternice, prelungite).

Este adevărat că răspunsul la întrebarea: ce reprezintă și ce trebuie să fie socialismul, s-a dat de mult. Dar trebuie să subliniez, pentru a fi bine înțeles de întregul popor, de întregul nostru tineret, că socialismul reprezintă o orinduire cu totul și cu totul nouă, față de vechile orinduiuri și față de capitalism, în care inegalitățile și asuprirea — și socială și națională — constituie, de fapt, adevărată realitate, dintotdeauna și de astăzi. Trebuie să subliniem că nu se poate vorbi de socialism fără lichidarea exploatarei, asupririi, inegalităților, a claselor exploatare, fără asigurarea unei adevărate dreptăți sociale și naționale, care să asigure deplina egalitate în drepturi pentru toți cetățenii patriei, condiții de afirmare a personalității umane, în strînsă legătură cu interesele generale ale întregii națiuni, de bunăstare, de independență și progres! (Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceașescu și poporul — România, viitorul!”).

Trebuie să subliniem permanent că răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, a vechii orinduirii în general și instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor, trecerea la construcția socialismului, înseamnă numai începutul edificării socialismului, nu și realizarea socialismului însuși, că făurirea societății socialiste este strîns legată de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție din diferite țări. Fără nici o îndoială, în țările slab dezvoltate, cum a fost și România, realizarea socialismului în întreaga sa forță necesită o lungă perioadă de timp, necesită eforturi și abnegație din partea forțelor revoluționare, a întregii națiuni. Și vă reamintii că nu a fost congres sau moment mai important unde să nu subliniez înțelegerea acestei necesități. Am parcurs un drum lung, ne-am urcat pe trepte înalte ale socialismului, dar mai avem încă un drum important de străbătut — și pentru aceasta trebuie unitate, eforturi, munca unită a întregii națiuni. Vom realiza socialismul și vom asigura poporului nostru o viață demnă, liberă, care să poată să rivalizeze cu oricare alte națiuni! Aceasta trebuie să fie hotărîrea partidului, a poporului nostru! Aceasta înseamnă lupta pentru socialism și comunism! (Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).

Subliniez toate acestea pentru că, este cunoscut, în unele țări se spune că socialismul n-a dat rezultate prea bune și că trebuie să se caute altă cale a dezvoltării. De fapt, aceasta înseamnă o capitulare în fața greutăților, o neînțelegere, cel puțin, a ceea ce înseamnă socialism și în ce condiții se realizează el. Iată de ce apreciez că nici activitatea noastră ideologică, politică, nu a acordat atenția necesară acestei probleme, considerînd că s-a înțeles o dată ce înseamnă socialism, că — dacă spunem socialism — toată lumea înțelege lucrurile. Nu este așa, tovarăși! Trebuie să discutăm și să lămurim continuu nu numai teoretic, dar și cum trebuie realizat socialismul, în ce condiții și cum să acționeze fiecare, în domeniul său de activitate, pentru a înfăptui societatea socialistă, în formele cele mai bune, superioare, avînd însă în vedere că întotdeauna vor mai fi lucruri de perfecționat și îmbunătățit, că nimic nu va fi niciodată perfect. Cînd vom ajunge la perfecțiune nu vom mai avea ce face și vom putea să ne odihnim, dar mai este mult pînă atunci — și probabil generația noastră și următoarele citeva generații vor trebui încă să muncească serios pentru a înțelege și a dezvolta socialismul corespunzător cerințelor poporului nostru, dar și principiilor socialiste, pentru a asigura dezvoltarea generală a patriei noastre. Așa ne vom aduce contribuția și la afirmarea în lume a ideilor socialismului, a căilor de realizare a lui! (Aplauze puternice, îndelungate).

Este necesar să combatem cu toată fermitatea tezele așa-zisei „economii de piață”, care înseamnă a lăsa la voia întâmplării dezvoltarea economiei naționale și asigurarea bunei aprovizionări a poporului cu tot ce este necesar pentru o viață demnă, înseamnă a da friu liber speculanților, a deschide calea înrăutățirii nivelului de trai al poporului.

Trebuie să subliniem cu putere că, în întreaga dezvoltare economico-socială, trebuie să pornim de la interesele dezvoltării continue a patriei și ridicării nivelului de trai al poporului, să asigurăm dezvoltarea echilibrată — pe baza planului unic al dezvoltării economico-sociale — a întregii economii și a întregii țări, inclusiv amplasarea judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei. Numai așa vom asigura dezvoltarea corespunzătoare a tuturor zonelor, a întregii țări, vom realiza ridicarea nivelului general de progres și civilizație, adevărata egalitate în drepturi pentru toți cetățenii!

Realitățile din unele țări socialiste care trec spre „economie de piață” — creșterea inflației și șocului, reducerea nivelului de trai al oamenilor muncii — demonstrează cu putere unde duce o asemenea orientare, pericolul pe care îl reprezintă aceasta pentru însăși dezvoltarea societății socialiste.

În multe țări socialiste are loc o dezbateră largă și se adoptă măsuri în problemele construcției socialiste. Se vorbește despre perfecționare, înnoire, restructurare și alte forme. Fără îndoială că preocupările în direcția găsirii celor mai bune căi de construcție socialistă reprezintă o necesitate și vor duce, în general, la dezvoltarea și mai puternică a socialismului.

Dar, în același timp, în unele țări se adoptă măsuri care slăbesc pozițiile socialismului și deschid calea restaurării, sub diferite forme, a capitalismului. Unii declară

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

deschis că doresc să la drept model diferite țări capitaliste. Este greu însă de înțeles că se poate dezvolta și perfecționa socialismul, fiind ca model orinduirea capitalistă împărțită în clase de asupritori și asupriți.

De altfel, nu întâmplător unele țări capitaliste declară că sint gata să acorde ajutor sub diferite forme, inclusiv financiar, în vederea înfăptuirii măsurilor care au drept scop dezvoltarea diferitelor poziții capitaliste și, în același timp, prin mijloacele de informare în masă preamăresc măsurile de lichidare a orinduirii socialiste.

Se pare că ar fi bine să reamintim întrebarea pe care și-a pus-o socialistul Bebel în secolul trecut, în timpul lui Bismarck: „Cu ce ai greșit, sârmane Bebel, că te laudă reacțiunea?”

Unii ar trebui să-și pună întrebarea nu numai cu ce au greșit, dar ce fel de socialism vor să realizeze, pe care îl preamăresc și vor să-l finanțeze cercurile imperialiste?

Nu se poate în nici un fel vorbi de dezvoltarea socialistă când se lichidează proprietatea poporului asupra mijloacelor de producție. Se poate pune problema perfecționării sistemului de proprietate, dar aceasta prin întărirea proprietății muncitorilor și țăranilor asupra mijloacelor de producție și nu prin lichidarea și trecerea acestora în minile diferiților capitaliști, mai mari sau mai mici. Aceasta este valabil și pentru multe alte probleme ale dezvoltării socialiste!

Considerăm că, având în vedere problemele foarte importante ale dezvoltării socialiste, necesitatea unor concluzii generale care reies din drumul parcurs până acum, se impune organizarea unei consfătuiri largi a tuturor țărilor care construiesc socialismul sau se pronunță pentru calea spre socialism, pentru a dezbate și trage concluziile din experiența acumulată și a stabili cum să se acționeze în vederea perfecționării construcției socialiste, realizării noii orinduirii fără asupritori, fără exploatare, în care oamenii muncii, popoarele să fie cu adevărat libere și stăpâne pe bogățiile naționale, să-și hotărască calea dezvoltării pe care o consideră cea mai bună.

Fără nici o îndoială, fiecare partid și fiecare popor va trebui să-și hotărască în mod independent calea dezvoltării, să aleagă cele mai bune forme pe care le consideră corespunzătoare condițiilor dintr-o țară sau alta. Dar aceasta nu vine în contradicție cu dezbaterile largi a problemelor actuale și de perspectivă ale făuririi societății socialiste, cu afirmarea puternică a necesității de a se găsi cele mai bune căi și forme de realizare în viață a principiilor socialismului științific, a unei societăți fără asupritori, în care oamenii să fie cu adevărat liberi și egali în drepturi, stăpâni pe destinele lor! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”).

De asemenea, sintem gata să participăm la o largă dezbateră privind problemele actuale ale socialismului și capitalismului, sub o formă acceptabilă pentru ambele părți, pentru a face o comparație între felul în care cele două orinduirii rezolvă problemele economico-sociale, se preocupă de asigurarea celor mai bune condiții de muncă și viață, de felul în care sînt soluționate aceste probleme, în vederea ridicării bunăstării generale a popoarelor.

Menționăm aceasta deoarece considerăm că este necesar ca în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă să asigurăm o temeinică studiere a realităților socialismului, dar și a realităților capitaliste și, pe această bază, să acționăm pentru a demonstra poporului nostru, popoarelor de pretutindeni, superioritatea societății socialiste, a puterii oamenilor muncii care au lichidat asuprirea și inegalitățile și își realizează în mod liber și independent orinduirea fără clase, fără asupritori.

Activitatea noastră ideologică, teoretică, politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență, pe baza faptelor, a legilor obiective ale dezvoltării societății omenești, necesitatea întăririi rolului planului național unic de dezvoltare echilibrată a economiei, care presupune, în același timp, o participare largă a tuturor unităților economico-sociale și teritoriale la elaborarea planurilor, la înfăptuirea lor, în spiritul principiului autoconducerii.

Lichidarea unor fenomene de birocratism, de centralism excesiv nu trebuie să fie în nici un fel confundată cu renunțarea la conducerea economiei pe baza planului unic de dezvoltare, nu trebuie să ducă la deschiderea drumului pentru așa-zisa „piață liberă”, pentru „socialismul de piață”, care înseamnă, de fapt, libertatea pentru dezvoltarea diferitelor forme capitaliste.

În general, este necesar ca întreaga activitate teoretică, științifică, îndeosebi în domeniul științelor economice și sociale, să tragă concluziile din experiența practică a țării noastre, a altor țări socialiste, din experiența mondială și să elaboreze, într-o formă cât mai clară, orientările de perspectivă privind dezvoltarea și conducerea economiei naționale pe baza planului național unic — garanția înfăptuirii Programului partidului, a realizării cu succes a comunismului în România! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu, eroism — România, comunism!”).

Stimați tovarăși,

După cum este bine cunoscut, Plenara Comitetului Central al partidului pe problemele ideologice, din 1982, a dat răspunsuri și orientări la o serie de probleme teo-

retice și practice cu privire la construcția socialismului, la democrația muncitorească, la stat, la rolul partidului.

În concordanță cu hotărârile congreselor partidului, după Congresul al IX-lea și Plenara Comitetului Central al partidului pe probleme ideologice, au fost adoptate o serie de măsuri privind perfecționarea și funcționarea organelor de stat, a organismelor democrației muncitorești-revoluționare și crearea condițiilor necesare participării largi a clasei muncitoare, a țăranimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, la elaborarea politicii interne și externe a patriei noastre.

Se poate spune că Programul ideologic al partidului își păstrează pe deplin actualitatea dar, fără îndoială, el va trebui îmbunătățit cu unele probleme și concluzii reieșite din activitatea ulterioară, precum și din perspectivele dezvoltării viitoare.

Acum, în unele țări socialiste — și, în general, pe plan mondial — au loc discuții și se formulează diferite teze care duc la negarea rolului statului, al partidului, a înseși democrației muncitorești-revoluționare și la orientarea spre democrația de tip burhez.

Este bine cunoscut că discuțiile despre stat și democrație nu sint noi. Discutind despre stat, trebuie să avem în vedere că statul a apărut în anumite condiții istorice și activitatea lui se poate schimba și perfecționa în raport de dezvoltarea societății omenești, că statul nu poate fi privit decît în contextul existenței claselor antagoniste, pornind de la înțelegerea justă în minile căror clase se află puterea politică, deci și statul.

Nu se poate vorbi de un stat abstract, ci de statul capitalist al claselor exploatare, de statul socialist al muncitorilor și țăranilor — și fiecare din acestea are menirea să acționeze pentru a asigura interesele claselor pe care le reprezintă.

Fără a nega rolul și importanța democrației în societatea burheză, nu se poate în nici un fel pune semnul egalității între democrația burheză și democrația muncitorească-revoluționară. Nu se poate vorbi de egalitate între bogați și săraci, între asupritori și asupriți!

Pornind de la înțelegerea științifică, dialectică, a statului și a rolului său în societate, trebuie să avem permanent în vedere că înfăptuirea revoluției sociale presupune și realizarea statului muncitoresc-țăranesc, în care puterea să aparțină celor ce muncesc și care să apere interesele maselor muncitoare, să nu admită exploatarea și asuprirea, inegalitățile sociale și naționale.

În aceste condiții, statul devine un instrument al făuririi socialismului, al bunăstării poporului, al apărării independenței și suveranității naționale.

În ce privește noțiunea de dictatură a proletariatului, trebuie spus că ea a fost greșit înțeleasă, denaturată. Instaurarea puterii muncitorești-țăranesti — în alianță cu intelectualitatea, cu toate categoriile muncitoare — reprezintă cea mai înaltă, supremă formă de democrație, nu de dictatură, deoarece puterea politică este în minile poporului, care își făurește în mod conștient propriul său viitor liber, în socialism și comunism. Pornind de la aceasta, încă la plenara pe problemele ideologice, partidul nostru a hotărât să se considere greșită noțiunea și teza dictaturii proletariatului și să se renunțe cu desăvîrșire la ea. În același timp, am formulat teza statului democrației muncitorești-revoluționare, care corespunde pe deplin caracterului orinduirii noastre socialiste, construirii socialismului cu poporul și pentru popor.

Iată de ce este necesar să avem permanent în vedere perfecționarea activității statului, a organelor sale, de conducere de către poporul însuși a întregii opere a construcției socialiste.

În același timp, trebuie să se aibă în vedere permanent — așa cum s-a subliniat totdeauna în documentele partidului nostru, după Congresul al IX-lea — că la baza funcționării statului și organelor sale trebuie să se afle Constituția țării, legile care guvernează relațiile economice și sociale în toate domeniile, că întreaga activitate a statului trebuie să se desfășoare numai pe baza legilor elaborate de Marea Adunare Națională, cu consultarea largă a întregii națiuni. Aceasta constituie, de altfel, una din cerințele de importanță deosebită, fundamentală, ale democrației muncitorești-revoluționare, ale puterii întregii națiuni! (Aplauze puternice).

Totodată, este necesar să se dezvolte puternic activitatea consiliilor populare județene, orașenești și comunale, ca organe ale autoconducerii administrativ-teritoriale, care poartă întreaga răspundere pentru buna organizare și desfășurare a activității din toate domeniile. Ele trebuie să-și desfășoare larg activitatea în strînsă legătură și cu consultarea permanentă a cetățenilor din fiecare localitate.

Întreaga activitate a organelor de stat — centrale și locale — trebuie să se desfășoare permanent în strînsă unitate și sub controlul nemijlocit al poporului!

În același timp, am realizat un larg sistem de organisme ale democrației muncitorești-revoluționare — consiliile oamenilor muncii, adunările generale, ca organe ale proprietarilor și producătorilor care poartă răspunderea conducerii întregii activități economico-sociale — organele județene și naționale ale democrației muncitorești-revoluționare, în care reprezentanții muncitorilor au o pondere de peste 30 la sută.

În dezvoltarea sistemului democrației muncitorești-revoluționare am pornit și pornim de la teza științifică a făuririi socialismului cu poporul și pentru popor, de la

faptul că realizarea socialismului este opera întregului popor, care, devenit stăpîn pe destinele sale, își făurește în mod liber propriul său viitor. Și nici o democrație din lume nu poate fi mai înaltă decît democrația în care poporul însuși își hotărâște destinele sale! Aceasta constituie adevărata forță socialistă și comunistă a democrației! (Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!”).

În întreaga activitate ideologică, politico-educativă, trebuie să subliniem continuu superioritatea incontestabilă a democrației muncitorești-revoluționare socialiste, față de orice democrație burheză, pornind de la faptul că nu se poate vorbi de o adevărată democrație în condițiile asupririi și exploatării omului, că numai socialismul, care lichidează proprietatea capitalistă asupra mijloacelor de producție, exploatarea și asuprirea, poate asigura adevărata democrație, libertatea și participarea deplină a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Trebuie să punem cu putere în evidență, în activitatea ideologică, teoretică, politico-educativă, superioritatea sistemului democrației muncitorești-revoluționare din patria noastră — unic în felul său —, necesitatea perfecționării continue a întregului cadru democratic, creșterea rolului maselor populare în întreaga viață economico-socială, îmbinarea armonioasă a activității organelor de stat cu organele democrației muncitorești, socialiste, realizînd un sistem unitar care să garanteze înfăptuirea neabătută a programelor de făurire a socialismului, de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al poporului, de întărire necontestată a forței, a independenței și suveranității României! (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

Toate marile realizări obținute în dezvoltarea socialistă a patriei noastre demonstrează cu putere justetea politicii partidului, a rolului său conducător în toate domeniile de activitate.

Discuțiile care au loc în unele țări socialiste cu privire la diminuarea sau chiar renunțarea la rolul conducător al partidului, nu pot decît să aducă mari daune unității clasei muncitoare, a întregului popor, înseși construcției societății socialiste. Nu se poate vorbi în nici un fel de renunțarea la rolul conducător al partidului în organizarea și unirea eforturilor întregului popor în opera de dezvoltare economico-socială și în construcția socialismului.

Tezele despre partidul-stat sau statul-partid au drept scop să dezorienteze și să creeze confuzii în rîndul partidului și maselor populare.

În Programul ideologic al partidului am arătat cu toată claritatea că partidul nu-și propune și nu trebuie să-și propună în nici un fel să înlocuiască organele de stat, care au datoria să asigure buna organizare și desfășurare a întregii vieți economico-sociale în conformitate cu legile țării. Dar organele și organizațiile de partid, comuniste care lucrează în diferite sectoare ale activității economico-sociale și de stat, poartă întreaga răspundere pentru activitatea acestor organisme, pentru aplicarea fermă a legilor țării în toate domeniile. Partidul nu înlocuiește organele de stat și nu le poate înlocui, dar, în același timp, nu se poate sustrage și trebuie să poarte deplină răspundere pentru felul în care organele de stat și ale democrației muncitorești-revoluționare își îndeplinesc misiunea lor în societatea noastră socialistă.

Realizarea unității clasei muncitoare, și deci și a unui partid unic revoluționar, este rezultatul legic al dezvoltării luptei pentru socialism, o necesitate obiectivă a dezvoltării sociale. Nu întâmplător cercurile reacționare imperialiste acționează împotriva unității clasei muncitoare, a mișcării muncitorești și, îndeosebi, împotriva partidelor comuniste, în numele așa-zisei libertăți de organizare și a pluralismului politic.

Făurirea cu succes a socialismului impune întărirea continuă a unității mișcării revoluționare, realizarea unui partid unic, cu o ideologie revoluționară, care să îndeplinească rolul de centru vital al întregii națiuni. Numai un asemenea partid va putea îndeplini rolul istoric de a conduce națiunea spre comunism, spre o lume în care poporul să fie pentru totdeauna liber și independent! (Urale și aplauze puternice, se scandează: „Ceaușescu — P.C.R.”, „Ceaușescu, eroism — România, comunism!”).

Pornind de la aceasta, este necesar să acordăm o atenție deosebită întăririi continue a partidului, perfecționării rolului său în toate domeniile, dezvoltării continue a democrației interne de partid, ca un factor de importanță hotărîtoare pentru întreaga dezvoltare a țării, pentru înfăptuirea democrației muncitorești-revoluționare în toate domeniile.

În întreaga activitate de partid trebuie să se aplice neabătut prevederile Statutului, să se dezvolte puternic critica și autocritica, atitudinea fermă, combativă, față de lipsuri, recunoașterea deschisă a stărilor negative de lucru și stabilirea măsurilor pentru înlăturarea acestora — ca o cerință obligatorie a mersului înainte. Avem nevoie nu de o recunoaștere formală a lipsurilor, ci de

(Continuare în pagina 4)

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 3)

dezvăluirea cauzelor reale care le generează și de stabilirea măsurilor pentru înlăturarea lor, pentru perfecționarea activității în toate domeniile. Critica și autocritica constituie o latură fundamentală a vieții de partid, a creșterii rolului conducător al partidului, a înnoirii continue și perfecționării societății noastre socialiste.

Este, de asemenea, necesar — repet — să asigurăm dezvoltarea continuă a democrației interne de partid, dezbateră temeinică în organizațiile și organele de partid a problemelor economico-sociale, ale construcției socialiste, întărirea permanentă a legăturii cu masele de oameni ai muncii.

Trebuie să asigurăm ca toate hotărârile de partid, toate legile statului nostru socialist, să fie larg dezbătute în partid, în adunările generale, cu toți oamenii muncii, în cadrul organismelor democrației muncitorești-revoluționare, cu întregul popor — aceasta constituind o cerință a adevăratei democrații muncitorești-revoluționare, a participării întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a construcției socialismului pentru popor și împreună cu poporul.

În acest cadru, așa dori să subliniez necesitatea întăririi continue a rolului clasei muncitoare, ca factor determinant al făuririi socialismului și comunismului. Activitatea ideologică, politico-educativă trebuie să demonstreze în mod științific, teoretic, injustețea diferitelor teze cu privire la diminuarea rolului clasei muncitoare și pericolul acestora pentru construcția socialismului, inclusiv problema reducerii ponderii muncitorilor în unele partide comuniste și muncitorești, în conducerea diferitelor sectoare de activitate. Aceasta reprezintă, fără nici o îndoială, o subapreciere puternică a rolului clasei muncitoare în societatea socialistă, în societatea omenească de astăzi în general. De altfel, se poate afirma că scăderea ponderii muncitorilor într-un partid sau altul și creșterea ponderii categoriilor mijlocii au creat și condiții sociale pentru slăbirea spiritului revoluționar, pentru apariția tendințelor reformiste, mic burgheze, care duc la slăbirea rolului partidului, punind în pericol însăși construcția socialismului.

Trebuie să subliniem cu putere, în activitatea noastră ideologică, teoretică și să tragem concluzii practice privind întărirea rolului clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății, importanța creșterii numărului membrilor de partid din rândul muncitorilor, inclusiv în organele de conducere, pentru păstrarea caracterului revoluționar, combativ al partidului.

În general, este necesar să se sublinieze rolul clasei muncitoare în întreaga lume, al unității sale în lupta pentru progres economic și social, pentru libertate, dezarmare și pace. (Aplauze puternice, prelungite).

În același timp, trebuie să punem cu putere în evidență rolul crescând al organizațiilor de masă și obștești, al sindicatelor, al organizațiilor de tineret, de femei, al celorlalte organizații obștești, care asigură participarea organizată a tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea democratică a diferitelor sectoare de activitate.

În mod deosebit, trebuie să subliniem importanța Organizației Democrației și Unității Socialiste, care cuprinde peste patru milioane de oameni ai muncii ce nu sînt membri ai partidului comunist și care participă, în acest cadru, la dezbateră și adoptarea tuturor hotărârilor, în strînsă unitate cu comuniștii, cu toate organele și organizațiile obștești. Trebuie să punem, de asemenea, cu putere în evidență importanța și rolul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care unește toate forțele și categoriile sociale și asigură ca întregul popor, în deplină unitate, să participe la elaborarea programelor de dezvoltare economico-socială și să acționeze pentru realizarea lor.

Însăși ampla dezbateră a documentelor Congresului al XIV-lea în partid, cu întregul popor, constituie expresia largului democrațism al societății noastre socialiste și, totodată, a deplinei unități a întregului popor, a faptului că hotărârile ce vor fi adoptate de Congres privind dezvoltarea viitoare a patriei noastre reprezintă voința unanimă a întregii națiuni de a merge ferm pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre visul de aur al întregii omeniri — spre comunism! (Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung: „Ceașescu, eroism — România, comunism!“).

Stimați tovarăși,

Pornind de la constatarea unei anumite rămăneri în urmă a activității ideologice, politico-educative, este necesar să intensificăm munca de ridicare a nivelului ideologic, a conștiinței revoluționare a partidului, a tuturor oamenilor muncii, să așezăm ferm la baza întregii activități concepția revoluționară despre lume și viață, principiile socialismului științific, să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar, de răspundere față de interesele poporului, de cauza socialismului, de independența și suveranitatea țării.

În domeniul științelor sociale este necesar să se intensifice studiul noilor fenomene sociale pe baza concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, să se generalizeze teoretic, pornind de la practică, de la realități, experiența construcției socialismului, să se dea răspuns științific problemelor complexe determinate de marile transformări revoluționare din lume, de revoluția tehnico-științifică.

În primul rând, este necesar să se reia tezele științifice despre socialism și să se dea răspuns de pe poziții revoluționare diferitelor teze după care socialismul n-ar mai corespunde noilor realități sau, în cel mai bun caz, ar trebui readaptat pentru a fi pe placul capitaliștilor.

Este necesar să se respingă toate aceste teze antisocialiste și să se dea răspuns ferm tuturor celor care acționează pentru lichidarea socialismului. Trebuie să se evidențieze în mod convingător că socialismul și-a demonstrat pe deplin superioritatea și reprezintă singura alternativă viabilă pentru înlăturarea orînduirii exploatare, pentru realizarea unei lumi a dreptății și echității sociale.

O atenție deosebită trebuie acordată cunoașterii și înțelegerii legilor obiective generale, aplicării lor la realitățile din diferite orînduiri sociale, din fiecare țară și etapă de dezvoltare. În acest cadru trebuie să se sublinieze unitatea dialectică dintre general și particular.

Este, totodată, necesar să se pună în evidență noile legi obiective ale socialismului, care trebuie bine înțelese și dezvoltate.

O atenție deosebită se impune a fi acordată înțelegerii juste a contradicțiilor în socialism, a necesității continue de soluționare la timp a acestora, pentru a nu se acumula și a deveni antagoniste.

Activitatea ideologică trebuie să pună cu putere în evidență dezvoltarea dialectică a societății socialiste, lupta permanentă dintre vechi și nou, necesitatea înlă-

turării la timp a vechiului care nu mai corespunde noilor realități și a promovării cu îndrăzneală a noului în toate domeniile de activitate — aceasta constituind o cerință vitală pentru dezvoltarea și înnoirea continuă a societății socialiste.

În general, este necesar ca științele sociale, activitatea ideologică, teoretică să aibă în vedere că socialismul științific trebuie permanent dezvoltat și îmbogățit pe baza practicii și experienței sociale, a noilor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, în general.

Perfecționarea și înnoirea socialismului nu trebuie însă, în nici un fel, să deschidă calea pentru forme capitaliste, antisocialiste, ci să ducă la accentuarea laturilor esențiale ale socialismului revoluționar, la reafirmarea și mai puternică a principiilor de muncă și viață socialiste, a eticii și echității sociale.

Științele sociale trebuie să se angajeze cu toată răspunderea în dezvoltarea concepției revoluționare despre lume și viață.

Odată cu studierea problemelor actuale și generalizarea experienței înaintate, trebuie să se acționeze pentru elaborarea de pe acum a căilor de trecere treptată la înlăturarea principiilor comuniste de muncă și viață.

Este necesar să se elaboreze teoretic o concepție unitară, revoluționară, care să dea o perspectivă clară mersului înainte, să lumineze partidului și poporului calea înaintării neabătute spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste. (Aplauze și urale puternice, prelungite).

Activitatea politico-educativă trebuie să ducă la înarmarea partidului, a tuturor oamenilor muncii cu cele mai înalte cunoștințe — științifice, profesionale și tehnice, culturale — din toate domeniile de activitate. Să acționăm pentru înlăturarea obiectivelor stabilite în Programul-Directivă și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului privind realizarea, în deceniul următor, a unui înalt nivel de pregătire a tineretului, a întregului popor, transformarea clasei muncitoare și tărânilor în clase cu un înalt nivel intelectual, de cultură, ridicarea nivelului de cunoștințe al întregului popor, pentru a deveni o puternică forță, cu o temeinică pregătire în toate domeniile de activitate, cu înțelegerea deplină a schimbărilor care au loc în lume, a perspectivelor dezvoltării omenirii — aceasta constituind o cerință fundamentală a înaintării ferme a patriei noastre și ridicării ei pe noi culmi de progres și civilizație.

Este necesar să avem permanent în vedere că făurirea cu succes a socialismului și comunismului nu se poate asigura decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. De aceea, va trebui să punem în centrul întregii activități dezvoltarea și perfecționarea cercetării științifice în toate domeniile. Organizarea științifică și modernizarea producției, a întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii reprezintă o necesitate obiectivă, o cerință logică a perfecționării continue a societății noastre socialiste.

În activitatea educativă de formare a conștiinței revoluționare a tineretului, un rol determinant revine învățămîntului, scoli de toate gradele. Începînd de la grădiniță și pînă la terminarea liceului de 12 ani, copiii, în timpul tineretului 14—15 ani cursurile de învățămînt, apoi învățămîntul profesional, învățămîntul superior și diferite forme de recalificare și pregătire.

Pornind de la această realitate, este necesar să acționăm pentru perfecționarea activității învățămîntului de toate gradele, pentru creșterea rolului său educativ, de formare a tineretului în spiritul concepțiilor revoluționare despre lume și viață, ale patriotismului și dragostei de muncă, al luptei neîmpăcate pentru progres, pentru construcția socialismului, pentru a fi gata întotdeauna să apere patria, socialismul, independența țării! (Aplauze puternice, prelungite).

Să facem astfel încît învățămîntul de toate gradele să asigure însușirea de către întregul tineret a celor mai înaintate cunoștințe ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general punînd la bază concepția revoluționară, materialist-dialectică și istorică!

Un rol important revine, de asemenea, învățămîntului social-politic, care trebuie să contribuie la cunoașterea temeinică a legilor dezvoltării omenirii, a legilor sociale, asigurînd un nivel înalt de conștiință revoluționară și patriotică întregului tineret al patriei noastre.

Este, de asemenea, necesar să se intensifice activitatea de răspundere în rîndul maselor de oameni ai muncii, al întregului popor, a cunoștințelor științifice despre lume și viață, despre originea vieții pe pămînt, a perspectivelor existenței și dezvoltării vieții pe planeta noastră.

În întreaga activitate ideologică un rol important revine învățămîntului de partid pentru formarea cadrelor de partid pe baza celor mai înaintate concepții revoluționare de conducere a tuturor sectoarelor economico-sociale, pentru a imprima activiștilor de partid un înalt spirit de exigență revoluționară, combativitate și răspundere față de partid, față de popor, față de cauza socialismului și comunismului.

Învățămîntul de partid trebuie să asigure formarea de adevărați revoluționari de profesie, militanți activi pentru victoria socialismului și comunismului în patria noastră. Trebuie să avem în vedere că întotdeauna — și în prezent și în viitor — partidul, poporul nostru vor avea nevoie de adevărați revoluționari — și numai în aceste condiții vom asigura mersul ferm înainte! (Aplauze puternice, prelungite, se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!“).

În activitatea politico-educativă un rol important revine învățămîntului de partid și politic de masă, la care participă peste 12 milioane de oameni ai muncii. Este necesar să facem astfel încît învățămîntul politic de masă, universitățile serale și alte forme de învățămînt să asigure înarmarea tuturor oamenilor muncii cu cele mai noi cunoștințe din toate domeniile și, în primul rînd, din domeniul științelor sociale, cu o cunoaștere temeinică a legăturilor obiective și a căilor dezvoltării socialiste a omenirii, să contribuie în mod activ la formarea conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor.

Este, de asemenea, necesar să ridicăm mai puternic nivelul activității de creație literară, artistică. Avem nevoie de o literatură mai combativă, pătrunsă de un înalt spirit revoluționar patriotic, inspirată din realitățile patriei noastre. Fără nici o îndoială că avem multe realizări în aceste domenii, dar acum nu mi-am propus să mă refer la acestea, ci la ceea ce trebuie să facem, mai cu seamă în viitor. Avem nevoie de o proză și de poezii combative, cu spirit revoluționar care să dinamizeze activitatea oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre, de o muzică combativă, cu spirit patriotic și revoluționar, de filme mai bune, de un teatru mai bun.

Așa cum am subliniat la întîlnirea cu oamenii muncii din domeniul creației literar-artistice din luna mai 1965 sursa cea mai sigură de inspirație trebuie să fie poporul, realitățile societății noastre socialiste. Să nu se alerge după „ulcioare“ străine, chiar dacă sînt poleite cu aur, ci să se bea apă din izvoarele limpezii ce izvorăsc din pă-

mintul strămoșesc, să se bea apa vie, dătătoare de viață, din gîla română! (Aplauze puternice)

Întreaga activitate de creație literară trebuie să devină, un puternic factor al ridicării conștiinței revoluționare, de dinamizare și ridicare a nivelului general de cultură al întregii națiuni.

Trebuie să pornim neabătut de la faptul că literatura, muzica, arta în general, activitatea cultural-artistică au o înaltă misiune socială în ridicarea nivelului general de cultură al poporului, în înlăturarea programelor de dezvoltare economico-socială și construcție socialistă.

Trebuie să combatem cu toată hotărîrea tezele vechi — dar care își mai fac loc, din păcate, și la noi — cu privire la așa-zisa „artă pentru artă“. Este bine cunoscut că nu a existat, nu există și nu va exista niciodată artă de dragul artei. Artă a fost întotdeauna, este și va fi permanent un puternic factor al educației, al progresului, al ridicării conștiinței patriotice și revoluționare a poporului!

Cei care, într-o formă sau alta, declară că vor să facă așa-zisa artă pură, se sustrag, de fapt, de la misiunea progresistă a culturii și artei și, vrînd-nevrînd, se alătură forțelor ostile progresului și socialismului, acelora care folosesc și vor să mențină permanent literatura, arta, ca un mijloc de întărire a pozițiilor lor dominante, a societății împărțite în clase, a asupririi și inegalității.

Întreaga activitate de creație și cultural-artistică trebuie să se angajeze ferm în activitatea de ridicare a nivelului de cultură, de cunoștințe generale al tineretului, al întregului popor, de formare a conștiinței revoluționare a constructorilor socialismului, cu o poziție fermă față de tot ce este străin progresului, patriotismului socialist, fericirii omului, independenței țării.

Numai așa, artă noastră își va îndeplini misiunea istorică și, fără nici o îndoială că, — la fel ca și pînă acum — dar mai ferm și în condiții mai bune, artă noastră își va îndeplini misiunea în construcția socialismului și comunismului, împreună cu întregul popor! (Aplauze puternice, prelungite).

Este nevoie ca întreaga activitate cultural-artistică, Festivalul național „Cîntarea României“ — care are un rol important în creația maselor populare — să devină o forță tot mai puternică în participarea maselor la întreaga activitate cultural-artistică, aceasta reprezentînd garanția strînsei legături a artei și culturii cu poporul — adevăratul creator, de altfel, al limbii și literaturii, a tot ce este mai bun în acest domeniu, în România! (Aplauze puternice, prelungite).

Presă, radioteleviziunea, toate mijloacele de informare în masă trebuie să-și perfecționeze continuu activitatea și să aibă un rol mai important în buna informare și înțelegere de către întregul popor a problemelor complexe ale dezvoltării economico-sociale și politico-educative, a problemelor situației internaționale.

În întreaga activitate politico-educativă este necesar să se acorde o atenție deosebită combaterii fenomenelor negative care se manifestă sub diferite forme, inclusiv ca rezultat al influențelor ideologice burgheze, al activității cercurilor reacționare, antisocialiste, din afară.

Trebuie să se adopte o poziție mai combativă, mai fermă față de diferite manifestări naționaliste, soviniște, antisemite, subliniind cu putere justețea politicii naționale a partidului nostru — asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii patriei — faptul că, indiferent de naționalitate, toți cetățenii au aceleași drepturi și aceleași îndatoriri, că, în deplină unitate, trebuie să asigurăm înălțarea continuă a patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație. (Aplauze puternice, prelungite).

Trebuie să demascăm permanent politica cercurilor reacționare din trecut, dar și din prezent, care acționează pentru așitarea vrajbei naționale, pentru slăbirea unității oamenilor muncii în scopul de a-și promova interesele lor de dominație și asuprire.

În acest sens, este necesar să se dea o ripostă fermă horticilor și noilor horticiști care se aliază din nou cu foștii și noii nazisti, acționînd pentru revizuirea granițelor și pentru o politică de învrăjbire a popoarelor.

Mai mult ca oricînd, este necesar ca, în activitatea politico-educativă, să sădăm cu putere în rîndul poporului — și, îndeosebi, al tineretului — spiritul de dreptate și răspundere, sentimentul de apărare a proprietății socialiste, a socialismului și — repet — a independenței României! (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung: „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!“; „Ceașescu — România, stima noastră și mîndria!“). Este, de asemenea, necesar să fim necrutători față de manifestările de necinste, de sustragere, de furt, care, oricum le-am privi, sînt forme ale activității antisocialiste, contrarevoluționare, străine spiritului socialismului și reprezintă, de fapt, rămășițe ale concepțiilor și practicilor proprii orînduirii burghezo-moșierești!

Să educăm întregul tineret, întregul popor în spiritul cinstei, al dragostei de muncă, al apărării neabătute a proprietății obștești, a întregii proprietăți, de a fi necrutători față de orice slăbete și jigneste omul — constructor al societății socialiste!

Să educăm tineretul și poporul nostru în spiritul patriotismului revoluționar, al dragostei față de patrie, al hotărîrii neabătute ca în orice împrejurări să fie gata de a apăra cuceririle revoluționare și socialismul, de a face totul pentru înaintarea neabătută a patriei noastre spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație! (Aplauze puternice).

Munca politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență superioritatea socialismului ca unica orînduire care asigură deplina egalitate între toți cetățenii patriei, condiții de afirmare deplină a personalității umane, a umanismului revoluționar socialist, în care omul constituie factorul primordial al întregii activități.

Pornind de la documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, activitatea politico-educativă trebuie să demonstreze cu putere perspectivele luminoase ale dezvoltării patriei noastre, ale înlăturirii Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Întreaga activitate politico-educativă să devină un factor mai activ, o puternică forță revoluționară care să lumineze calea întregului popor pentru înlăturirea programelor de dezvoltare a patriei noastre, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale, de înlăturire a visului de aur — a comunismului pe pămîntul României! (Urale și aplauze puternice, îndelungate; se scandează „Ceașescu, eroism — România comunism!“).

Stimați tovarăși,

Unitatea dialectică între politica internă și externă impune o analiză științifică a situației politice, economice și sociale mondiale, pentru a se putea înțelege cît mai

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

bine evenimentele internaționale, direcțiile și perspectivele luptei pentru progres, pentru dezarmare, pace și colaborare între toate națiunile lumii.

Este bine cunoscut că în lume s-au produs și sînt în aurs mari schimbări în dezvoltarea societății omenestii, în raportul de forțe pe plan internațional. De aceea se impune să avem permanent în vedere că se menține și chiar se accentuează contradicția fundamentală dintre socialism și capitalism.

În același timp, se dezvoltă tot mai puternic contradicția dintre țările în curs de dezvoltare și țările capitaliste dezvoltate, dintre bogați și săraci, care devine una din contradicțiile tot mai puternice care se manifestă în viața internațională de azi.

Se poate afirma, cu deplin temei, că aceste contradicții din lumea contemporană au un rol determinant în întreaga dezvoltare a societății omenestii și că, fără înțelegerea lor în mod științific, nu se pot trage nici concluzii corespunzătoare pentru aprecierile asupra vieții mondiale și perspectivele dezvoltării societății omenestii. Este adevărat că în ultimii ani s-au înregistrat anumiți pași — este drept, foarte mici — în direcția dezarmării și începerii de tratative între cele două grupări militare — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia — și s-a trecut la soluționarea unor conflicte pe calea negocierilor. Dar trebuie să spunem deschis că toate acestea nu au determinat o schimbare radicală în viața internațională, nu au determinat o nouă gândire și o nouă politică în soluționarea problemelor complexe ale vieții mondiale.

Avem obligația să spunem poporului nostru, și să spunem tuturor popoarelor adevărul, realitatea, faptul că situația internațională continuă să fie foarte complexă și gravă. Se continuă cursa înarmărilor — inclusiv a celor nucleare —, ceea ce duce la menținerea pericolului unui război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear și ar duce la distrugerea omenirii, a inesei vieții pe planeta noastră.

Se mențin, și chiar se accentuează, criza economică mondială și criza politică, socială, în lumea capitalistă. În deceniul al 8-lea s-a înrăutățit și mai mult situația economică a țărilor în curs de dezvoltare, s-au mărit decalajele între bogați și săraci.

În același timp, problemele economice, politice și sociale din țările capitaliste dezvoltate și manifestarea, în unele țări socialiste, a unor fenomene de criză economică și politică duc la accentuarea și mai mult a instabilității și a contradicțiilor.

Toate acestea au dus la apariția unor concluzii și înțelegeri diferite — dar trebuie spus, și greșite — asupra multor probleme internaționale. Se pare că unele cercuri conducătoare imperialiste au ajuns la concluzia greșită și consideră că pot folosi actuala situație internațională pentru a putea schimba raportul de forțe mondial în favoarea lor, a politicii de dominație, de forță și dictat.

Ignorînd realitățile, aceste cercuri proclamă cu și mai multă insistență atotputernicia capitalismului și prezic, din nou, o apropiată dispariție a socialismului. Exagerînd unele greșeli și lipsuri din țările socialiste, unele tendințe lichidatoriste și reformiste, de dreapta, din aceste țări, precum și din unele partide comuniste și muncitorești, cercurile reacționare imperialiste au trecut din nou la o ofensivă ideologică și politică de defăimare și subminare a socialismului, la o politică de amestec în treburile interne și de destabilizare a țărilor socialiste, recurgînd la toate mijloacele preluate din arsenalul învechit și ruginit al „războiului rece”, de la dezinformarea opiniei publice, denigrarea socialismului, santajul, diversionea, represuniile economice și politice, pînă la subvencionarea financiară directă a unor grupări și forțe antisocialiste, antinaționale.

Trebuie să spunem deschis că acțiunile antisocialiste, anticomuniste și cele împotriva țărilor progresiste, a luptei pentru libertate și independență națională, pe care le desfășoară cercurile imperialiste, sînt ușurate și de anumite orientări și tendințe greșite în soluționarea problemelor construcției socialiste și altor probleme din unele țări.

Este, deci, necesar să subliniem cu tărie că toată această politică a cercurilor imperialiste este sortită — și de data aceasta, ca și de altele ori în trecut — eșecului.

Țările socialiste, popoarele care au edificat noua orinduire socială dispun de forța necesară pentru a depăși greutățile apărute, iar socialismul se va afirma, fără îndoială, cu și mai mare putere ca cea mai dreaptă și mai umană orinduire socială de pînă acum. **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceașescu și poporul!”).**

Acțiunea unită a forțelor progresiste, a țărilor socialiste, a popoarelor care luptă pentru independență și progres economico-social va duce, fără nici o îndoială, la răsturnarea planurilor imperialiste și ale reacțiunii și va deschide noi și noi perspective înaintării tuturor popoarelor pe calea progresului, a independenței, a bunăstării, a socialismului. **(Aplauze puternice, prelungeite).** Nimic și nimeni nu va putea opri lupta popoarelor pentru libertate și independență, pentru o viață mai dreaptă și mai bună, pentru o nouă orinduire socială!

Totodată, este necesar să subliniem însă că acțiunile antisocialiste, anticomuniste și împotriva forțelor progresiste ale cercurilor imperialiste reprezintă un mare pericol pentru politica de destindere și colaborare internațională, pentru politica de dezarmare și pace și va duce, inevitabil, dacă va continua, la agravarea și mai mult a situației mondiale.

Iată de ce trebuie să facem totul pentru respingerea politicii antisocialiste, anticomuniste și împotriva independenței popoarelor! Iată de ce este necesar să se înțeleagă bine, de către cercurile conducătoare din țările imperialiste, că această politică nu are nici o perspectivă și este în contradicție cu Carta Națiunilor Unite, cu diferite reglementări și norme internaționale, cu politica de coexistență pașnică, de colaborare egală între națiunile lumii. **(Aplauze vii și puternice).**

Întreaga desfășurare a evenimentelor internaționale, realitatea, viața însăși arată cit de greșită este teza dezideologizării relațiilor internaționale, precum și teza după care lupta de clasă ar trebui să fie înlocuită. Se vorbește despre renunțarea la lupta de clasă și la lupta dintre sistemele sociale diferite, ca o condiție pentru supraviețuirea omenirii și a evitării războiului. Ce are oare acest fel de abordare a problemelor cu concepția revoluționară materialist-dialectică și istorică? Oare pentru a asigura pacea trebuie să se lichideze socialismul, trebuie să se renunțe la lupta de clasă? O asemenea abordare este cu totul, nu numai antiștiințifică, dar strălă în oricărei concepții revoluționare și socialiste. Dacă m-aș referi numai la poporul nostru, este știut că niciodată nu s-a pus problema să inghencheze, ci, dimpotrivă, în cele mai grele timpuri a luat arma în mînă pentru a-și apăra independența și suveranitatea. De aceea și poezii nostri, în trecut, au cîntat pe eroii noștri și au formulat în versuri nepieritoare hotărîrea de luptă a poporului. Cunoașteți versurile: „Murim mai bine-n luptă, / Cu gloria deplină, / Decit să fim sclavi

larăși, / În vechiu-ne pămînt”. **(Aplauze și urale puternice).**

Trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Asemenea teze au drept scop demoralizarea, dezarmarea comunistilor, a popoarelor, în lupta pentru socialism și pentru pace. Oare așa au gîndit făuritorii socialismului științific, conducătorii partidelor comuniste și muncitorești, antifasciștii care și-au dat viața pentru înfringerea hitlerismului?! Cu o asemenea concepție nu ar fi fost înfrînt hitlerismul — și barbaria nazistă ar domina astăzi. Tocmai pentru că comuniștii, antifasciștii, tot ceea ce a fost mai bun în lume s-au ridicat împotriva barbariei fasciste, cu prețul vieții a putut fi înfrînt fascismul și s-a asigurat libertatea popoarelor. Și, lichidarea pericolului de război nuclear, supraviețuirea omenirii nu se pot asigura decit prin intensificarea luptei împotriva politicii imperialiste, pentru dezarmare, pentru eliminarea armelor nucleare, cu desăvîrșire. Și aceasta nu se poate realiza decit prin lupta și lupta unită a popoarelor! **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).**

Fără nici o îndoială, trebuie să înțelegem bine realitatea lumii de astăzi. În lume există două sisteme sociale diametral opuse. Această realitate va continua să existe încă multă vreme. Problema care se pune — și și-a găsit un răspuns — este aceea a conviețuirii pașnice între țările cu orinduiuri sociale diferite, bazate pe respectul independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și respectarea dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește, fără nici un amestec din afară.

Este necesar să facem să se înțeleagă bine că numai pe această cale este posibil să se asigure colaborarea internațională și angajarea cu fermitate și a unora și a altora pe calea dezarmării generale, a dezarmării nucleare, a realizării unei lumi fără arme și războaie. Aceasta reprezintă calea supraviețuirii omenirii, a vieții pe planeta noastră **(Urale și aplauze puternice, îndelungate; se scandează îndelung „Ceașescu — pace!”, „Ceașescu — România, pacea și prietenia!”).**

Iată de ce tezele dezideologizării relațiilor internaționale și renunțării la lupta de clasă sînt în totală contradicție cu întreaga dezvoltare a omenirii de pînă acum, precum și cu realitățile lumii contemporane, cu întreaga dezvoltare a luptei pentru socialism, progres și pace în lume. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Nu dezideologizarea relațiilor internaționale, ci afirmarea cu fermitate a ideologiei progresiste și socialiste reprezintă calea pentru o politică și o gândire nouă.

Lupta pentru dezarmare, pentru pace, dezvoltarea unei largi colaborări internaționale între toate statele, fără deosebire de orinduire socială, presupun nu renunțarea la concepțiile socialismului, la ideologia clasei muncitoare despre lume și viață, ci intensificarea activității politico-ideologice de ridicare a conștiinței maselor populare, a tuturor popoarelor despre necesitatea asigurării unei politici de dezarmare și de pace, ca o necesitate vitală pentru întreaga omenire! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Nici o altă teză, oricum s-ar numi ea, nu va putea înlocui lupta de clasă, ca factor determinant al dezvoltării societății omenestii, ca lege obiectivă a progresului și mersului înainte al omenirii!

Soluționarea pe calea tratativelor a problemelor complexe ale vieții mondiale impune, ca o necesitate obiectivă, o politică fermă de apărare a socialismului, a libertății și independenței popoarelor, realizarea unor acorduri și înțelegeri corespunzătoare cu privire la dezarmare, la soluționarea diferitelor probleme din viața mondială.

Soluționarea pe calea tratativelor a unor conflicte și a altor probleme mondiale necesită, fără îndoială, spirit de înțelegere și unele concesii acceptabile și de o parte și de alta, o politică realistă care să țină seama de interesele fiecărei națiuni și să asigure independența fiecărui popor. Aceasta nu trebuie să ducă însă niciodată la concesii principale care să pună în pericol socialismul, libertatea și independența popoarelor. Socialismul, progresul economico-social, libertatea și independența popoarelor nu sînt negociabile!

Este bine cunoscut că, de-a lungul istoriei îndelungate a dezvoltării societății omenestii, popoarele nu au renunțat niciodată la independență și nu au capitulat în fața nici unei agresiuni, a nici unei forțe.

În ce privește poporul român, după cum este bine cunoscut, în întreaga sa istorie de peste 2000 de ani, a dus lupte necontenite și s-a format ca popor, ca națiune, ca stat, numai ca rezultat al luptelor hotărîte, îndelungate.

Întreaga activitate teoretică, ideologică și politico-educativă trebuie să pună cu putere în evidență legile obiective ale dezvoltării omenirii, să sublinieze și să demonstreze științific faptul că lupta de clasă, lupta împotriva vechiului și pentru promovarea noului în toate

domeniile, deci și în viața internațională, a constituit, constituie și va constitui factorul determinant al progresului societății omenestii.

Întreaga activitate ideologică și teoretică trebuie să dea o perspectivă revoluționară clară poporului nostru, tuturor popoarelor, în lupta pentru soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale, să le inspire încrederea și fermitatea în lupta de apărare a socialismului, a dezvoltării economico-sociale, a independenței și libertății, de asigurare a păcii și realizare a unei lumi a deplinei egalități între toate națiunile lumii **(Aplauze prelungeite).**

Stimați tovarăși,

Lupta pentru libertate și independență, pentru socialism și progres, reprezintă o parte inseparabilă a luptei pentru dezarmare, pentru pace și colaborare internațională. Este necesar să subliniem și să demonstrăm faptul că problema fundamentală a epocii noastre o reprezintă dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, eliminarea completă a armelor nucleare de pe planeta noastră. Aceasta impune intensificarea luptei unite a tuturor popoarelor, participarea tuturor statelor la elaborarea acordurilor și măsurilor necesare pentru eliminarea armelor nucleare, pentru dezarmarea convențională și reducerea radicală a cheltuielilor militare. Trebuie să se respingă cu toată hotărîrea teza agresivă cu privire la „descurajarea nucleară”, care reprezintă, de fapt, teza santajului nuclear, de dominație și asuprire a altor popoare.

Promotorii politicii de descurajare nucleară sau a oricăror descurajări militare trebuie să înțeleagă bine că o asemenea politică este în contradicție cu realitățile lumii de astăzi și nu duce decit la menținerea și agravarea pericolului de război.

Este nevoie de o politică nouă, de renunțarea la armele nucleare, la calea militară, de soluționare a problemelor dintre state numai pe calea tratativelor, de realizare a unei lumi fără arme, fără războaie. Numai o asemenea cale poate duce la asigurarea existenței popoarelor, a inesei vieții pe planeta noastră, și trebuie să facem totul pentru triumful rațiunii și realizarea acestei politici! **(Aplauze puternice, prelungeite).**

O altă problemă de importanță deosebită a vieții internaționale actuale o reprezintă subdezvoltarea, accentuarea împărțirii lumii în bogați și săraci, necesitatea unor noi relații și a unei noi ordini politice și economice mondiale.

Activitatea ideologică, teoretică, politică, educativă trebuie să demonstreze cu putere faptul că popoarele nu vor putea suporta încă multă vreme actuala stare de lucruri, că este necesar să se pună capăt politicii neocolonialiste de dominație a monopolurilor și capitalului financiar internațional, să se realizeze o politică nouă, de egalitate și colaborare, de lichidare a subdezvoltării, de creare a condițiilor dezvoltării economico-sociale a tuturor națiunilor și, în primul rînd, a țărilor în curs de dezvoltare. Aceasta este singura cale care poate să asigure stabilitatea economiei mondiale, să asigure progresul fiecărei națiuni, bunăstarea, independența și constituie o parte inseparabilă a luptei pentru pace în lume. **(Aplauze puternice, prelungeite).**

Stimați tovarăși,

Sînt multe probleme în viața internațională. Nu doresc acum să mă opresc pe larg asupra tuturor acestora. Consider necesar să subliniez însă că viața, realitățile demonstrează, cu putere, justetea politicii externe a partidului și statului nostru de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orinduire socială.

Este bine cunoscut că nu au existat probleme mai importante în viața internațională la care România socialistă să nu-si fi adus o contribuție activă la soluționarea lor, să nu fi participat, împreună cu alte state, la lupta pentru pace și colaborare internațională.

La baza tuturor relațiilor internaționale ale țării noastre am așezat permanent principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, ale avantajului reciproc și respectarea dreptului fiecărei națiuni la dezvoltare liberă, independență, așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară.

Este necesar ca activitatea politico-educativă să pună cu putere în evidență justetea politicii noastre internaționale, să contribuie la înțelegerea cit mai bună a principiilor de relații dintre toate statele lumii.

Sîntem ferm hotărîți să dezvoltăm larg și în viitor

(Continuare în pagina 6)

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

(Urmare din pagina 5)

relațiile cu toate țările socialiste, să acționăm pentru întărirea colaborării și solidarității lor, ca un factor de importanță hotărâtoare pentru dezvoltarea socialismului în fiecare țară, pentru afirmarea forței socialismului în lume, pentru triumful politicii de pace. Vom dezvolta, de asemenea, larg relațiile de colaborare cu toate țările în curs de dezvoltare, cu țările mici și mijlocii, cu țările nealiniate, ca un factor important al politicii de independență, de dezarmare și pace. În același timp, vom acționa ca și până acum pentru extinderea relațiilor și cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Vom acționa cu și mai multă hotărâre pentru dezvoltarea relațiilor economice, tehnico-stiințifice, pentru participarea activă la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale, considerând că aceasta corespunde pe deplin intereselor poporului român, ale tuturor popoarelor lumii, de a-și asigura dezvoltarea economico-socială, bunăstarea, de a trăi în libertate, independentă și pace.

Vom acționa cu toată hotărârea pentru dezvoltarea și perfecționarea activității C.A.E.R. în vederea înfăptuirii acordurilor de colaborare economică, tehnico-stiințifică de lungă durată, pornind de la faptul că acestea trebuie să asigure dezvoltarea fiecărei țări socialiste, ridicarea nivelului lor economic, social.

Avind în vedere unele probleme economice din țările socialiste considerăm că este necesar să se organizeze o analiză specială a acestora în vederea stabilirii de comun acord a măsurilor pentru depășirea unor greutăți și dezvoltarea continuă a construcției socialiste.

As dori să subliniez în acest cadru faptul că perfecționarea activității C.A.E.R., a relațiilor economice dintre țările socialiste nu trebuie să ducă în nici un fel la crearea de organisme supranationale, nu trebuie să diminueze în nici un fel rolul partidelor, statelor și popoarelor în realizarea dezvoltării lor economice și sociale.

Considerăm că în prezent și pentru încă multă, multă vreme, calea unei colaborări largi economice, tehnico-stiințifice o reprezintă păstrarea și întărirea independenței fiecărei economii naționale, ca factor hotărâtor al progresului, al făuririi cu succes a societății socialiste. (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși,

În activitatea noastră internațională am acordat întotdeauna și acordăm o mare însemnătate dezvoltării colaborării între toate statele europene în spiritul documentelor de la Helsinki, la elaborarea cărora țara noastră și-a adus o contribuție activă. Considerăm că realizarea cooperării, securității și dezarmării în Europa trebuie să se bazeze pe respectarea neabătută a principiilor deplinei egalități, a respectării orânduirii sociale din fiecare țară. Această colaborare trebuie să ducă nu la slăbirea unei țări sau a alteia, ci la dezvoltarea și progresul fiecărei națiuni. Sintem pentru o colaborare multilaterală în toate domeniile, care să deschidă perspectiva realizării unei Europe unite, a națiunilor libere și independente.

Activitatea noastră ideologică, teoretică, trebuie să pună cu putere în evidență că, în epoca noastră și pentru o lungă perioadă de timp, păstrarea și întărirea independenței naționale a țărilor europene — ca, de altfel, a tuturor țărilor, — reprezintă singura cale realistă pentru o largă colaborare, pentru progresul fiecărui popor.

Se pot da diferite formulări pentru realizarea unității europene. Ideea unei „case comune europene” poate să pară pentru unii atrăgătoare, dar trebuie să avem în vedere că este necesar să realizăm fiecare la el acasă „o casă cit mai bună”, care să asigure condiții egale de muncă, de viață demnă pentru toți locuitorii „casei naționale” — și aceasta presupune construcția a încă milioane și milioane de apartamente și case în fiecare țară, pentru a realiza un ansamblu social în care oamenii să aibă cele mai bune condiții de viață și de locuit!

Iată de ce considerăm că trebuie să pornim de la necesitatea conlucrării și apropierii popoarelor europene pe baza întăririi și dezvoltării fiecărui stat național, a fiecărui popor, ceea ce înseamnă nu izolare, ci o largă conlucrare.

În ce ne privește sintem gata să mergem la o largă colaborare care însă, în orice condiții, să nu pună în pericol, sub nici o formă, independența țării sau să îngreuească în vreun fel dreptul poporului român de a-și hotărî singur calea dezvoltării, de a fi pe deplin stăpân la el acasă. (Urale și aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul”, „Ceașescu, România — stima noastră și mindria!”).

Vom acționa ferm pentru o largă colaborare în Balcani, pentru transformarea regiunii noastre într-o zonă fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine.

Sintem pentru extinderea conlucrării și sintem gata să realizăm cu vecinii noștri, cu toate țările din Balcani și chiar din bazinul dunărean, o largă colaborare, sub toate formele, care să deschidă calea înlăturării treptate a tot felul de obstacole și să ducă la apropierea și dezvoltarea frăției și conlucrării între popoarele noastre.

Este necesar să punem cu putere în evidență, în întreaga activitate politico-educativă, justetea politicii partidului nostru privind necesitatea soluționării problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea tratativelor.

Să desfășurăm o largă activitate internațională pentru întărirea solidarității și colaborării dintre state în vederea dezvoltării economico-sociale independente, pentru apărarea independenței, pentru lichidarea deplină a oricăror forme ale politicii neocolonialiste, pentru respectarea neabătută a independenței fiecărui popor!

Avind în vedere problemele complexe ale lumii contemporane, este necesar să crească și mai mult rolul țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare și nealiniate în soluționarea tuturor problemelor mondiale.

Trebuie să subliniem cu putere că problemele complexe, inclusiv ale dezarmării nucleare, nu se pot soluționa numai de către două mari puteri, sau de câteva state, că ele pot fi rezolvate numai cu participarea activă a tuturor statelor și popoarelor.

Trebuie să nu se uite nici un moment învățămintele istoriei care ne arată că toate concesiile făcute Germaniei hitleriste nu au îndepărtat pericolul de război, ci l-au grăbit, au dus până la urmă la cel de-al doilea război mondial.

Mai mult ca oricând este necesar să crească rolul Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane, în asigurarea participării egale a tuturor statelor la rezolvarea problemelor care preocupă omenirea.

În ce o privește, România este ferm hotărâtă să-și aducă întreaga contribuție la perfecționarea și creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite și al celorlalte organisme internaționale.

Deci, este necesar ca întreaga activitate politico-educativă să sublinieze cu putere că problemele complexe ale lumii contemporane impun mai mult ca oricând întărirea solidarității și colaborării tuturor forțelor progresiste, realiste, ale tuturor popoarelor, care prin acțiunea lor unită pot să oprească cursul pericolului la evenimentelor, să asigure triumful rațiunii, triumful politicii de dezarmare și eliminare a armelor nucleare, triumful păcii, al politicii de colaborare și realizare a unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, a deplinei egalități între toate națiunile lumii! (Aplauze puternice, îndelungate).

Stimați tovarăși,

După cum este bine cunoscut, partidul nostru a dezvoltat larg relațiile cu partidele comuniste și muncitorești, s-a pronunțat întotdeauna pentru întărirea solidarității acestora pe baza deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței fiecărui partid și neamstecului în treburile interne.

Problemele complexe ale vieții internaționale, inclusiv făurirea cu succes a socialismului, impun întărirea și dezvoltarea colaborării, realizarea unei noi unități a partidelor comuniste și muncitorești.

Pentru aceasta trebuie să se pornească, fără îndoială, de la noile probleme care se pun în fața clasei muncitoare, a forțelor progresiste, antiimperialiste de pretutindeni.

După părerea partidului nostru, respectarea neabătută a independenței și dreptului fiecărui partid de a-și elabora linia politică generală în strinsă concordanță cu realitățile și condițiile din fiecare țară, nu vine în contradicție, ci dimpotrivă impune ca o necesitate obiectivă o strinsă colaborare și solidaritate internațională.

În actualele împrejurări se impun cu atât mai mult întărirea schimbului de experiență, dezbaterile în comun a diferitelor probleme ale vieții contemporane, ale dezvoltării viitoare a societății omeniești, ale căilor de făurire cu succes a socialismului, ale luptei pentru dezarmare și pace. Partidul Comunist Român este gata să participe la orice întâlnire teoretică pentru dezbaterile problemelor de interes comun, în scopul întăririi solidarității și colaborării.

Considerăm că situația actuală impune, cu atât mai mult, organizarea unor asemenea consfătuiri, întâlniri, inclusiv realizarea unei conferințe internaționale a partidelor comuniste și muncitorești. Aceasta răspunde în cel mai înalt grad actualelor împrejurări internaționale, mișcării comuniste, clasei muncitoare, luptei pentru socialism și pentru pace în lume. (Aplauze puternice, prelungite).

Pronunțându-ne ferm împotriva oricărui amestec în treburile altor partide, pentru respectul dreptului fiecărui partid de a-și elabora strategia și politica sa, considerăm

că avem obligația să întărim solidaritatea internațională și trebuie să manifestăm întreaga răspundere față de propriile noastre popoare, de viitorul lor liber și independent, față de cauza socialismului și să acționăm într-o strinsă solidaritate și colaborare pentru soluționarea democratică a tuturor problemelor complexe ale lumii azi. (Aplauze și urale prelungite; se scandează îndelung „Ceașescu — România, pacea și prietenia!”).

De asemenea, ne pronunțăm ferm pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu partidele socialiste și social-democrate. Existența unor deosebiri de păreri asupra problemelor ideologice, asupra căilor de realizare a socialismului și altor probleme nu trebuie în nici un fel să ducă la slăbirea colaborării dintre partidele comuniste și aceste partide. Dimpotrivă, considerăm că interesele popoarelor de a asigura eliberarea socială și națională, de a trăi în pace și colaborare, impun o largă colaborare între partidele comuniste, socialiste și social-democrate, între toate forțele progresiste, ca o necesitate obiectivă a mersului înainte spre o lume mai dreaptă și mai bună.

Sintem pentru o amplă colaborare și dezvoltăm larg relațiile cu mișcările de eliberare națională, cu mișcările progresiste și partidele de guvernământ din țările care se pronunță pentru dezvoltarea pe calea progresului, a independenței economice și politice.

Dorim și sintem pentru o largă colaborare cu toate partidele și forțele democratice în problemele comune privind progresul economico-social, independența popoarelor, asigurarea unei păci trainice pe planeta noastră.

Activitatea teoretică, politico-ideologică trebuie să pună cu putere în evidență marea importanță a solidarității și colaborării internaționale, să contribuie la educarea poporului nostru în spiritul prieteniei și solidarității cu popoarele țărilor socialiste, cu partidele comuniste și muncitorești, cu toate partidele și forțele care se pronunță pentru progres și doresc să contribuie la soluționarea problemelor complexe în interesul tuturor națiunilor, al colaborării și păcii internaționale.

Avem ferma convingere că stă în puterea partidelor comuniste și muncitorești, a celorlalte partide și forțe muncitorești, progresiste, de eliberare națională, de a depăși diferite obstacole, de a-și întări conlucrarea și solidaritatea, de a avea un rol tot mai important în dezvoltarea societății omeniești pe calea progresului, a libertății, independenței și păcii, de a da o perspectivă nouă — pentru sfârșitul acestui mileniu și începutul mileniului trei — privind viitorul luminos al omenirii într-o lume fără arme și războaie, a independenței și libertății tuturor națiunilor lumii! (Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceașescu — România, pacea și prietenia”, „Ceașescu — eroism, România — comunism!”).

Stimați tovarăși,

Dezbaterile cu întregul popor și partid a documentelor pentru Congresul al XIV-lea a pus cu putere în evidență forța și unitatea partidului nostru, a întregii națiuni. Voiața sa fermă de a face totul pentru întărirea Congresului cu cele mai bune rezultate în toate domeniile, de a asigura înaintarea fermă a patriei noastre spre noi culmi de progres și civilizație.

Dezbaterile din actuala Plenară a problemelor ideologice, teoretice și muncii politico-educative, hotărârile ce vor fi adoptate trebuie să stea la baza întregii activități și să fie larg dezbătute în partid, în toate organele și organizațiile democrației socialiste, cu întregul popor, în vederea ridicării continue a nivelului ideologic, politic, a creșterii conștiinței socialiste, a ridicării spiritului de răspundere și a combativității revoluționare în toate domeniile de activitate.

Am deplina convingere că Plenara Comitetului Central pe probleme ideologice, hotărârile ce vor fi adoptate vor da un nou și puternic avânt activității creatoare de ridicare a nivelului general de cunoștințe, de conștiință revoluționară a întregii națiuni, că, în strinsă unitate, partidul nostru împreună cu întregul popor, va acționa cu toată forța pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de creștere continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, de făurire a socialismului și comunismului, de întărire necontenită a independenței și suveranității României! (Aplauze și urale puternice, prelungite. Se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!", „Ceașescu și poporul!", „Ceașescu real. la al XIV-lea Congres!", „Ceașescu, România — stima noastră și mindria!". Toți cei prezenți în marea sală a Ateneului se ridică în picioare și, într-o atmosferă însoțită, de puternică unitate, aclamă și ovăționează minute în șir pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni — pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).

PLENARA CONSILIULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

■ Luni, a avut loc în Capitală Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Lucrările au fost conduse de tovarășa Suzana Gădea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

În cadrul plenarei a fost analizat modul în care s-a desfășurat activitatea din domeniul culturii și educației socialiste în acest an și sarcinile ce li revin în lumina proiectului Programului-Directivă și Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. din lunie a.c. cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceașescu, la Congresul al XIV-lea, în înalta funcție de secretar general al partidului, a fost prezentată la deschiderea lucrărilor și urmărită cu viu interes și deplină aprobare de toți cei prezenți.

În legătură cu problemele înscrise pe ordinea de zi, au luat cuvântul tovarășii Alecu Floareș, Petre Popa, Ovidiu Munteanu, Cornelia Georgescu, Ion Iobană, Adrian Călin, Maria Costache, Emil Florea, Rodica Costache, Hădu Gyözö-Victor, Olimpia Solomonescu, Ion Irimescu, Mircea Radu Iacoban, Radu Constantin, Gheorghe Constantin, Gheorghe Antonescu, Nicolae Călinoiu.

În cadrul plenarei a fost pusă în evidență contribuția de uriasă însemnată a secretarului general al partidului la

dezvoltarea teoriei și practicii construcției socialiste în țara noastră, la îmbogățirea tezaurului gândirii revoluționare, subliniindu-se valoarea deosebită a concepției tovarășului Nicolae Ceașescu referitoare la strinsa corelare dintre dezvoltarea social-economică și înflorirea continuă a culturii noastre socialiste, la creșterea rolului acesteia în amplul proces politico-educativ de formare și educare a oamenilor muncii, în spiritul înalțelor idealuri revoluționare, patriotice, în promovarea și afirmarea valorilor spirituale ale poporului român.

Relevind adevăratele deplină a slujitorilor artei și culturii față de propunerea ca tovarășul Nicolae Ceașescu să fie reinvestit în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român, plenara a subliniat că această opțiune care decurge din voiața întregului nostru popor reprezintă garanția înfăptuirii neabătute a mărețelor opere de edificare a socialismului și comunismului pe pământul României, a întăririi necontenite a independenței și suveranității sale.

Exprimând cele mai alese sentimente de stimă și prețuire față de tovarășa Elena Ceașescu, pentru contribuția pe care o aduce la fundamentarea și înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială a patriei, vorbitorii au evidențiat că, sub îndrumarea sa de înaltă competență, activitatea politico-ideologică și cultural-educativă și-a lărgit necon-

ținut sfera de acțiune și cuprindere, și-a îmbogățit conținutul și diversificat formele, sporindu-și contribuția la unirea eforturilor oamenilor muncii în opera de făurire a noii societăți, la accelerarea ritmului dezvoltării economico-sociale, la promovarea și afirmarea spiritului militant, revoluționar, novator în toate sferele creației materiale și spirituale.

Plenara a relevat realizările importante dobândite în cadrul Festivalului național „Cântarea României” în domeniul creației tehnico-stiințifice de masă, al activității literar-editoriale, al muzicii, artelor plastice, cinematografiei, artelor interpretative care ilustrează în mod concludent puternicul dinamism și efervescența creatoare, caracteristice acestei epoci de înflorire fără precedent a societății noastre socialiste.

În cadrul plenarei au fost relevate sarcinile ce revin Consiliului Culturii și Educației Socialiste, instituțiilor de cultură și artă în dezvoltarea și diversificarea pe mai departe a activității politice și cultural-educative, a creației tehnico-stiințifice, literare și artistice, a întregii munci de educare revoluționară a tuturor oamenilor muncii, în îndeplinirea exemplară a sarcinilor reieșite din programele de dezvoltare economico-socială a țării.

Vorbitorii au reafirmat angajamentul tuturor celor ce lucrează în domeniul culturii și educației socialiste de a acționa

cu înaltă răspundere, în spirit revoluționar, pentru aplicarea fermă în viață a politicii partidului și statului, pentru dezvoltarea necontenită a culturii și artei noastre socialiste, pentru îmbogățirea continuă a tezaurului valorilor materiale și spirituale ale întregului popor.

Într-o atmosferă de puternică angajare politică, participanții au adoptat, în unanimitate Hotărârea Plenarei Consiliului Culturii și Educației Socialiste privind realegerea tovarășului Nicolae Ceașescu, la cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R., în funcția de secretar general al partidului. Hotărârea dă expresie convingerii oamenilor de cultură și artă din țara noastră că acest act politic, cu profunde semnificații pentru viitorul României, reprezintă garanția înfăptuirii cu succes a planurilor și programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, de construire a socialismului cu poporul, pentru popor.

Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste a adresat tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, o telegramă în care este reafirmat angajamentul celor ce lucrează în domeniul culturii și educației socialiste, de a face totul pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin, contribuind activ la înfăptuirea politicii partidului și statului nostru, la ridicarea României pe noi trepte de progres și civilizație.

În dezbatere: Programul-Directivă

și Tezele pentru Congresul al XIV-lea

Dimensiunea culturală a angajării

LA sedinta Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 22 septembrie a.c., secretarul general, tovarăsul Nicolae Ceausescu reamintea că „**de lângă problemele economice, în centrul preocupărilor trebuie să fie pusă ridicarea nivelului de combativitate revoluționară, a spiritului revoluționar, să luăm o atitudine fermă față de manifestările negative de orice fel**”. Această cerință, departe de a fi conjuncturală, sau de campanie, se înscrie definitiv în strategia partidului de progres multilateral al României socialiste, adoptată la cel de-al IX-lea Congres. Începând cu acest moment istoric, depășindu-se tendințele perioadei precedente, de supralicitare, aproape exclusivistă, teoretică și practică, a „economicului” în făurirea noul orinduirii, corespunzător gândirii rigurose științifice și clarviziunii prospective a conducătorului partidului și statului nostru, s-au deslusit și s-au luat în considerare ca atare întregul avantaj de forțe ce acționează propulsiv, în dinamica progresului multilateral al țării, în acest context estimându-se rolul factorilor subiectivi, de conștiință și atitudine în transformarea revoluționară a societății. Printr-o amplă activitate politico-educativă s-a constientizat treptat în rindul maselor realitatea că făurirea socialismului și comunismului nu constituie un „scop în sine”, ci mijlocul esențial de emancipare deplină a omului, de satisfacere tot mai ridicată a cerințelor sale materiale și spirituale, de asigurare a condițiilor potrivite dezvoltării și afirmării plene a personalității. În înălțimea demnității sale de făuritor legitim al propriei istorii, al propriei deveniri.

Totodată, partidul, preocupându-se cu consecvență de traducerea în viață a dezideratului major formulat de tovarăsul Nicolae Ceausescu, în cadrul lucrărilor Congresului al IX-lea, de a conferi politicii „o bază temeinică, experiența, înțelepciunea celor care o înfăptuiesc”, a stimulat considerabil gândirea și acțiunea revoluționară a maselor angajându-se în unitate de voință și interese, în voința de a concepe și a-și asuma propriul proiect al dezvoltării socialiste și comuniste a patriei, nu prin copierea unor modele și a unor practici străine spiritului românesc, ci printr-o raportare constantă și creatoare a filosofiei avansate a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric — la realitățile țării, în concordanță cu tradițiile mult milenare ale luptei poporului pentru emancipare și progres, cu aspirațiile sale distincte de mai bine, de fericire, de dreptate și echitate socială. După cum se reliefează pregnant în proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al partidului, lucrările înaltului forum al comunistilor români, întrunite în 1965, purtând amprenta gândirii politice și filosofice a secretarului general, tovarăsul Nicolae Ceausescu, „**a pus capăt teoriilor și practicilor anacronice, depășite, ce nu mai corespundeau realității românești, a combătut conceptul greșit al «modelului unic» în construirea noul orinduirii, atitudinile dogmatice, conservatoare, de ploconire față de unele idei străine care împiedicau manifestarea forței revoluționare a partidului, a capacității creatoare a poporului. Prin hotărârile sale istorice — magistral validate de practică — Congresul al IX-lea s-a inseris ca un adevărat moment de cotitură în activitatea partidului nostru, care a inaugurat o nouă epocă în construcția socialistă, a deschis cimp larg de afirmare a spiritului revoluționar în viața socială, a determinat creșterea puternică a rolului partidului în organizarea și conducerea întregii opere de edificare a noul orinduirii din România**”.

REMARCABILUL avânt revoluționar al maselor, angajarea lor deliberată și activă, cu sporită răspundere, cu supremă dăruire și substanțiale investiții de inteligență și competență, la determinarea prefacerilor, a înnoirilor în toate domeniile vieții politice și economico-sociale, participarea lor tot mai amplă, în spiritul drepturilor și îndatoririlor democratice, la conducerea societății, la administrarea chibzuții și dezvoltarea avuteii naționale, la proiectarea, adaptarea și înfăptuirea politicii noastre interne și externe, constituie reflectarea în plan praxiologic a nivelului ascendent al pregătirii multilaterale a cetățenilor, a mutațiilor intervenite în conștiință, în convingeri și conduite în atitudinea față de sine și față de destinele națiunii noastre socialiste. Aceasta reprezintă, totodată, rezultatul perceptibil al unei intense activități politico-educative desfășurate de partid, al preocupărilor de îmbunătățire continuă a învățămîntului ca finalitate, cuprindere, conținut și eficiență socială a grijii permanente pentru perfecționarea competenței pentru lărgirea orizontului de cunoaștere a oamenilor muncii, pentru implicarea programatică a culturii avansate, în forme superioare de expresivitate și rezonanță educațională, în viața cotidiană a tuturor membrilor societății.

Partidul nostru, conducerea sa au întrevăzut cu luciditate și realism prospectiv că, în condițiile actuale, de amplu impact social al revoluției științifico-tehnice contemporane și a noului revoluții agrare, cînd cotidian ne confruntăm tot mai frecvent cu multiple probleme, adesea inedite, complexe și dificile, solicitînd imperativ soluționări optime și operative, edificarea socialismului și comunismului, ca operă, prin excelență revoluționară, realizată „cu poporul și pentru popor” nu

este compatibilă numai cu bunele intenții. Este obiectiv necesar să valorificăm novator cele mai avansate cuceriri ale spiritului, ale cunoașterii, în acest proces revoluționar. Participarea deliberată a oamenilor la promovarea prefacerilor calitative din fiecare sector de activitate, la perfecționarea și continuă eficientizare a vieții politice și economico-sociale a țării, manifestarea combativității lor față de lipsuri, față de fenomenele de dogmatism și anchilozare a gândirii, față de stările de inerte și automulțumire, față de tot ce împiedică asupra mersului ascendent al societății noastre denotă, implicit, altitudinea spirituală la care s-a ajuns. Ei văd deci, mai departe, spre orizonturi cauzale larg-cuprinzătoare, disting, dincolo de aparente, devenirea, desluesc necesitățile și comandamentele istoriei prezente și viitoare, mobilizîndu-l a acțiunea prospectiv și inovator, cu răspundere și discernămint, spre binele propriu și al colectivității. Angajarea revoluționară la transformarea conștiinței și competenței a realităților, în conformitate cu legile progresului, se afirmă tot mai pregnant ca manifestare a unui act de cultură avansată, ca expresie a obiectivării personalității, prin ceea ce are ea mai specific, nivel de pregătire multilaterală, disponibilități psihofizice și intelectuale, conștiință a identității proprii, cu adevărată înțuire a limitelor și posibilităților celorlalți.

A FOST parcurs un drum de mărete împliniri și prefaceri revoluționare în cei 24 de ani, cei mai bogați în realizări, din existența mult milenară a poporului. Nu a fost ușor, ci dimpotrivă, complex și dificil, dar succesele obținute, sub conducerea înțeleaptă și clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceausescu, au mobilizat pe mai departe energiile, potențialul valoric al întregii națiuni. Atît proiectul Programului-Directivă, cît și „Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român”, aflate acum în efervescență creatoare a dezbaterii constructive, prefigurează devenirea României, pe coordonatele cincinalului 1991—1995, cu lumini puternice proiectate, deslusindu-i calea spre zorii comunismului, pînă dincolo de grantele milenului. Continuitatea procesului revoluționar de transformare a societății, grandioase perspective de progres multilateral al țării avansează exigente sporite față de calitatea factorului uman implicat, față de capacitatea de angajare a cetățenilor, la ascensiunea pe un drum lung, care nu a mai fost parcurs, fără a dispune de experiența unor premegători. Avem în partid, în conducerea sa, o călăuză încercată, care ne-a condus cu pricepere pe o cale nouă. Experiența de pînă acum ne demonstrează că oricît de dificile vor fi problemele cu care ne vom confrunta, vom găsi soluții corespunzătoare, le vom depăși. Cu o condiție: gândirea și fapta să se sprijine pe o fermă și cuprinzătoare pregătire în acord dinamic cu evoluția cunoașterii universale, să aibă suportul unei înaintate culturi multilaterale (politice, ideologice, economice, științifice, profesionale ș.a.), să existe receptivitate pentru noulate și valoare — toate acestea conturîndu-se ca o premisă, fundamentală, în prevenirea abordării superficiale a realităților, în avansarea riguroasă, în ritm susținut, pe calea conștiinței și activ asumate a edificării socialismului și comunismului în România. Ca atare, intensificarea muncii politico-educative, îmbunătățirea metodelor și a stilului de lucru în toate domeniile, spre a-i conferi eficiență maximă constituie o necesitate obiectivă, cu profundă și complexă reflectare în prezentul și viitorul societății românești. În acest sens, în Expunerea cu privire la problemele socialismului, ale activității ideologice, politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului și comunismului în România, tovarășul Nicolae Ceausescu sublinia că „**întreaga activitate politico-educativă trebuie să devină un factor mai activ, o puternică forță revoluționară care să lumineze calea întregului popor pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei noastre, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale, de înfăptuire a visului de aur — a comunismului pe pămîntul României**”.

În același cadru referențial se detașază marile răspunderi și îndatoriri ce ne revin nouă, tuturor celor a căror menire își găsește împlinirea în conștiință, în convingeri și conduite, în stiluri de trăire a valorilor existențiale — cadre didactice, scriitori, compozitori, plasticieni, creatori de filme, lucrători în presă, radio și televiziune ș.a. — de a ne concepe astfel activitatea ca prin tot ceea ce întreprindem, ce realizăm, să venim cu noi și bogate contribuții la formarea tinerei generații, a tuturor membrilor societății ca „**oameni**” — așa cum a subliniat recent tovarășul Nicolae Ceausescu — cu înalte cunoștințe în toate domeniile”.

Condiționarea cultural-educativă a angajării revoluționare, concepută amplu, prospectiv și programatic de către partidul nostru, de conducerea sa, deschide perspective practice nelimitate de ridicare a omului spre cote superioare de împlinire calitativă, de afirmare deplină a personalității sale, în toată demnitatea și măreția, de făuritor al unei lumi noi, în care să triumfe binele și adevărul, dreptatea și echitatea socială, valorile autentice, idealurile păcii și cooperării.

Mihai Răducanu

NOUA GEOGRAFIE A PATRIEI. BUCUREȘTI — COLENTINA

Sărbătoarea culesului

Se luminează a porumb și struguri
În fiecare casă românească
Parcă-ntr-un zori de zi sărbătorit
Cu fructe de lumină la fereastră.

Se luminează a porumb și struguri,
A miere și-a gutui, și-a miez de nucă
Se luminează-a drumuri către școală .
Și-a tot ce-nseamnă împliniri și muncă.

Se luminează ca-ntr-un vis înalt
Autumnala noastră bucurie
De-a fi și fructe și culegători
În marea ta grădină, Românie.

Teofil Bălaj

Înălțătoare odă

Din pridvorul casei natale priveam înălțimile
zările patriei străbătute de nimburi sublime
Înima-mi cucerea un ținut, o idee
din freamătul mindru din jur.

Și iată, chipul tău pe uneltele serii
eroi ce-și duc suflarea-n glorii
primordiale săruturi atingînd
pacea acestor sorî ai anotimpurilor.

Hotarele toamnei, bucate, belșug
spre toate pasul întinerește
pasărea zboară și-n urma ei
două milenii de cîntece neîntrerupte.

Trec plantele în inventarul meu
un greier mic săgetează
fuge de flori, luminează
glia acestor tăcute zări

Ce-a rămas din lupte voievodale,
o patrie ce-și iscă fericirea
alături sincere atingînd cerul
cu virfuri însozite de viață.

Gavril Moldovan

Pax magna

Să stai pe dană printre docheri și marfa ce-și așteaptă vaporul. Să nu vezi nimic în afară de neonul de pe chei.

Să nu vezi nimic în afară de pescăruși speriați, vapoare marfare și iar vapoare... Albe, albastre, verzi, gri și oamenii...

Să nu simți nimic decît sudoarea orbîndu-te și mușchii să-ți cadă după ultimul sac asemeni unui tren deraiat.

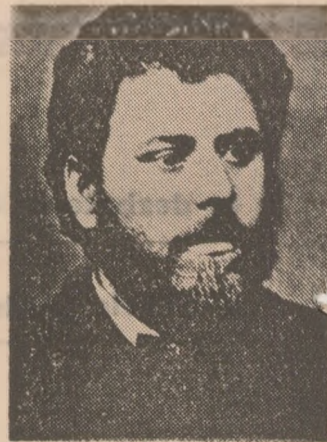
Să nu auzi decît valul care moare la picioarele tale și țipătul de pescăruș rătăcit pe cînd fericirea nu știe adresa ta.

Să stai pe dană luminat de lună și de becurile macaralei.

Să stai pe dană cu sudoarea și oboseala stîns în salopeta albastră.

Să stai pe dană uimit de răsăritul soarelui și să spui în adîncul sufletului: „Bine că-i pace pe planetă” !!

Ioan George Șeitan

Viziunea asupra lumii

S-A observat cu ușurință că în opera lui Alecsandri ori a lui Caragiale copii sint lipsiți de candoare. E de mirare însă cum nu s-a băgat de seamă că eroul *Aminților din copilărie* nu e cu nimic mai bun. Nică e lenes, fricos, egoist, răzbu-nător, cinic, mincinos, slugarnic, strică tot ce-i iese în cale, chinule animalele, își batiocorește părintii și își trădează prietenii, dar în privința lui nu s-a spus decît că intrupează existența fericită a copilului universal. O explicație există, firește, și ea demonstrează încă o dată, dacă mai e nevoie, în ce măsură sensul ultim al unei opere nu vine din conținutul ei, ci din ceea ce scriitorul, în efortul creației, „rupe” din sine și proiectează în text.

Guliță, dl. Goe sau Ionel sint obraznici și nesuferiți. Nică e mult mai rău. De-viza lui, urmată cu sfîntenie, e „milă mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima”. N-are sentimente, ci doar interese: cînd trebuie să legene copilul, o *spăriește la baltă, cu gînd rău asupra mamei, cit îi e de mamă și de necăjită*; apărînd gol în fața fețelor, mai-mai să se inee de ciudă, și din dragostea cea mare de adineaori, *îi vine acum să le stringă de gît, nu altceva*. Smărînditei îi trage într-o zi o bleandă; scoate mîțele din ochi pe dinaintea lui flocîndu-le și smotrîndu-le pînă le merge colbul. O-moră mustele cu ceaslovul, călărește porcul injunghiat, inghesuie pupăza prin putini, iar peste caprele Irinucăi rostogolește o stîncă, rupîndu-le în bucăți, apoi o duce într-un cîntec stringînd vioarele și toporăși de pe lîngă plat. În timpul holerei de la '48, nimeni nu e mai bucuros ca el: cînd trece mortul pe la poartă, iese la pîrleaz și-l boscorodește cu cimilitura, apoi îl petrece pînă la biserică și vine acasă cu sinul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roșcove și smochine. Pentru cei din jur n-are decît vorbe de ocară: Nică lui Costache, cel răgușit, balciz și răutăcios, e înaintat la învîdătură pînă la *genunchiul broastei*; cu fata Irinucăi cea lălele și-e frică să înnopteze în casă; moș Vasile, un cărpănos și un pui de zgirie-brînză, se potrivește de minune cu nebuna și hîrsita de mătusa Mărioara; zărghițul, melianul și haramhinul de Trăsnea nu e nici de zama ouălor, decît așa, mai bine îl făcea mîsa minz și-l mîncău lupii; pe ursuzul și picșitul de popa Oșlobanu, al dracului venetic și ceapcîn, l-ar vedea cu plăcere dus pe năsa la biserică sfîntului Dumitru, unde slujește etc. Firește, cuvintele sint mai tot timpul ale naratorului și nu, nemijlocit, ale lui Nică, dar naratorul nu poate porni decît de la senzațiile și părerile copilului care a fost.

La rîndu-i, Nică nu scapă nici el nebotezat de ceilalți: *ghiavole, porcane, tălharule, spinzuratule, nepurcele, urît mi-a fost în viața mea omul viclean și lîngău, tunsul felegunsul, ciinii după dînsul, nu-l vezi că-i o țigoare de băet, cobăut și lenes, de n-are pereche, vorba ceea: lucrul rău nu piere cu una cu două*. Unul ca Nică nu poate fi supus decît la cazne trupesti, celelalte nu-l ating: la Brosteni profesorul îl tunde chilug, la scîldat mama îl lasă în pielea goală, în Ozana îi alunecă ciubotele și iese murat pînă la piele și înghețat hăt bine, mai tirziu sare în știoalnă, crede că i-a plesnit pîntecul, vede scînteie de durere și iese cu greu din apă, țînîndu-

se cu mîinile de inimă. Într-o zi se trezește plin ciucur de riie căprească, altă dată dă holera peste el și-l frămîntă și-l zgricește și-i arde sufletul în el de sete.

Așa stînd lucrurile, cum se face că Nică nu a fost niciodată privit ca un personaj „negativ”, ci dimpotrivă, ca un prototip luminos al copilului dintotdeauna și de pre-tutîndeni? Explicația paradoxului se ascunde în dimensiunea cea mai profundă a operei lui Creangă, aceea care face din el un spirit poate singular în întreaga literatură română: vocația sărbătorii carnavalesci. Analizînd modul de manifestare a realismului grotesc și a culturii populare a risului în opera lui Rabelais, Bahtin face cîteva precizări importante cu privire la sensul dezvoltării ulterioare a literaturii europene: „Începînd cu sfîrșitul Renașterii, principiul material-corporal apare intrucitva mai sărac și mai mărunt, trupul dobîndește un caracter particular privat, o factură domestică și dimensiuni obișnuite, legătura sa cu pămîntul și cu cosmosul se destramă / ... / Oamenii se dezvăță aproape cu totul să deslușească elementul iar în imaginile macabre și, prin urmare, le percep exclusiv în planul gravității, deformîndu-le și aplatizîndu-le” (*François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și în Renaștere*). În genere, alături de aspecte autentice carnavalesci, proza modernă abundă în elemente de un grotesc static, degenerat, desprins din marele suvoi al timpului, istoriei și devenirii, scîndat în două entități contradictorii. Literatura română e și ea tributară procesului de sărăcire a semnificațiilor josului material-corporal și, drept consecință, de estompere a viziunii carnavalesci a lumii. Extrem de rare sint operele care păstrează nealterate universalitatea și ambivalența imaginilor festive ale culturii populare: una dintre ele rămîne fără îndoială *Aminții din copilărie*. Opera lui Creangă reflectă cu adevărat spiritul sărbătoresc în ce are el mai pur, „viața festivă a poporului, transpusă în forme dictate de principiul jocului și al risului” („Ce ți-i scris în frunte ți-i pus: chef și voie bună”). Numai exuberanța carnava-lului — țîșnită din originala logică a inversului — poate face din Nică un copil simpatic, căci numai în perimetrul unei lumi „de-a-ndoaselea” violența poate trece drept năzdrăvănie și lașitatea drept nevinovăție.

VIZIUNEA asupra lumii este în *Aminții* aceea a realismului grotesc: nu întîmplător, toate pe-depsele sint aplicate unul trup în devenire, care reflectă ierarhia cosmică și se contopește cu fenomenele naturale, umplînd întregul univers. Plin de riie din cap pînă-n picioare, Nică se răzbu-nă pe caprele Irinucăi, și atunci vremea frumoasă se preschimbă într-o vijelie cumplită, cu lapoviță și piclă de nu mai ține viteazul încotro s-o la și merge zgribulit și plînge în pumni de frig, pînă ce găsește un foc și se covrigește lîngă el: „... și deasupra ninsoare, dedesupt udeală; pe-o parte înghețai, pe una te frigeai”. Orientarea descendentă caracterizează loviturile, căzăturile, bă-tăile și toate celelalte forme de veselie populară ale realismului grotesc: ele răstoarnă, trîntesc, doboară, strămută susul în locul josului, dosul în locul fe-

tei etc. Și Nică și dl. Goe strică tot ce întîlnesc în cale, dar la Caragiale sensul stricăciunii e pur negativ, pe cînd la Creangă degradarea vizează regenerarea, săpînd mormîntul trupului în vederea unei noi nașteri: fugărit de doi hojmalăi, Nică face praf ograda unui megies, dar izbutește să se îngroape la rădăcina unui popusoi și apoi țîșnește deodată cu *țărîna-n cap și țiva la mama acasă*; altă dată cade-n știoalnă cu fața-n jos și băietii îl înmormîntează cu nisip, îl prohodesc cum știu ei și abia de-și vine în simțire peste vreun ceas; în fine, cînd dă holera peste el, adoarme mort, *înfășat în hoștine fierbîntoare, și numai a doua zi, pe la toacă, se trezește sănătos, ca toți sănătoșii*. Ca intrupare a principiului josului material-corporal, îngroparea în pămînt are semnificația dublă a morții / înghițirii și a renașterii / încolțirii; în egală măsură, bătaia, loviturile, dezmembrarea corpului omeneș dobîndesc un înțeles simbolic lărgit și ambivalent: eleucid și totodată dăruiesc viața, pun capăt vechiului și zămislese noul. Astfel, o scenă în fapt atroce, cum e aceea a încă-țierării dintre Pavăl și Mogorogea, apare scaldată într-o atmosferă de vioșie și seninătate: Nică îi pune foc la călcîie lui Mogorogea, care se repede furibund la Pavăl și îi aruncă pe pieptul gol un cărbune aprins, zicînd: „Na! sature-te de făcut șagă cu mine, cîrpaciule!” Pavăl scoate un răcnet înspăimîntător, izbește cu picioarele în sobă, o dărimă la pămînt, și între cei doi se încinge o bătaie crîncenă: „Să fi văzut ce blăstămăție și gălămoz eră în casă: fereștile sparte, sobă dărîmată, smocuri de păr smuls din cap, singe pe jos, Pavăl cu pieptul ars și Ion cu călcîiul fript ședeau la o parte gîfînd, eu cu Zaharia, de alta, mirîndu-ne de cele întimplate... iar nevinovații purci fiind spinzurați în tîndă la răcoală, nu se știe ce s-au făcut!” Nenumăratele injurături și blesteme trimit și ele persoana insultată în josul topografic absolut, spre distrugere și renaștere. Cîtite cu alți ochi, multe replici pot părea dușmănoase, înveninate: în mentalitatea omului modern e nefiresc ca o mamă să-și numească băieții *pughibale spurcate, să se sature de ei ca de mere pădurele, să-i ceară dascălului să-i dea numai pielea și ciolanele de pe ei, să le ureze cu năduf: minca-l-ar pămîntul să-i mănince, Doamne iartă-mă!* În limbajul carnavalesc, înăă, elogiul și ocara se adresează unui trup bicorporal, pe care îl înjură lăudîndu-l și-l lauză ocărîndu-l; folosite adesea într-un sens afectuos, injuriile imprimă o notă de incertitudine, de „ne-finit” persoanei insultate, contribuind astfel la aceeași viziune a unei lumi în devenire, care moare și se naște simultan.

Prin orice manifestare a sa, carnavalul își propune victoria asupra fricii și asupra iadului. Simbolurile puterii și ale violenței prezentate anapoda, acțiunea comică a sfîșierii, imaginile vesele ale morții presupun deplina eliberare de gravitatea vieții. De Crăciun, cînd porcul e tăiat, pîrlit și opărit, Nică încalecă pe el deasupra paielor și face un chef de mîi de let, știînd că lui o să-i dea coada s-o frigă și beșica, s-o umple cu grăunțe, s-o umfle și s-o zurdăscă, după ce s-o usca. O altă formă de înțelepciune slobodă și voioasă, desprinsă de toate constrîngerile și interdicțiile, o reprezintă jocul liber cu noțiunile sacre, degradarea grotescă a ritualurilor religioase: cînd

începe a toca la biserică, Nică și Zahel își pun cite-o țoală în spate și cite-un coif de hirtie în cap, și cîntă de te scot din casă „alluiia și Doamne miluiește, popa prinde pește”.

Purtătorul vesel și ambivalent al opiniilor neoficiale, al sfînteniei „de-a-ndoaselea” e diavolul, iar Nică are, firește, ceva drăcesc în el: în știoalna unde se scaldă, azvirle cu pietre să-l în-cuie pe necuratul în fundul apelor, cu bulbuci la gură, și-apoi hîștiuluc și el, de-a cufundul, să-l prindă de-un picior. Infernul lui Creangă apare ca un carnaval plin de bucurie: *a muri de ris*, afirmă Bahtin, e una dintre variantele morții veseli; *a muri înecat cu pronumele conjunctive*, precum Davidică, e fără îndoială o alta. În iad, viața deviază de la fagașul ei obișnuit, nesocotînd opreliștile, rupînd tradițiile și convențiile. Ca imagine condensată a morții, holera creează o atmosferă specială, ce dă dreptul la franchetă, permițînd un limbaj absolut liber și neînfricat (nu există poate dovadă mai bună a degradării carnavalescului în literatura modernă, decît deosebirea esențială între modul cum e interpretată ciuma la Boccaccio și Creangă, respectiv la Camus). Obraznicia lui Nică față de moșul care dă drumul puzei se potrivește cu aceea că țîrgul reprezintă și el un loc al festivității, o lume aparte, instaurînd relații familiare între oameni: „hoțul” joacă ne-tulburat rolul strigătorului de bifci, al cărui glas răsună vesel la sărbătorile pieții publice. Ceea ce îl salvează de flecare dată, scuzîndu-l ipocrizia, neseriozitatea și lenevia, e tocmai bucuria dialogului, a cuvîntului colocvial, a comuniunii întru sărbătoresc: „Unde erau trei, eram și eu al patrulea”.

Semnificativ e faptul că singura pedepsă a adevărat dureroasă, insuportabilă pentru Nică, e aplicată nu trupului grotesc, ci spiritului carnavalesc în sine: pe tot parcursul cărții, eroul călătorește — plecînd în locuri din ce în ce mai îndepărtate și întorcîndu-se mereu la părinți — fără ca pentru o clipă măcar să părăsească lumea sărbătorii. În final, însă, această lume i se refuză pe neașteptate, dintr-odată se vede gonit în afara ei, fără putință de întoarcere. Cum nu se dă scos ursul din birlog, așa nu s-ar lăsa nici el dus la Socola, dar destinul îi e de-acum hotărît. Părăsirea Humuleștilor reprezintă de fapt *căderea în lume*, căci ceea ce se în optica inversă a carnavalului apăruse ca un infern plin de veselie, fusese chiar paradisul: „N-aș trăi la cîmp, Doamne ferește! Halal pe la noi! Apele-s dulci, limpezii ca cristalul și reci ca ghiata; lemne, deajuns, vara, umbră și răcoare în toate părțile; oamenii, mai sănătoși, mai puternici, mai voinici și mai vioși, iar nu ca ăști de pe la cîmp: sarbezi la față și zbîrșii, de parcă se hrănesc numai cu ciuperce fripte în toată viața lor”. Sosirea, noaptea, în *rătăcările de pe ulițele lașilor* e adevărată coborîre în infern, iar adunarea preoților ce-și măturîresc unii altora păcatele e, fără îndoială, Judecata de apoi. Venind la spovedanie despuiat de veșmintele festive ale carnavalului, Nică riscă să apară în ochii tuturor așa cum este, dar Creangă preferă să-i oprescă aici pedeapsa, punînd capăt unei opere ce, lipsită de bucuria sărbătorii, nu-și mai află sensul.

Lumina proiectată de autorul *Aminților* asupra universului — altfel lipsit de candoare al lui Nică lui Ștefan a Petrei nu vine așadar din patetismul unor pasaje lirice — a căror forță literară e discutabilă — ci din strălucirea orbitoare a spiritului carnavalesc, în mod cu totul surprinzător nealterat la Creangă de scepticismul și luciditatea amară a timpurilor moderne. Ceea ce a surprins N. Manolescu în legătură cu povestirile lui Andersen — anume faptul că sint populare cu personaje amare și neîndurătoare, agresive pînă la sadism cu ființele lipsite de apărare — rămîne valabil în privința *Aminților* lui Creangă. Diferența ce-i desparte pe cei doi scriitori — contemporani aproape — e totuși una fundamentală: Andersen a putut fi caracterizat ca un „îns solitar și fricos de oameni, bîntuit de obsesii, un mizantrop care vede pretutîndeni burghezi grosolani, o fire romantică, îngrozită de capcanele existenței practice” (N. Manolescu, *Teme*, 2) (Tot astfel, Caragiale e un spirit modern, cuturelat de neliniști, și G. Călinescu și-a putut explica prin nervozitatea lui excesivă „umoarea neagră pentru Goe și Ionel, copii nesuferiți care trag de semnalul de alarmă sau pun dulceață în șoșonii musafirilor”). Creangă, în schimb, păstrează neștirbite vocația sărbătorească, pofta de viață și entuziasmul lumii renascentiste: născut prea tirziu — sau poate prea devreme, cum crede G. Călinescu — el ar fi trebuit să reprezinte adevărata vîrstă a umanismului românesc.

Corina Ciocărlie

Octombrie

■ Culeg din această palmă încăruntită de scris ultimul bob al soarelui. Il urc pe un nor și fac din el scutul de lumină ce va trebui să ne apere de nostalgia verii. Cel puțin poezii caută chiar și pe lună plină urma soarelui. Sărutarea lui este înfocată și pătimașă într-atît incît o alta nu mai doresc pînă la sfîrșitul sfîrșitului.

Culeg cu privirea îmbrobonată roadele cîmpului mînos, de o rară frumusețe acum, după o vară cum parcă nicidec n-a mai fost. Alerg pe firul gîndului în livezile culese ce încă se mai bucură de acest mijloc de toamnă splendidă, fără cefuri cenușii, fără dimineți apăsătoare, fără inserări tulburate de gîndul frigului.

Octombrie mînos și cald, tandru și ocrotitor cuprinde marginile țării vestind, cu bogăția lui, pămîntul, că nicidec o lacrimă nu va rămîne pe obraz

și își va lua zborul sub forma unui lăstun chemînd soarele.

E vremea culesului. Culesul. Acest cuvînt care îmi spune atît de multe despre viața noastră, mai ales despre ceea ce va fi în viața noastră. Căci o vechi zicală ne îmbracă în aura severă a așteptării: „ceea ce ai semănat vei culege”. Grav, aspru, hotărît. Nu incupe îndoială: viitorul îți va fi așa cum mîntea ta va gîndi. Așa cum faptele întregii ființe vor urma firul vieții tale. Și e ca o așteptare. Aștept și sint sigură că sămînta ce am pus-o în pămînt va da roade bogate. E ca și cum aș aștepta o zi de aur. Ziua culesului meu.

Mă visez într-un lan de porumb din care știuleții au fost culeși. Tulpinile uriașe și frunzele de un verde suav mă acoperă. Mai departe, o vie imensă se întinde de la o margine la alta a pămîntului. Tineri și tinere adună rodul ei bogat. În altă secvență mă visez la

rădăcina sfeclei de zahăr. Sint mică, o furnică ocrotită de rădăcina dulce.

Vise de octombrie. Un octombrie ciudat, cu ploii torrențiale, de primăvară, alternînd cu soarele cald, arzător, nevro-simil, pe un cer albastru, cald, învălîtor. Aș opri aici toamna. Aș opri aici lumina ei clară și ocrotitoare, răsăritul ei ce nu ascunde altceva decît soarele copleșitor plin de speranțele noastre cuprinse acum în razele lui măstastre.

Roadele pămîntului au fost culese. Pe pămînt e cald și bine. Ies aburi după ploaie, miroase a piatră, a lujer, a fum, apăsător de ploaie. Brume subțiri și cefuri tîmide se insinuează. Binecuvîntat fie acest mijloc de toamnă ce poate opri clipa în loc. Clipa noastră cea norocoasă care, desigur, o să se arate.

Ioana Diaconescu

Prozatorul la transmisiuni

DUPĂ două romane, iată-l pe Mircea Nedelciu revenind la proza scurtă. **Și ieri va fi o zi** (Cartea Românească) cuprinde treisprezece bucăți, dintre care patru aparțin genului S.F. Nu sînt un fan al respectivului gen și nici nu mă prea pricep, însă cred că ale lui Mircea Nedelciu sînt onorabile. Ideile de la care autorul pleacă sînt, în tot cazul, demne de atenție. Trebuie a-dăugat umorul, ca ingredient original. În fine, situațiile nu sînt, așa zicînd, inocente, chiar dacă aspectul de parabolă este relativ. **Primul exil la cronoscop**, de exemplu, implică o satiră antibirocrațică. Un savant din secolul XXI care, la Centrul Izobar, studiază rezistența omului la presiuni, respinge ideea propusă de cineva conform căreia virstele omului sînt „împrăstiate” și nu liniare. Cel cu ideea a-junge însă ștab mare, ideea lui e automat omologată și, drept pedeapsă, savantul, care continuă a o socoti o ineptie, este exilat în... viitor. Ce descoperă el la începutul secolului XXII este așa de puțin promițător, încît probabil se sinucide. **Împrejurarea iunie sau „fabula răsărită”** este peripețiile unor înși care nu vor să cadă în mina unei ciudate populații (extraterestre?), decisa să transforme pe toți oamenii într-un soi de roboți. **Cît timp ești invizibil** conține o doză mai mare de realism. Un muncitor (ni se descrie mediul lui familial și social) are perioade în care se face nevăzut. De unde, o serie de consecințe bizare. În fine, cea mai atractivă proză din această categorie este aceea care dă titlul întregului volum, bazată pe o dublă inversare temporală. Un tînar muzeograf se pomeneste trăind o zi din viitorul apropiat (cam după opt sau nouă ani) cînd i se propune să participe la o excursie în ziua de ieri. E marea lui curiozitate: de a ști ce s-a întîmplat cu o zi înainte de a se trezi, dimineața, proiectat în viitor. Să mai spun că Mircea Nedelciu nu ocolește unele procedee textualiste nici în S.F., unde ele par de-a binelea ironice.

A cincea proză grupată la un loc cu acestea este pur experimentală: lînd, în ordine, cuvintele de la pagina 305 a **Dicționarului Explicativ** (de la eroism la escrocherie), autorul compune cu ajutorul lor o scurtă povestire. Ar fi un test util la o eventuală școală de literatură. Nu însă mai mult. Caracter experimental are și **Tinguire de mior**, în care, în versuri (dar transcrise ca proză), pe fondul **Mioriței** și cu elemente luate dintr-un reportaj publicat în „România liberă”, se con-

Mircea Nedelciu, **Și ieri va fi o zi**, Editura Cartea Românească, 1989.

Prepeleac

Crișmărița cea frumoasă

■ S-AR putea ca Hanul Ancuței să fi fost o replică la petrecerea tinerilor dascăli în crîșma unde servea fata vornicului din Rădășeni, proaspăt măritată cu „un văduvoi bătrîn”. Deși în țînt sunt hanuri destule, iar libațiile cu vinul de Odobești făceau parte din ritualul obștesc.

La Sadoveanu, spre deosebire de tonul direct al lui Creangă, apare tehnica homerică a substituirii. (Homer, topit în minia lui Ahile). Făcînd un pas înapoi, autorul **Ancuței** dă și el rînd pe rînd cuvîntul cite unui conviv, identificîndu-se cu biografia acestuia, ascunzîndu-se în spatele lui. Efectul e de polifonie. Narația se țese pe voci, sub ele auzindu-se, în răstimpuri, ca un vîiet distinct, isonul autorului... Dacă am asemui **Hanul** cu un tablou, el ar fi unul celebru, din galeria flamană. O pinză grea de viață, cu gestica unui maestru vitalist, cu fizionomii robuste așezate în perspectiva sănătoasă a unei încăperi solide străbătută de grinzi groase de lemn și plină de roadele existenței, de specii somptuoase de păsări vîinate atîrnînd în prim plan, precum și de carafe înalte de vin de Rin sau Mosela...

În crîșma noastră din Rădășeni, atmosfera nu-i senorială; în schimb, ca spirit, e tare năbădăioasă. Vom vedea. Odaia e simplă, curată, și are pe jos grămezi mai mici ori mai mari de produse țărănești:

struiește un text amuzant. Ceva mai multă poezie este în **Imediat veni toamna**, o proză de nici jumătate de pagină, în care parabola poate fi descifrată în mai multe feluri. Un motto din Caragiale și altul din Cehov are schița intitulată **Fahrenheit 91,4°** (se putea intitula și **Căldură mare**), în care experimentul constă în anularea epicului. S-ar putea vorbi (dacă mă gîndesc la teza lui Andrei Cornea din **Scrieri și oralitate în cultura antică**) despre un principiu al listei (enumerare). Ultimul cuvînt înregistrat de narator este, chiar cuvîntul listă. Fantasticul plutește în aer în **Ora spre zero**, atmosfera respectivă neînchegîndu-se pînă la urmă, ca și cum autorul ar fi vrut să experimenteze posibilitatea unui fantastic zero, la fel cu epicul zero din schița precedentă.

Acest al doilea grup de proze nu alcătuiește un capitol separat în cartea lui Mircea Nedelciu, deși ele se deosebesc de altele cu care sînt puse la un loc sub titlul **Călătorie în jurul satului natal**. Între acestea, regăsim transmisiunile directe (adică la persoana întii) și indirecte (la persoana a doua) din cărțile anterioare ale autorului. **Dansul cocoșului** (transmisiune directă) este o năvelă amplă și riguros construită, printre cele mai izbutite ale scriitorului. Întîmplările ne sînt relatate la persoana întii și pe rînd de către mai multe personaje. Subiectul n-are mare însemnătate: e vorba de o zi din viața unor oameni dintr-o mare comună de munte, unde și cînd tocmai vine să se stabilească, împreună cu familia lui, inspectorul șef al Inspectoratului Silvic Județean, care are o fată uluitoare de frumoasă, prilej pentru tot soiul de incurcături și perplexități. Capacitatea autorului de a „înoda” relații între multe, sale personaje este remarcabilă. Ca și capacitatea de a accelera sau încetini ritmul narațiunii, după necesități. Nuvela este captivantă în primul rînd prin stăpînirea masei de amănunte. S-a spus deseori că Mircea Nedelciu posedă o virtuozitate tehnică ieșită din comun, care-i permite să se „joace” cu cititorul cum vrea. S-a observat mai rar că virtuozitatea aceasta este pusă de obicei cu maximum de folos în slujba obținerii comicului. Majoritatea împerejurărilor memorabile din **Dansul cocoșului** țin de comedie sau de farsă. Mai mult decît atît: chiar și accentuarea unor procedee — caracterul fățîș al convențiilor narative — conduce la comic, de la intrarea în scenă a personajelor (ele se prezintă soldatește: „sînt eu, Anuța, fata pădurarului” etc.) la modul în care ne este furnizată informația utilă pentru înțelegerea

subiectului. Am putea numi acest din urmă efect, comic de tehnică (așa cum este unul de situații sau de caractere). Tinerii prozatori îl exploatează foarte bine, Nedelciu numărîndu-se printre promotori. O modificare radicală de ton descoperim în final. Tînarul protagonist, care s-a îndrăgostit de fata inspectorului-șef, are din pricina ei un grav accident și, pierzîndu-și cunoștința, visează o vinătoare de cocoși de munte: „Cum să trag în el cînd se chinuie în ghiara iubirii?” Întrebă băiatul în coșmarul lui. Acest final oarecum sentimental contrastează cu tot ce s-a petrecut pînă acum în nuvelă. Autorul lasă cortina să cadă la timp. Nu sînt sigur că noul registru stilistic și emoțional îi priește la fel ca și cel dinainte.

TRANSMISIUNEA indirectă” intitulată **Crizantemele din tîndră** este mult mai slabă. Procedeele polifonice fiind aceleași, ca și jocul de planuri, contrapunctul stilistic etc., nuvela este minată de sentimentalism și de idilism. Un june Don Juan, ghid O.N.T., primește sarcina să conducă un grup de străini care au participat în 1953 la Festivalul Tineretului, oameni aflați acum la aproape șaiszeci de ani și reveniți în România prima oară după trei decenii. Ghidul trebuie să caute, cum va ști, și niscal români care au luat parte la Festival, în vederea unei mese comune cu străinii. Cu această ocazie, el dă fără să vrea peste unele amănunte din biografia mamei lui, părăsită în timpul Festivalului de un bărbat și măritată îndată după aceea cu altul, ofițer de securitate, și care este tatăl eroului principal. Acum se descoperă că tatăl îl anchetase pe celălalt bărbat și, într-un fel, îi sugerase să dispară. Nu intru în amănunte. E destul să arăt că acest posibil subiect nu e aproape deloc urmărit în latură morală. În final, mama, iubitul dispărut și o finlandeză care fusese la originea întregului conflict se revăd la masa aniversară. Emoția personajelor n-are cum fi și emoția cititorului, care își mai pune și alte întrebări privind verosimilitatea unor detalii (cum ar fi acela al alcătuirii de către ghid a listei participanților la masă).

Probabil că cea mai frumoasă bucată din volum este aceea intitulată **Probleme cu identitatea**. Avem în ea o întîmplare relatată în trei variante: una nuvelistică, alta de scenariu cinematografic și a treia de memorii (la propriu și la figurat). Pe lîngă polifonia obișnuită (rotăția vocilor), există aici trei linii ale subiectului care aparțin unor genuri diferite. Contrapunctul e, deci, mai complex.

În plus, lui Mircea Nedelciu îi reușește unul din cei mai memorabili eroi ai săi: tînarul Murivale (Mureșan Vasile). Acesta este un fel de artist amator, pictor și poet, plin de inițiative, pitoresc și nițel cabotin. Aflînd că a murit Nichita Stănescu, vrea cu orice preț să-l vadă pe poet (cu care a ratat o întîlnire, cîndva) și fuge de la serviciu, de la armată sau, pur și simplu, de la Timișoara (conform cu cele trei variante ale întîmplării) la la București, fără bani, călătorînd clandestin, ajungînd la miliție sau interceptat de o patrulă militară, spunînd poezii sau desenînd portrete ca să fie lăsat să meargă mai departe etc. Nuvela este scilpitoare și totodată profundă. Pe lîngă protagonist, Mircea Nedelciu descrie cu mină sigură obișnuitele locuri aglomerate din proza lui (gări, secția de miliție, apartamentul unor „artiști”, străzi, compartimente de tren etc.), adică labirintul străbătut de Murivale. Fiecare pagină debordează de umor, cînd mai gros, cînd mai subțire, după trebuințe.

Trăgînd linie, ce se poate spune despre **Și ieri va fi o zi**? Mircea Nedelciu rămîne același prozator talentat și inteligent, care însă nu se află la nivelul lui cel mai de sus decît în două sau trei dintre textele volumului. Inegalitatea în sine n-ar fi un cap de țară, dar volumul pare intrucitivă improvizat și tras spre un număr convenabil de pagini. Te întrebă ce caută de exemplu o povestire neterminată ca aceea de la care își imprumută titlul prima jumătate a cărții (**Călătorie în jurul satului natal**). Nu e nici un experiment la mijloc: este neterminată pur și simplu. Și chiar dacă aspectul prozei este aici de înregistrare „pe viu” și de tranșă de viață, faptul de a nu fi dusă la sfîrșit nu capătă semnificație. Subiectul ca atare se referă la viața la orăș a unei fete de la țară, cu problemele cunoscute. Mi-au venit în minte subiecte asemănătoare desprinse de Maria Preda din scrisori trimise pe vremuri la „Scinteia tineretului” și discutate de el în ziar (le-am recitat în antologia recentă **Creștie și morală**): deosebirea este că Preda scotea din măruntele drame ale eroinelor lui un sens moral imediat frapant, în vreme ce Nedelciu se mulțumește să înregistreze faptele. Proza nouă, interesată de alt nivel al realității sociale, ceea ce în principiu nu i se poate reproșa, a pierdut unul din elementele principale de atracție ale prozei anterioare, fără a izbuti să-l înlocuiască deocamdată cu ceva tot așa de esențial.

Nicolae Manolescu

timp între respect și ispită, ca nevastă tinerică de văduvoi bătrîn, dar nici așa, să te pupe un tont!...

Va ieși de tot din scenă, lăsîndu-ne gînditori pe buze cu un zîmbet dus...

Gîtlan îi întinde un pahar de vin, să guste ea mai întîi, nu cumva să fi pus ceva... Prima provocare! Ea la paharul, se aplică, urează, gustă „rizindu-i ochii”, albă, zdravănă, activă, cere iertare, mai sunt și alți mușterii, băcții n-o lasă, îi taie calea, o roagă să ciocnească pe rînd cu flecare, profitînd de fisticăla ei și sărutînd-o cu foc. Na! că s-a speriat pîculița, au alungat-o fără să vrea, ca prostii... Dar nu e decît o retragere înșelătoare, tactica mulerească a refuzului, spre a întei și mai mult dorința; pentru că, în timp ce moș Bodringă, molfăind niște pere uscate, zice tare că așa e tîneretul istic, **aveți dreptate, băieți, acum vi-i vremea**, ea, revenind cu plăcinte și c-o gîină friptă, prinde din sbor vorba și reînnoadă pe loc firul: **Și cum zici, moșule...** dovadă că era, că rămăsese pe fază, că participa la infocarea generală. Astuție feminină. Și după ce beau tot, mai cer și li se mai aduce, mulțumindu-i din nou crîsmăriței cu sărutări, pîndă ce se făcea că se mînte, și iar fugea dintre noi. **Mai pe urmă, iar venea și iar fugea, căci cam așa se vinde vinul pe unde se vinde...** Dar dacă și ei îi plăcea?... Confuzia e atît de mare, că prostul de Trăsnea îl trîntește și el „un pupoi, fără veste!”. Și noi cunoaștem acum personajul... Crîsmărița se supără de-astă dată de-abinelea. Pînă aici! Se legănase ea un

MOȘ Bodringă, Ignorat pînă în acest moment, prinde curaj și începe să cînte din fluter. **Noi, atunci, să nu ne întărătăm la joc? Și așa o ferbeam de tare, de nu ne ajungea casa, și dam chiorîș prin fasole, prin mazere și bob, și sămînța de cîneapă se făcea oloș, pîrîind sub tălpile noastre.**

Petrecerea se încheie cam după miezul nopții. Se întorc cu toții la gazda lor, nea Pavel ciubotarul.

Ai fi zis, în toată această vreme, că-și pierduseră de tot capul, că nu mai erau capabili de vreun gînd practic. Toți reîntrau încălțați de prăzi...

Autorul, cu sinul plin de pere uscate și c-un bostan mare, — e drept că pe acesta crîsmărița i-l dăruise. Unul furluase mere domnești, altul pere de Rădășeni, moș Bodringă pașluse o grămadă de buci pentru ațîțat focul, Trăsnea sămînță de cîneapă... Oșlobanu, care avea ciubotele croite „dintr-o vacă și talpele din alta”, se culcă încălțat în pat, ridică picioarele în tavan și ce să vezi?... din cismele cu tureatca lungă începe să curgă, „să nu spun minciuni, ...peste o dimerlie de fasole.

Numai Mogorogea nu luase nimic. Cîstit, ca ta-su. Și Gîtlan, care se mulțumise cu sărutarea furată crîsmăriței.

Mare mîngîiere pentru un băiat străin, în ziua de lăsatul secului!...

Constantin Țoiu

Fragmente critice

Trei poeți

INTIMPLAREA face ca printre cărțile adunate în ultima vreme pe masa mea de lucru să se afle și trei volume de poezie scrise de autori tineri. Două dintre ele (Romulus Bucur: *Literatură, viață*; Daniel Pișcu: *Aide-memoire*) au apărut de curind, al treilea (Marcel Tolcea: *Ochiul inimii**) a fost publicat cu un an în urmă. Le citesc la rând, încălcând o vechi și nescrișă lege a cronicarului literar: aceea de a individualiza lectura poeziei. De regulă o respect, dar azi imi iau libertatea să nu țin seama de ea. Romulus Bucur, aflat la a doua carte (prima: *Greutatea cernelii pe hirtie* a apărut în 1984) este, în continuare, un poet de tip biografic, ludic și ironic. Nu și-a modificat stilul, nu și-a înnoit nici temele. Dedică poemele sale alerte colegilor de generație Cristian Teodorescu, Ion Stratan și Mircea Cărtărescu, și dă vești despre viața lui de profesor navetist de prin părțile Aradului. Poemul care dă titlul volumului are un context, un pretext și un text și, în toate, e vorba de amintirile unui fost soldat-tereu. Un altul (20&2) definește poezia ca o floare de cernelă picurată în apă și, spre a fi mai elocvent, autorul scrie *picurată* vertical, introduce semnul plus (+) și, într-o paranteză, comentează versurile pe care le scrie și atitudinea lui morală. Poemul este reluat, de nu mă înșel, fără nici o modificare, din cartea de debut. La fel se întimplă și cu versurile pe care Romulus Bucur le dedică unei curioase iubite, „acea neobrăzată numită singurătate” (Și ai să ajungi).

În rest, poezia din *Literatură, viață* intră în bucătărie și relatează despre operația delicată de a prepara maioneza și a rade ceapa, trece prin parcul orașului și observă „golul unei zile de toamnă”, contemplă o piersică, meditează la cuvântul *hipotermie* sau, contrariată de mentalitatea pragmatică, încearcă să se apere (*O muncă folositoare*). Romulus Bucur citează mai mult viața și mai puțin cărțile în versurile lui sentimentale, programatic prozaice. Nu-i un spirit livresc și, cînd încearcă să fie (*Homo computer*) este total neinteresant: „imi iau calculator / spectrum sau commodore / degetele se plimbă pe taste / ca într-un menueț felin / ENTER DATA / joaca unui pisic / sau a unui pisoi / ce va deveni motan / sau cotoi / RANDOM / cummings creangă / eliot tomozei RUN / și mașinăria începe să toarcă / precum o pisică atinsă de spleen”. El preferă în prefăcutele lui reportaje (*Insemnare a călătoriei mele la marginea orasului*) și în poemele care prind culorile melancoliei: „aceasta e ceea ce ai / și ceea ce ești / o mină de obiecte amintind / victorii și înfrîngerii / un colt al tău o-mbră-țșare / cald locul în fotoliu lângă sobă / vreo patru-cinci castane și-o măceasă / o frunză de trifoi cu patru foi / și-o aripă de flutur / păstrate-n edgar allan poe și în baudelaire / portretul tău brodat pe o batistă / ce flutură îndepărtîndu-se / în seara ca o pilnie de sticlă verde”.

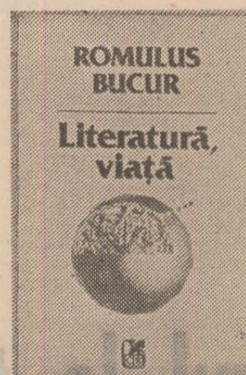
Fată de prima carte de poeme. *Litera-*

*) Romulus Bucur, *Literatură, viață*. Editura Cartea Românească, 1989; Daniel Pișcu, *Aide-memoire*, Editura Litera, 1989; Marcel Tolcea, *Ochiul inimii*, Editura Facla, 1988.

tura, viață este, în mod evident, în regres. N-aș vrea să-l nedreptățesc pe acest tânăr poet inzeștră, dar versurile de acum imi par lipsite de imaginație, repetitive, pline deja de clișeele generației '80. Atenție, deci, poezia, ca și iubirea, trebuie reinventată de fiecare dată. Rimbaud atrăgea atenția asupra acestui fapt cu o sută de ani în urmă.

Înainte de a trece la cea de-a doua carte de poeme amintesc celor interesați de fenomenul liric actual că în poezia generației '80 există cel puțin trei direcții. Sau, dacă termenul *direcție* este prea pretențios, să zicem: trei formule poetice sau trei categorii de poeți. Cea dintîi este aceea a *vizionarilor* (Ion Stratan, Nichita Danilov, Ion Mureșan, Magdalena Ghica, Ion Bogdan Lefter, într-o oarecare măsură Ioan Morar...); poeți conceptualizanți, legați încă de proiectul universalist al modernismului și încrezători, cum zice cineva, în procesul de stabilire rațională a existentului; ei tind, în consecință, spre o poezie a metafizicului și fac din limbaj o dificultate calculată. A doua categorie, cea mai numeroasă în fapt, este aceea a *realistilor*; poeți ai biograficului, cotidianului, ei cultivă prozaismul, ludicul, parodicul, ironia... Mircea Cărtărescu, care a definit teoretic acest tip de poezie, inventează un concept (*textistența*) pentru a numi o bună înțelegere între o conștiință a textului și o conștiință a poeziei ca formă de existență. Poezia se observă și se judecă pe sine (o poezie, așadar, a procedelor poeziei), dar poetul nu uită că ea nu-i decît o parte dintr-o existență mai vastă: existența însăși, *realul* cu cele ce sînt și se văd și cu cele ce nu se văd și se pot imagina... Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coșovei, Alex. Mușina... pînă la Marta Petreu și Areta Sandru (aripa dură, neagră a *biografismului* în poezia tinărilor!) intră în această direcție. Ei au meritul de a fi reinventat *realul* și de a fi impus o poezie de tip existential foarte pregnantă. O a treia formulă lirică (Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu...) porneste din suprarealism și-l dezvoltă în sensul unei poezii conștiente de modelele și intențiile ei parodice. Ei inventează totul (țări imaginare, personaje, aventuri, decoruri chagalliene etc.) și fac din discursul liric un joc al imaginilor narcotizante... Nota comună a poezilor din cele trei categorii este aceea că refuză, unii în chip programatic, alții doar pe înmățate, poezia *neconvinselor*, stilul *inaut*, impersonal și poezia *Poeziei*. Tendința este ca existența din ecuația *textistenței* să prevaleze în gîndirea și practica poeziei. Mai simplu spus, poetul (și îl citez din nou pe Cărtărescu, capul teoretic al generației '80) simte nevoia să vorbească despre sine înainte de a vorbi despre poezia pe care o face. Biografismul devine, în acest fel, nu numai un stil de a face poezie, devine și un stil de a gîndi *realul* și condiția poetului în acest raport de raporturi care este lumea...

MAI întorc acum la tinerii poeți pe care i-am selectat pentru *fragmentele critice* de azi. Romulus Bucur face parte, negreșit, din ramura sentimentală, elegiacă a *biogra-*

fiștilor. Marcel Tolcea pe care l-a comentat favorabil N. Manolescu într-o cronică publicată mai demult în „România literară”, este din familia lirică a lui Leonid Dimov: un poet al cotidianului feeric, un poet al spectaculosului, oprit — și aici intervine deosebirea — în pragul onirismului baroc. Are umor și are o fantazie foarte productivă. *Ochiul inimii* este o carte frumoasă de poezie și impune numele unui tânăr autor de care va trebui să ținem seama, de aici înainte, în judecățile noastre asupra generației '80. El face o poezie coerentă, aproape discursivă a cotidianului, dar introduce în ea în chip sistematic absurdul, fantasticul... Sînt reverii, lecturile și jocurile unui spirit cultivat și, fapt important, un spirit cu un umor de bună calitate. El își creează o biografie fabuloasă și inventează o tipologie pe măsură. Nenea Dinu, directoarea Copilu, madam Costinescu, Nenea Costache, Nelu, violonistul Enache și frate-su E. Dezideriu, pictorul Aurel, dl. S. Tropez, profesor de geografie, domnișoara Milena, tanti Anica, superba Delfina, don Valer de la frizeria „La Tache”, Mimi, numită și Mimi-Ceară-Fără-de-Moarte, dl. Visamantunci Lario-navici S., Clipa Felicia și Vesperică... sînt cîteva nume ce apar în aceste cronici fanteziste, unde ironia sabotează biografia sentimentală.

Procedeu constă în a introduce mitologia în spațiul derizoriu al cotidianului și a da la sfîrșit mistificația pe fată, dar nu de tot: o urmă de tandrețe și extaz (de „solaritate”, zice Radu Călin Cristea într-un text care recomandă volumul) rămîne în poemele acestea inspirate, jucăușe, cu personaje fabuloase. Iată pe Rozamorfoza, florăreasa orașului și, în legătură cu ea, o delicată poezie a păcatului dulce din adolescență: „Într-o bună dimineată, florăreasa noastră / a simțit un trandafir sub obraz / ca și cum floarea ar fi dorit să iasă din trupul ei tînăr / afară. / Unde te duci laolaltă cu suflul ei? / Avusesem o noapte senină, aproape fără de vise, / fără vreun gînd deslusit despre ceea ce urmează / să fie. Și larăși. / Oare cînd va înflori fecioara noastră, rosa perennis, / cu floarea preste carne călcînd? ” și, cu o vervă tăioasă și o imaginație malitioasă, un poem despre dragostea cea albă și pieritoare dintre autor (mă rog, cel care se confesează) și Didina A.M., nevasta ceasornicarului...: „Cu Didina A.M., soția ceasornicarului M., / mi-am pierdut tineretea / și-n sărutate cu ea n-am respirat nici măcar / jumătate din cerul ce, culmea, se scurgea de la Orologiul / din turn sau poate chiar din balonul enorm / ce nu mai pleca de deasupra orașului cu / gemenele Adele, / de cînd ele / aflaseră că, într-o după-amiază, vine în Parc însuși /

Rudolf Valentino cu frate-so, care e încă / și mai șarmant. / Voi fi fiind, deci, mai aproape de el, / în principiu, / fiindcă / iubeam și, se știe, / dintre toate sentimentele, / dragostea e cea mai albă și pieritoare / cum este creta între bazalt și calcare / cum este roua între oceane și mare / cum este steaua cînd se aruncă în mare. / Dar, din păcate, mă ofileam. / La gesturi, cu ochiul, cu gura — / altădată superbe petale — / se iscă-liseră poliți unui ins mult mai mare, / poate tocmai spre a primi, la rîndu-mi un frate. / Acesta să fie — aș dori eu — / despărțit de formă, / nici vesel, nici trist”.

Aceste false cronici arată o bună dispoziție lirică, un inconformism juvenil, gustul mistificației și plăcerea de a amesteca miturile cărții în spațiile cotidianului. Domul Vesperică este ager și la minte și capacitatea lui de invenție este remarcabilă.

DESPRE al treilea poet, Daniel Pișcu, N. Manolescu, care-l prezintă acum, spune că si-a precedat generația printr-o poezie neconformistă, cultivată, ludică... El debutează cu întîrziere, într-un moment în care colegii săi au impus un stil în poezia de azi. Daniel Pișcu, deduc din dedicația pe care mi-o dă pe volumul *Aide-memoire*, a fost student al Facultății de Filologie din București. Nu-mi amintesc, cu adevărat, de el (așa cum bănuiește), dar acest fapt nu are nici o importanță. Îmi voi aminti, în mod sigur, de acum înainte. Poemele lui mi-au plăcut, tîn să spun de la început, și, chiar dacă în acest cros al poeziei tînere, el ajunge în urma celorlalți la locul de sosire, poezia rămîne poezie și farmecul ei nu se pierde așa de repede. Găseam, adevărat, în *Aide-memoire*, stilul și fantasmalele poetice ale generației '80, dar aflui în ele, la lectură, o nuanță ce aparține în exclusivitate lui Daniel Pișcu. Ea ar putea fi definită astfel: bucuria invenției, simț al conciziei, sentimentalitate supravegheată, ironică, iubirea, în fine, de geometrie și de materii cristaline... Nuanța este, imi dau seama, explicată în prea multe propoziții, dar n-am găsit o sintagmă mai scurtă și mai clară să numesc o poezie în care biografismul este discret și riguroasă discursului liric este evidentă. Daniel Pișcu notează în cîteva versuri albe o stare de spirit, o fantasmă, o mică fabulă cu elemente de absurd, o stampă, un joc de cuvinte care ascunde, mai totdeauna, bucuria pură de a crea, în fine, vrea să prindă un acord între un sens și un sunet sau între un sens și un desen, cum se întimplă în seria de haiku-uri. Două motive se repetă: singurătatea și bucuria de a pune singurătatea într-o fabulă lirică. Limbajul este denotativ, cuvintele intră cu minile goale în poem și imaginile nu sînt deloc fastuoase. Citez, întîi, această meditație despre linia dreaptă: „Linie dreaptă, tu — / geometria ta mă doare / cu fiecare punct pierdut în zare...” și, vînd s-o interpretez, vezi că nu se poate. Aleg, apoi, o fabulă în genul absurd, cu versuri regulate și sonorități gratuite, incântătoare: „Cînd din banan s-a scuturat banana / și cînd un con a apărut în pin / m-a apucat un dor de Ana / și-am început să plîng și să suspin. // Cînd mă gîndeam cu dor la Ana / era ca ieri, sau chiar e azi. / Am zis: o să fumăm chiar opium, marijuana: / Ai zis: nu fi așa de ahtiat de pînă, de brazil...”.

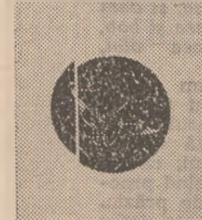
Daniel Pișcu amestecă bine, ca toți din generația lui, risul cu plînsul. Aici (*Seri-soare*) plînsul (sentimental singurătății) răzbate singur în poem: „Zăpada scîrție sub picioare. / Oare Isus Cristos nu îngheață? / Mai scriu o scrisoare / Despre singurătate, despre viață. // Pînă la școală e foarte aproape / Cooiii așteaptă cu nerăbdare. / Ei nu știu că singurătatea mă-ncape. / Ei nici nu trebuie să știe că cineva, / Ceva mă doare...” La fel în poemul ce dă titlul volumului, în *Singurătate*, Tu, Bătrîn și alte cîteva pseudo-stampe expresive. Daniel Pișcu excelează în asemenea definiții ale spiritului corupt de singurătate: „Melodia aceasta mă doare. / De-ar ploua! De-ar ploua! / Singurătatea are acum nevoie / De-o c / i / r / j / ă”. Dar n-aș respecta cu exactitate stilul și tonalitatea poemelor sale dacă n-aș adăuga numaidecît că toate aceste obsesii sînt împinate în *Aide-memoire* cu un umor fin și o tandrețe cuceritoare. Jocurile verbale îi reușesc lui Daniel Pișcu. Mai puțin cele din *Broaștele, Lea-gănul, copilul, poetul, Așchii* și cîteva altele, de o nalvitate prea studiată. Un debut ce merită a fi remarcat.

Ion Buzași

Eugen Simion

Meditații lirice

BAZIL GRUIA A PATRA DIMENSIUNE

DOMINANTĂ este în primul ciclu al noului volum de poezii al lui Bazil Gruiă stăruința asupra unor „arte poetice”, asupra unor „profesiuni de credință”. Din și-lul acestora se detașează *Somnul lui Epimenide*, poezia care imprumută titlul ciclului: „Mai fulguie, mai fulguie-n mîhniri a mîngiere, a iluzie

/ și a floare de colț, legenda lui Epimenide, / poetul cretan cu versul întrerupt de somn prelungit / vreo 50 de ani: trezit i-a fost să fie într-o zi / și cîntul să-i mai sune încă prelung prin secole...” Dincolo de „reflexul” autobiografic (între debutul editorial al lui Bazil Gruiă și „revenirea la uneltele sale” este un interval de aproape patru decenii), poezia simbolizează odihna spiritului, odihnă aparentă numai, pentru că poetul este cîntreierat de permanente combustii lirice. Tot ca o „artă poetică” poate fi citit și poemul *Miscelanu*, în care antinomiile străni ale vieții, orînduite în simetrice antiteze, prelungesc ecouri de „artă poetică”, izvor al meditației lirice: „Atîtea și atîtea stranieții se-nvălmășesc / într-un miscelanu de fragmente cînd hîlare cînd dramatice / Nu te miri că fugi

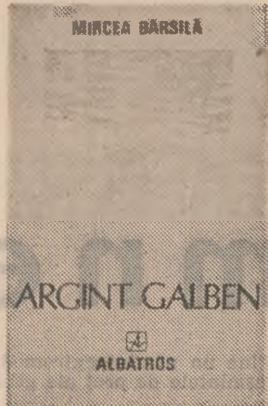
de umbra ta viitoare / și unii muritori se înlestează peste un secol de rădăcina timpului / dar te miră atîția nemuritori care s-au frînt în preajmă de amiază / Esenin la 30 de ani, Eminescu la 39, Poe la 40”.

Cea de a doua secțiune a cărții, *Remember 1907*, înseamnă o revenire la o temă obsedantă, evocarea Răscoalei din 1907. Negreșit că Bazil Gruiă trebuie socotit printre scriitorii care au dat pagini memorabile despre marea mișcare țărănească de la începutul secolului. Ciclul acesta cheamă în memorie arhezienele „peizaje” 1907. Ca și Argehi, poetul năzuiește la conturarea unui tablou liric unitar prin derularea filmică a unor secvențe din răscoală. Pentru a conferi un plus de autenticitate evocărilor, majoritatea poeziilor cuprind, tot ca la Argehi, extrase din presa vremii, din rapoartele sau comunicatele oficiale, așezate în chip de motto-uri. Și tot ca la poetul Testamentului se utilizează un registru liric variat: de la pamflet la litanie, de la pastel („peizaj”) la blestem. În plus o retorică amplă, în care metafora și interogația retorică transmit cititorului imaginea unui suflet îndurerat. *Coșbuc și 1907* este poezia care închide acest ciclu și este exemplară pentru cîteva din modalitățile lirice evocatoare: „Bade Gheorghe, cum nu ți-au hărăzit năpastă / după risipita retragere a revărsărilor peste pămînturi? / Ne-nfiorăm amîndoi: convoaie de suflete puse să muște cu gura / în ariile rîvnite, acum cu gust de sînge și țîntirim. / Cum nu te-au prigo-

*) Bazil Gruiă, *A patra dimensiune*, Editura Dacia, 1989.

„Eseu despre amiază“

Poezia

NU știu dacă avem cea mai bună poezie din Europa, după cum susțin unii entuziaști, sigur e însă că noi și noi talente vin să se adauge celor deja afirmate, impuse, ajunse la — sau urcând spre — zenitul manifestării lor plenare. Rezerva de poezi valoroși a litericii noastre contemporane pare inepuizabilă! Confirmă afirmația și volumul de excepție* al lui Mircea Bârsilă, intitulat *Argint galben*, volum însoțit de o foarte elogioasă recomandare, aparținând lui Alex. Ștefănescu: „*Argint galben* va fi o carte de referință în poezia noastră de azi“, pronosticează criticul, și credem că nu se înșală. Coeficientul de originalitate al poetului Mircea Bârsilă este, într-adevăr, remarcabil.

Mircea Bârsilă scrie o poezie ca un curs de apă adâncă, de amplă respirație și temerară imagistică: „țipetele de sabine în clipa răpirii / ale întiilor raze de soare“, vitală: „Primăvara cu toate robinetele deschise / de parcă nu ar mai fi fost / de o mie de ani primăvară“ și în același timp reflexivă, meditativă, uneori profund melancolică (melancolia trecerii, a extincției inevitabile: „nu va mai ține mult: îmi miroase viața / la fel ca lutul sub roata olarului / când vasul este spre terminare“), grea de materialitate ca „pietrolul cit o căpătină de vacă“ legat de un capăt al cumpenei și totodată subtil intelectualizată prin simboluri (oul, oglinda, corabia, șarpele, vulturul), ferm circumscrisă lumii satului. Găsim în poeme „satul natal“, cu varianta: „un cătun din Gorj“, precum și: finarul, poduri de case, stilpi de lemn ai caselor, nucul, bătaura, fîntina, cumpăna, cimpul, cimpia, islazul,

* Mircea Bârsilă, *Argint galben*, Ed. Albatros.

ogorul, coasa, combina, sperietoarea de păsări, păsări (cocoși, berze, cucii, prigorii: „prigoriile rotindu-se în văzduh / pe orbita propriului lor plin“, ciocirlii — cu un rol reparator „în această lume cirpită cu ciocirlii“), vite, cai, care („scirțiile carele“), stupi, orășanii, „femei fără carte și fără suține“ ce „asudă bătînd la cine-pă sau rabdă de sete / pe cimpul plin de prepelite“, cimitirul — unde „se ridică oameni pînă la briu printre cruci“, figura mamei și mai ales a tatălui dispărut, evocată într-un *Bocet* impresionant: „Mi-e sete de tine, tată, / așa cum i-e sete de zbor unui ou / ce se zbate să zboare cu aripile puiului / dinlăuntru-i. De sete / am cearcăne ca luna în vreme de secetă / și aproape toți morții din carnea mea / au început să-și caute alt adăpost. / Am niște cearcăne cit rondurile / săpate în jurul pomilor de parcă mi-ar fi sete / de pomul ce va crește din mine / și care nu va putea să fie, pînă atunci, / decît o amforă cu golul în afară /.../ mi-e sete întruna de tine încă din clipa / în care, legînd fișa neagră de pinză / de unul dintre stilpii de lemn ai casei, / mi s-a părut că bandajez să nu facă viermi, / o rană pictată pe piciorul dinaintea al unei vite...“. Descriptivismul, pitorescul ruralist și localismul nu au însă nimic de a face cu această poezie prin excelență deschisă în care satul vine cu întreaga sa mitologie iar poetul cu întreaga mitologie universală. O poezie deschisă în toate direcțiile, spre adînc (inclusiv spre „adîncurile noastre“, unde adastă „invizibilul dublu terorizîndu-mă — spune poetul — ca un bețiv“) și spre înalt, spre cele văzute și spre cele nevăzute, spre aparențe și spre „ceva dincolo de aparențe“, spre temporal și atemporal, viață și moarte, lumea de aici și cea de „dincolo“, suflet și trup.

E locul să spunem că Mircea Bârsilă scrie, în cea mai veche tradiție a literaturii române, o extraordinară poezie despre suflet și trup: „Vom fi despărțiți unul de celălalt / așa cum a fost despărțit și pămîntul / de cerul ce nu mai pare a fi prin nimic masculin / — în afara tunetelor. În noaptea aceea / toate burlenile vor fi de argint / și în loc să se audă / lătrăturile ciinilor se vor vedea. / Vel dormi prin culcușurile lor / în așteptarea femeilor îmbrăcate în negru / ca urzicile, în așteptarea mutelor femei / ce vor dansa, precum druștele, în zgomotul cimbalelor / și al cantarelor de bronz. Într-o mică oglindă / păstrată în sin de către una dintre ele / ți se va arăta, în glumă, setul de vămi / prin care vei trece transfigurat ca de o nouă pasiune / și izvoarele în care, / hăituită și singuratică sălbăticiune / intrată să-și lingă din apa limpede chipul, / te vei încăiera cu propria-ți imagine. / Despărțiți pentru reinnoire / și

fără a putea să înțelegem ce se întîmplă / ne vom întoarce de unde vom fi venit: eu în țărîină / ademenit de căldura ei femeiască, / iar tu, pe un drum cu punți mai înguste / decît firul de păr, / în luminosul spațiu de deasupra norilor“. Poezia citată se numește *Dizertația trupului*. Există în volum și „dizertații“ ale sufletului, sau despre suflet: „Oricum s-ar întoarce / sub cerul acesta — vultur sau șarpe — sufletul rămîne unul și același / în pribegia lui...“. Argintul existenței se topește la Mircea Bârsilă în aurul miturilor altor existențe, a altor alcătuirii, a altor vieți (de aici titlul „imposibil“ al volumului: „*Argint galben*“): „Părți ale unei vieți cu mult mai mari / — ea însăși menită a fi trecătoare — / ale unui cerc sfîrșecat la fel ca Osiris / în mai multe feluri de oculte romburi / și de triumfuri fără de Iris: viețile / mele trăite pe rînd toate. / Și la fel cu trupurile-mi (unele cu lăstari / și măduvă de lemn în sine fumegătoare) / și altele cu aripi de vulture, poate: / niște părți ale unui trup cu mult mai mare“. Această însumare de vieți și trupuri explică de ce poetul poate spune: „Sînt un vultur atît de bătrîn / încît au început să-mi fumege unghiile...“; sau: „Am fost dăruit cu o viață / așa de lungă, încît mă simt — și asta / de multă vreme — atît de obosit / de parcă aș fi venit pe jos din antichitate. / Voi trăi atîția ani cîte fire de nisip / se pot ține într-o mină. În curînd voi împlini 700 / și mai am de trăit 700: numai că am uitat / să fi cerut și o tinerețe pe măsura / acestei vieți sau chiar pentru întreaga / ei durată. Iată, de bătrîn, / îmi

■ În cele peste 300 de pagini ale Al-manahulei de dramaturgie și artă teatrală „Thalia“, al „României literare“, vă puteți întîlni — și reîntîlni — cu Tanți Cutava-Barozzi, Ingmar Bergman, Irina Petrescu, Peter Handke, Harold Pinter, Tudor Popescu, Maria Callas, Charles Vanel, Jerry Lewis, Sarah Bernhardt, Giorgio Strehler, Nicolae Brancimir, Alec Guinness, Jerzy Grotowski, Dario Fo, Orson Welles, Mircea Eliade, Cella Dima și mulți alți oameni de teatru de ieri și de azi.

Promoția '70

Poezia htonică

■ **FLORENTIN POPESCU** (n. 1945): *Obsesia păsărilor* (1970), *Mereu-peregrinul* (1972), *Tara fîntinilor* (reportaje 1972), *Cuvînte de griu* (1975), *Rapsodii la Vatra Mioriței* (reportaje, 1975), *Cîtorii brîncovenesti* (publicistică, 1976), *Contemporan cu visul* (publicistică, 1978), *Reîntîlnirea cu cetatea adolescenței* (reportaje, 1979), *Tărîmul uitat și alte poeme* (1981), *Diligenta cu păsări* (1983), *Pe urmele lui V. Voiculescu* (monografie, 1984), *Carte de dragoste pentru București* (reportaje, 1986), *Povarna și alte povestiri* (reportaje, copii, 1987), *Peregrin la Ninive* (1988), *Flăcări și porumbel* (1989). O poezie htonică, saturată de natură în toată diversitatea de regnuri și de relief găsim în primele cărți ale lui Florentin Popescu, discret asociată unei perspective paseiste, reflex, probabil, al vremii copilăriei. Foarte legat de geografie, poetul e nu mai puțin ispitit de aerul rarefiat al înălțimilor suprarestre, de muzica sferelor și, peste toate, de identificarea în propria-i ipostază lirică de „mereu-peregrin“ a anvergurilor mitologice, relevantă, aceasta, prin asumarea globală a peisajului, resimțit ca parte corporală, și prin acumularea elementelor lumii obiective în teritoriul purei subiectivității, uneori cu neliniști patetice sau candori maestuoase, denotînd orgoliu de misionar devotat celor ancestrale („adevăr și trup mărîrîră diminetii / carnea mea piatră, carnea mea lemn / carnea mea frunză, carnea mea apă / drum și copac și izvor carnea mea / ceturi prin care umblă copiii bezmetici / adîncuri de cer prin care

m-aleargă ogarii / stirvuri de cai lingă, albi, porumbeli ucisi / lătratul de cîine, nechezat de asin / lingă viersul de pasăre, lingă susur de apă / noapte și zi și durere în sufletul meu / mă desfac și m-arăt tie întreg / cad în genunchi și cu mîna la piept / vin să-ți cer răspuns la neliniști / de ce lemn cînd toamna m-aruncă-n rugină / de ce drum, de ce lătrat, de ce cîntec / cînd însumi ceață sînt și pe lume / eu mă destram, ca prin păduri, în oameni?“), alături cu accente sentimentale puse în manieră traditionalistă în evocări duioase, muzicale și netede („desigur mori de apă din cînd în cînd ne cheamă / desigur dimineata ne mai trezim buimaci / si-n locul pernei albe mai căutăm fiine-nă / pe cînd, furati cetății, ne cere visul vamă; / desigur vrem tăcerea livezilor de-acasă / pe cînd peste cetate își cheltuie arama / o toamnă-abia simțită pe drumuri de ciment; / desigur vrem o vară-n codri, la stîlube / și un noiembrie galben, cu-arome de gutui, / vrem lungi ninsori acoperînd fereastra / să ardă focu-n vatră, să cheme timpul dus / pe cînd o moară-a vremii ne arde-n curcubeu: / desigur vrem o vară descultă să alergăm / prin riuri și pe prunduri să rătăcim hai-hui / și-un somn pe iarba moale, cosită sus în grui / pe cînd fără să știe, copilul de-altădată / se pierde-n amintire, străin și-al nimă-nui“).

Cu timpul, poetul își lărgeste aria, intrînd adînc în istorie de unde se întoarce cu impresii epic detaliate dar își accentuează și înclinația spre logoree,

crește redundantă și scade poeticitatea, reușind, totuși, în cea mai bună din cărțile lui (*Peregrin la Ninive*) să găsească și remedii pentru respectiva tendință, și anume prin încălcarea reflexivă a dictiunii. Cînd e însoțit de vizuini plastice procedeul dă rezultate remarcabile, precum în acest „Scrib visînd“ în care discursivitatea se supune sugestivității iar vorbele nu poetizează epidermic gîndul ci-l restituie în ceea ce este poetic în el: „Să fii măr într-un cîmp de mărăcin / și să-nflorest, să rodesti, / să visezi / că-ntr-o noapte toți vecinii tăi / s-au schimbat în păsări / cu cîntecele-nflorite pe crengile tale / și-apoi să vină ninsorea-ngropîndu-te: / să fii riu palid iscat dintre stînci / și să duci / ca pe-o rază de soare-ntr-o pesteră / brazii și floarea reginei / și sărutul pe rouă al cerbilor / către mare, mereu către mare / și-apoi să te mistuie arsita / într-o fără de viață cîmpie: / să fii stropul de cer / disperat și barbar de albastru / pe care-l adulmecă-n cuscă felina / întorcîndu-se cu gîndul în junglă / pe cînd paznicul grădinii zoologice / îi strecoară un blid de mîncare / și-apoi noapte să-i fii / cînd uită totul și cade în somn; / să fii rugina pădurilor toamna / prin care ajunge pînă la tine / clinchetul ghiocilor / și trosnetul mugurilor / și bătaia înecată, frumoasă / a puiului de privighetoare în coaja oului / din cuibul primăverii viitoare / și-apoi să te-ntorci în cuvînte / ca-ntr-o cabană, vinătorul, prin viscol: / să fii, rînd pe rînd / trestie și copac și apă și piatră / prin care gîndul trece-ntr-o calească / trasă de caii de fum / și-apoi, abia mai apoi / cînd tropotul lor va bate în tine / și vei ști a-l pricepe / cîntecul, plînsul, rostul, / viața ori moartea, / să te poti întreba / ce-i aceea, de fapt, poezie“. E interesant că străvechea civilizație sumeriană constituie pentru poet un mai fertil prilej de etalare a disponibilităților lirice și expresive decît peisajul din preajmă pe care îl

contemplă deseori cu ochi bucolic și idilic, într-o frazare excesiv narativă, desi nu fără înfloritură.

Dacă înainte de *Peregrin la Ninive* poezia era frecvent confundată cu poetizarea, în cartea de după (*Flăcări și porumbel*), mai eteroclită stilistic, alinînd discursul poetizat de tip traditionalist cu retorica recuperării poetice a cotidianului proprie optzecistilor, poezia e confundată cu procesul verbal, strict consemnator și deliricizat (de pildă: „multe multe desigur / sînt întîmplările lumii / petrecute-ntr-o clipă: / într-un loc s-a scufundat un vapor. / în altul a nins prima oară-ntr-o mie de ani, / altundeva, printr-o simolă manevră un tinăr / a alurit o-ntr-o rețea de calculatoare / de-au luat-o razna cu toatele: / cineva e-ngrijorat de soarta ursuleților Panda / în timp ce pe-un tîrm de ocean / au fost găsite mai multe balene moarte“ și tot așa mai departe într-o insurire prozaică facilă). Mai expresive rămîn textele scrise în stil pillatian și voiculescian ce atestă în Florentin Popescu un naturist melancolic și un peregrin visător prin anotimpuri, într-o atitudine de împăcare optimistă („privește dar!: stă toamna să se ducă / ne dă melancolia tîrcoale repetate / și nu-n copaci, ci-n suflet o frunză se usucă / iar gîndul rătăcește, agonizînd, departe // privește dar!: gutuiul se-apeleacă în livadă / și anotimpul tot e-o-nchipuită cupă / vom bea ecoul poamei cînd bruma va să cadă / pe plaiuri și pe codri ca ploaia pe ulucă // privește dar!: ciorchîlni grei de soare / ni-l dăruie pămîntul, duios și melancolic / si-n ceasul rodniciei, te uită cum pe zare / se mută-n cîntec țara ca-ntr-un poem bucolic“. Între poetizare și prozaizare, cea dintîi pare să fie, în cazul lui, mai puțin înfidelă, deci mai relevantă.

Laurențiu Ulici

Roadele toamnei

TOAMNA are tonalități diferite ca penele păsărilor. Ea plutește ca o rufă curată peste pistruii soarelui de prin copaci. Ea are o aromă subtilă. Înăuntru și în afară ea este un anotimp al bogățiilor, al socotelilor, al luminii dezmiardate. Cuvintele, adunate și circulare, respiră și plămădesc florile și soarele verii.

Un oraș (Proilava, Ibraila — atestat încă din 1368, cind Vlaicu I, domn al Valahiei, permite negustorilor brașoveni să-și vândă aici mărfurile lor) cu străzi ca niște fire electrice desenind parcă cercurile Dunării (planul radial, cu străzi concentrice, care pleacă din și vin în port datează din 1831—1835) cunoaște prezentul arcut sub minutarele toamnei. Un județ întreg, aflat în partea de nord-est a Munteniei, pe malul stîng al Dunării, mai adînc, înlesnind acostarea vapoarelor maritime de mare tonaj, își găsește tiparul în formă de scut tăiat în albastru, roșu și verde. În stînga blazonului, roțile rezezi ale industriei lipite fără răgaz pe turnurile laminatoarelor; în dreapta, un buchet alcătuit dintr-un spic de grâu, un știulete de porumb, o floare a soarelui și o conductă de hidroameliorații; dedesubt, o corabie fulgerie scăpărînd la pleoapa apelor.

DE-ACUM douăzeci de ani, de cînd au apărut cartierul Hipodrom, blocul turn de pe Calea Galați și hotelul Traian și pînă azi, orașul s-a împletit cu noi și noi blocuri albe avansate spre cerul de beton și de sticlă, înscrise pe noi bulevarde alergînd nestăpînite ca Dunărea: cartierele Viziru, Obor, Radu-Negru, 1 Mai, magazinul Dunărea, Spitalul județean, Cinematograful Central, pe locul fostei săli Passalaqua, Stadionul municipal, Sala Polivalentă, școli, grădinițe, cămine de nefamilisti, peste 50 000 de apartamente și circa 150 000 mp spații comerciale. S-au restaurat complet clădirile vechi: Teatrul Maria Filotti pe locul fostei săli a hotelului Rally, ansamblul hotelier Danubiu, aproape întreaga stradă a Republicii, Muzeul Brăilei, Casa colecțiilor de artă, farmacia Faltis, Grădina mare cu Muzeul de etnografie, Casa agronomului; se află în studiu de finisare noua Casă a științei și tehnicii pentru tineret, peste drum de noul sediu politico-administrativ al județului. Mari personalități, virfuri ale științei și culturii românești au pornit de pe meleaguri brăilene: Spiru Haret, Ștefan Petrică, Anton Bacalbașa, Mihail Sebastian, Panait Istrati, Ilarie Voronca, Perpessicius, Mihai Dragomir, Anton Dumitriu, Ana Aslan ș.a. Peste tot în județ s-au adunat hotărîți și luminoși industria constructoare de mașini, industria chimică, siderurgică, industria ușoară, alimentară, toate asigurînd nevoile județului, ale țării, ale lumii. Județul Brăila trimite în aproximativ 100 de țări peste 70 de sortimente. Întreprinderea de utilaj greu „Progresul”, „Șantierul naval (produce tancuri multifuncționale, cargouri, supertraculere de tip „Atlantique”, la cel mai înalt nivel atins pe mapamond), Combinatul de fibre, celuloză și hirtie (unitate-etalon a chimiei românești), Întreprinderea de confecții, Combinatul de prelucrare a lemnului, Întreprinderea „La-

minorul”, sînt exemple pentru deschiderea noului timp ce și-a făcut loc cu brațele și cu mintea la Brăila.

Și tot astfel, cu brațele și cu mintea adică, solului brăilean, bătut de soarele arzător și de sarca vînturilor, brăzdat de oțetari și de salcimi prăfuiți, i se comandă ploii artificiale, căci s-au încheiat complet pe data de 22 august 1989 lucrările de îmbunătățiri funciare pe cele aproape 400 000 ha de pămînt cultivabil.

UN oraș ca o inimă pulsînd neconștient dinspre terasa Dunării spre Călmățul, spre Ialomița, spre Buzău. Un oraș care-și desparte apele și le pune să stea de strajă unui bărgan, pe cît de nou pe atît de fertil. Un județ care pune peisajul să producă ploaie, grâu, piine. În miezul fierbinte al piinii desfăcîndu-se aburînd pe masă, în seara familiilor noastre, găsim picurat, ca pe-o perlă, stropul de dragoste de muncă al brăileanului. O Dunăre care este filtrată de un oraș prin cîmpia unui județ spre o țară întreagă.

Fără nici un fel de exagerare, brăilenii pornesc în lume cu șireata rolunjire a vorbelor. Astăzi, mai mult ca oricînd, pornesc spre lume cu palmele bătute în formă de vislă despărțind marea faptelor. Și faptele lor sînt mari, demne de vremea în care trăim.

Două lucruri se rețin imediat, pornind de la Dunăre, trecînd pe Calea Călărășilor și pierzîndu-le pe lîngă Parcul Monument spre orașele agroindustriale Ianca, Făurei, Insurăței: dorința străzilor Brăilei și a locuitorilor ei de a măsura nu numai cu pasul ci și cu secunda, căci des și milimetric revărsă timpul peste noi ceasurile orașului. Este, cred, o rigoare moștenită de la Spiru Haret. Este o parcelare a timpului și a spațiului, o stabilire clară a lucrărilor vieții.

LASĂM Dunărea în urmă și trecem pe lîngă livezi de meri, pierși și calși. Dubla fișie de beton curge neconștient, ca o bandă rulantă. „Principala caracteristică a agriculturii brăilene — îmi spune un om «doldora» de agricultură, Emil Petică, redactor al ziarului „Înainte” — o constituie lipsa de precipitații. Pentru contracararea acesteia s-a stabilit un program de irigații de care județul nostru a beneficiat, împreună cu județele limitrofe, Tulcea și Constanța. Acțiunile hidroameliorative desfășurate pe teritoriul județului s-au concretizat în îndiguirea incintelor: Călmățul-Gropeni, Brăila-Dunăre-Siret, Măxineni-Racovița și Insula Mare a Brăilei. S-au executat lucrări de desecare, s-a folosit forța și inteligența oamenilor și astfel șase unități brăilene au primit înaltul titlu de «Erou al Noii Revoluții Agrare», solurile din cîmpul experimental, altădată lipsite practic de orice fertilitate, au fost complet ameliorate, pe întregul județ au fost amplasate peste 1 000 de puncte staționare de observații, unde sînt analizate probe de sol și de apă, Brăila a devenit cel mai mare bazin orezicol al țării, asigurînd circa o treime din producția de orez a României”.

Dincolo de cifrele și cuvintele noi — pe care, iată le scriu aici: bordoșlepe, asola-

ment, orezicol, conveer, cultură dublă, lucrări funciare — rămîne frumusețea saltului din noi. Cifrele au valoarea lor de clasament, cuvintele numesc livezi înmiresmate și holde aurii, dar ele la un loc, aceste cifre și aceste cuvinte, dăluiesc vorba „muncă”.

Era extrem de greu, în urmă cu cîțiva ani, să crezi că un atlet poate pluti peste stacheta ridicată la doi metri deasupra capului. Astăzi se sare frecvent peste această înălțime iar mulți se gîndesc la 2,50 sau chiar la 3 metri. Aceste salturi trebuie să ne ajute pe noi înșine să sărim peste timp. Bătălia pentru mult mai bine trebuie să se dea zi de zi, ceas de ceas, secundă de secundă în primul rînd în noi.

Pămîntul nu se poate înmulți, o știm. Dar roadela lui? Productivitatea poate crește, terenul lenes poate fi îmboldit să nască fel de fel de poame. Pentru aceasta trebuie redescoperită profesia de țaran. O profesie care, chiar dacă este întipărită în datele genetice ale flecăruia dintre noi, se învață cu creionul, cu rigla, cu calculatorul.

ÎN „Prosperitatea rurală în România în 1907”, G. D. Creangă evalua numărul familiilor țărănești lipsite de pămînt în județul Brăila la peste 8 700. În 1936 producția de grâu și de porumb era pe aceste meleaguri de 823 și, respectiv, de 967 kilograme la hectar. De aici s-a pornit și cei 40 de ani de agricultură socialistă confirmă pe deplin justetea hotărîrii partidului și statului nostru de a organiza această importantă ramură a economiei pe baze noi. Practicată cu știință, dirijată la fel, agricultura brăileană își dezleagă otgonul reinviind pămînturile dintre ape. Tot ceea ce s-a realizat pînă acum — și nu s-a realizat destul pentru cîtă capacitate au oamenii și solul — este un contur grandios de renaștere, de punere în drepturi a Bărganului, de reconstrucție ecologică, de corectare a naturii.

Între zidurile Dunării, încă din anul 1968 a început să curgă, spre arterele sistemului de irigații Brăila Nord, apă vie. Practicarea de cîțva timp a unei agriculturi în întregime irigată este o adevărată izbîndă eucerică prin iscusință și dăruire. Județul Brăila este acum brăzdat de riuri făurite de oameni. Cea mai mare stație de pompare aflată la intersecția Călmățului cu Ialomița în dreptul localității Spiru Haret învalue cu răcoare pămînturile proprii și ale altor trei județe: Prahova, Buzău, Ialomița. Se poate afirma cu deplină teame că Brăila este o adevărată școală de hidroameliorații.

La ce folosesc toate acestea? Simplu: înlăturîndu-se factorii de dependență naturală sînt cultivate în prima fază plantele iubitoare de apă. Se corectează astfel structura agricolă prin asolamente (rotația culturilor în timp și în spațiu). Pe terenuri zbircite de sare se amenajează mari bazine orezicole. Aceste terenuri numite sărăturate fac să răsune din adînc firul de iarbă. Se dă pămîntul pe mina orezului pentru a-l valorifica la maximum și pentru a-l ameliora, astfel încît, în șapte, opt

ani se obține un pămînt extrem de fertil pe care veșmintele de preț ale grului poartă sărari.

ÎNTEPRINDEREA agricolă de sta Stăncuța a amenajat prima și cea mai mare orezărie a țării, definitivînd pînă az prima etapă de îmbunătățire a solului ap a tolera acum orice plantă de cultur obișnuită. După modelul acestei unități conduse de inginerul Viorel Ionescu a fost organizate alte nouă orezării la Tichilești, Siliștea, Baldovinești, Berlești, Vădeni, Măxineni, Latinu, Corbu și C.A.E. Stăncuța. Într-o fermă din această ultimă localitate, fermă aparținînd Academiei de științe agricole, s-au creat soiurile Poli zesti 28 și Brăila, primul deținînd 65 l sulă din structura agricolă națională. Iată cîteva titluri pe care orice agricultor l are în bibliografia sa.

„Te oprești la vînzătoarea de legume. Îți surid ca șopîrlele fasolele verzi / con stelația mazărei naufragiază verbele boabele stau în păstaie ca școlarii cuminți în bănci / ca lotci dovlecii își viră boti înaintea / amurgesc sfeclele ca tapiter pătrunjelul măraru / iepurii de casă ridichi albi pătlăgelele / vinete înnoptez iată tomatele ca obrajii transilvăncenilor în broboade de mingîrieri cristale pașii conopidele cit omătul întîrziat pe boschelele de soapte / și sticle cu apă minerală morcovii”; „Văd departe podgoriile glorioase ca o fanfară / Ciorehinii înalțați c un cîntec, cățărați pe / haracii dropti c niște flăcări”.

Fericit ca Ulise al brăileanului Ilari Voronca cutreierii pietele orașului și es întîmpinat de legumele care-și răsar cale ca o cărare a dimineații.

Pe lîngă dezvoltarea unui puternic sector de cereale și plante tehnice (floarea soarelui, sfecla de zahăr, soia), agriculturii brăilene îi este caracteristică existența unui sector horticol foarte dezvoltat. Chiar dacă pomicultura și viticultura sînt cucurizări de dată recentă, ele, împreună cu legumicultura și creșterea florilor, încorjoară șoselele cu adevărate escadri de grădini multicolore.

Județul Brăila își asigură legumele fructele din resurse proprii. Au fost create grădini de legume, de zarzavaturi, tînse bazine pomicole aflate pe rod la Căzasu, Movila Miresii, Insurăței, Spiru Haret, Făurei, Cîreșu. Întreprinderea de legume și fructe Brăila, Întreprinderea comercială de stat pentru legume și fructe Brăila, Întreprinderea de producere și industrializare a legumelor și fructelor Vădeni și-au câștigat un binemeritat prestigiu prin varietatea și calitatea superioară a produselor (legume și fructe proaspete și conservate, gemuri, compoturi, băutur răcoritoare), prin contribuția tot mai însemnată pe care o aduc la buna, meremai buna aprovizionare a populației.

Podgoriile (care în anii șazeci deținea cîteva zeci de hectare) au ajuns la m de hectare, impunîndu-se cu strugurii c masă și cu vinuri medaliate la diverse concursuri. Insurăței, Movila, Miresii Jirlău, Spiru Haret, Cîreșu încep să prvească fără teamă alături de celelalte podgorii recunoscute ale țării.

S-a impus crearea în județ a unei stațiuni de cercetare și producere a legumelor iar rezultatele n-au întîrziat să apară producerea într-o singură fermă a 7 sau specii pomicole de mai multe soiuri crearea unei plantații de nuci în oraș agroindustrial Insurăței; obținerea solului de pepeni Lovrin 32, medaliat cu al la Expoziția internațională de produse horticole de la Erfurt, R. D. Germană, f vara acestui an (expoziție la care Român a obținut 38 de astfel de medalii); crearea prin Gabriel Leț, inginer la Stațiunea centrală de cercetări a solurilor sărăturate, unei impresionante și unice colecții de 54 de soiuri de struguri de vin și de mas. Iată rezultate cu care brăilenii, încercă cu desăgii plini de poamele toamnei, depletesc arome prin văzduhul țării.

LUCRURI bune și despre zootehnie piscicultură care se caracterizează pr crearea unor complexe de tip industria Obiectivul principal pentru următorii ani îl constituie creșterea ponderii animale re în cea globală agricolă la 40—45 la sut. Fiind semnalate importante rămineri în urmă în acest sector (brăilenii, ascuțiți în vorbă, nu se sfîșie să se autocritice), s-reconsiderat importanța cultivării plantelor leguminoase perene (lucerna, borcea gul) care să asigure un raport proteic ech

Centrul de creație și cultură al tineretului „Cintarea României” — Brăila

Brăila — Centrul civic

Gramatica şantierului

CUM să scrii despre un lucru atât de concret şi de supus schimbării cum este şantierul? Tentativa literaturii e prea mare. Puţini reuşesc să-i scape. O lentilă metaforizantă creşte imens între tine şi realitate, modificând contururi şi perspective. Cauţi echivalente verbale, comparaţii inedite şi a-vintate, cind mult mai cinstit şi mai adevărat ar fi să înregistrezi şi să redai ca atare: frinturi de dialog, expresii de o clipă, biografia mişcată şi chiar imperfectă a unui om. Ciudat — o lucrare menită să dăinuie sute de ani, e de fapt o succesiune de clipe şi întâmplări efemere, grăbite să se schimbe în altceva, ca negarea floării prin fruct. Ar fi un lux prea mare să ne lipsim de aceste imagini intermediare. Undeva, în memoria unui ziar, a unei cărţi sau a unui bătrîn ele trebuie să existe. Nu întâmplător copiii nu au vise, ci un somn gol, pe care nu şi-l vor mai aminti niciodată. Iată de ce simpla ta prezenţă pe malul povirnit şi plin de meandre încalcate al Argesului (să zicem), opririle succesive la Mihăileşti, Cornetu, kilometrul 64 sau Copăceni, luate în sine nu înseamnă aproape nimic. Ca să pătrunzi în miezul lucrurilor şi să înţelegi ce se întâmplă acolo eşti obligat la o minimă acomodare. Nu e tocmai uşor. Prima dificultate este cea terminologică. Intrarea în lumea aparatelor şi în continuă mişcare a unui şantier de mărimea celui de pe Argeş trece în mod obligatoriu prin cuvint. Cita viaţă atîta literatură. Multimea detaliilor de specialitate îţi interzic, cel puţin pe moment, intreruperi întempestive, diverse elanuri reportericeşti. Singura ta grijă e doar să notezi cele auzite, să îţi ritmul, aminîndu-ţi pentru mai tîrziu micile nedumeriri, constatările personale sau nelipsitele impresii de moment: şenal, vibrocompactor, fascine, lucrări la uscat, scoperi şi utilaje de terasare. Altcumva, pe un şantier se vorbeşte puţin şi poate de aceea cuvintele au aici un cu totul alt

preţ. Nu trebuie să te mire comportamentul oamenilor. Cei îmbătrîniţi în meserie sînt de felul lor taciturni. Îi recunoşti lesne şi de la distanţă — arşi de soare, iuţi în mişcări şi fără prea mare chef de vorbă. Cu totul altceva decît pescarul cu limbuţia lui simpatice lăudăroasă, cu trupul său odihnit şi mintea slobodă în poveşti confecţionate pe loc, cu materialul clientului. Doar constructorul are amintiri adevărate. A văzut şi a trăit multe, fără să-şi fi propus neapărat asta. Nu întâmplări senzaţionale vei găsi în spusele lui, ci locuri şi oameni de tot felul, mai buni sau mai răi, cu drag de meserie sau numai de cîştig. Ca un prozator exersat, le reţine pînă şi ticurile verbale sau amănuntele figurii. Mai greu e pînă încep să povestească. Aşa sînt constructorii. Nu-s obişnuţi să stea la taclale. Deformaţie profesională.

Şantierul îşi are legile şi semnele lui. Despărţiţi de o apă, de un dig sau o oarecare oarecare, oamenii învaţă limbajul sugestiv al gesturilor. Distanţa sau zgomotul infernal al picamerelor te obligă să inventezi o altă cale de comunicare. Braţul întins într-un anumit fel sau degetele răsfrînte ale minii pot transmite propoziţii. Fără să epateze, colonelul Gheorghe Popescu ne face o mică demonstraţie, ghidînd de pe mal foreza unei drăgi de mare capacitate. Un singur gest e suficient. Mecanicul, ale cărui trăsături abia se zăresc din cabina supraetajată a navei, reacţionează prompt. E un dialog fără prea multe semne de punctuaţie. Orice nuanţare în plus ar complica lucrurile. Cel care nu înţelege această gramatică a simplităţii cer lămuriri, întreabă (de ce, cum, pînă cînd), se arată mirat (beton elastic? în ce sens elastic?), cu bucuria filologului de a descoperi un oximoron şi o figură stilistică chiar şi acolo unde se înstăpîneşte, prin definiţie, precizia şi lipsa de echivoc. În intimitatea sa, şantierul e mult mai puţin

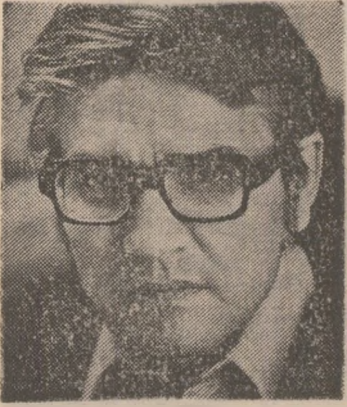
rigid decît ar crede un vizitator grăbit. Disciplina şi rigoarea operaţiilor lasă desul loc pentru contemplaţie, pentru frumos şi poezie. Ar fi greşit să idealizăm figura constructorului, dar la fel ar fi să-l reducem la munca lui de zi cu zi, lăudîndu-i doar rezistenţa fizică şi îndemnarea braţelor. Pentru cine nu cunoaşte, îi este greu să-şi imagineze cîtă sensibilitate se ascunde sub această aparenţă a asprimii şi a încordării bărbăteşti. Altfel n-ar fi fost posibil ca, undeva într-o lizieră, puţin timp după terminarea programului, să-şi învingă oboseala pentru a asculta cu o dăruire şi bucurie pe care nu-mi amintesc să le mai fi întâlnit vreodată, „Doina” lui Eminescu, discutînd apoi cu febrilitatea celui ce are deja patima lecturii despre literatură sau despre menirea scriitorului de astăzi. Cînd vor, constructorii ştiu să vorbească. Dacă nu o fac mereu, e pentru că pe şantier cuvintele sînt asemenea unui semnal de alarmă. Apelezi la ele doar în caz de strictă necesitate. Mult mai important e să ştii ce ai de făcut, să ai locul şi partea ta de răspundere. Pe şantier, cine vorbeşte nu munceşte. Tăcerea e un excelent exerciţiu modelator. Înveţi să fii sigur pe tine, aşa cum înveţi lecţia binefacătoare a conciziei. Ai nevoie de linişte ca să auzi bătaia ritmică şi impulsivă a utilajelor, motoarele ambalate ale maşinilor de tonaj, zbaterea sonoră a pietrişului din conductele de evacuare ale dragilor, sezizind eventual neregula, abaterea de la normă. Pe Argeş ca în oricare alt şantier important din ţară, lopata tinde să devină tot mai mult un simplu auxiliar. Cupele metalice, şenila şi lama buldozerului preciau şi modifică ritmuri de înaintare. O dragă, de pildă, e aur pentru hidrotehnist. De aceea trebuie să ştii cum să te porţi cu utilajele. Înainte de a conduce, înveţi să îţi respecti maşina. De încărcătura ei depinde munca celorlalţi. Pare greu de crezut, dar un metru de taluz înghite cam un camion de piatră, iar umpluturile şi digurile cer aproximativ 60 milioane metri cubi de pămînt şi balast. În urmă cu niste ani, acest canal ar fi fost cel mult o posibilitate pur teoretică. „După experienţa Dunăre—Marea Neagră şi Midia—Năvodari, ne spunea colonelul Constantin Vişan, nimic nu ne mai pare greu. A fost marea lecţie a generaţiei noastre. Nimic nu se pierde, totul se transmite celor mai tineri”. Legea şantierului e continuă schimbare. Oricît s-ar înlocui promoţiile de constructori şi s-ar primeni cu forţe proaspete, vor rămîne mereu niste oameni de la care să ai ce învăţa. Principiul este cel al podului cu pilonii lui înfipti zdrăvăni în pămînt. Un şantierist adevărat face şcoală — o modă care îi va purta numele. Niciînd nu vei uita pe omul care te-a învăţat meserie. Cineva de la ecluză se mindrea cu faptul că din mina lui au ieşit 1400 de şoferi. Avea şi de ce. Maşinile elevilor lui, puse cap la cap, ar forma un şir de 10 kilometri. Sînt lecţii care se preau din mers, la locul faptei. Şantierul nu are bănci sau tablă de scris. Totul, de la muncă la o întîlnire cu scriitorii şi poezia, se petrece sub cerul liber, în căldura şi derurgică a combustiei solare. Din biografia unei lucrări cum este cea de pe Argeş, nu trebuie să lipsească aceste imagini şi gânduri de o clipă. Peste ani, cineva interesat le va găsi cu siguranţă într-o carte sau în memoria încăpătoare şi plină de întâmplări adevărate a unui bătrîn.

În Insula Mare a Brăilei

Sorin Preda

Nicolae Iliescu

Ilie TĂNĂSACHE

DOAR UN ZVÎCNET

MĂ dădusem jos din tramvai și mergeam spre casă cu o imensă stare de calm în mine. Nu știu de unde venea așezarea asta, echilibrul netulburat, știu doar că mă simțeam bine, nu grăbeam pașii spre bucuria de acasă unde m-așteptam să dau de Octavia, sau unde urma să o aștept pe Octavia. Înaintea mea, la cinci, zece pași, în același ritm mergea o pereche; femeia îl ducea de braț, deși cînd am încetat să mă ascult pe mine mi-am dat seama că el îi spune vorbe grele. Între ei se întea un foc care mă speria.

„Lipsa ta de înțelegere tot de aici se trage”, zicea el.
Nu ridica tonul. Nu era brutal cu vorba. Era, probabil, brutal cu adevărul.

„Lipsă de înțelegere, zici?”
Ea, după ascuțimea silabelor, nu făcea parte, categoric, din rîndul ființelor care știu să se stoinească.

„Așa o numesc eu... mai delicat...”
„Cînd?... Unde? În ce împrejurare?”
Omul nu se speria ușor. Starea de ultimatum ce-l impresura nu-l scotea din adevărul lui:
„Nimic nu-i în regulă la mine. Evident, din punctul tău de vedere. Nici cum mă îmbrac, oricum m-aș îmbrăca. Găsești numai cusururi peste tot. Dacă te caut, de ce te caut. Dacă nu dau nici un semn, de ce nu dau. Cînd am o bucurie, faci tu cumva să mi-o rezezi măcar pe jumătate. Cînd am o tristețe, întorci lucrurile în așa fel să mă scoți vinovat. Tu ști mai bine ce trebuie să fac, iar eu dacă iese rău cînd mă iau după tine, tot cu reproșul: «păi n-ai caud de bărbat, judecă și tu, ce, te lei după o femeie?»”

„Si nu-i așa?”
„N-ai un vîc de înțelegere, asta e. Iar asta vine din faptul că eșecul tău te-a înrăit, te-a uscat.”

„Nu-i adevărat...”
„Lasă sintem oameni în toată firea, putem discuta. E timpul... Dacă ar fi dragoste ar fi și înțelegere. Și îngăduință. Și un pic de toleranță.”

„Dragoste, toleranță? O timpenie.”
„Sigur, în optica ta. Cu mania ta de a contrazice orice. Dacă ar fi și dragoste, ai vrea să păstrezi ce ai, și nu ți-ar fi rusine nici de toleranță. Nu în sensul de a admite porcăriile mele, ci de a avea puterea și stăpînire să nu sări ca o panteră la fiecare mărunțiș, cu ghearele scoase.”

„Eu?” se mira ea clocotind de furie.
„Tu. Nenorocirea e că nu se mai poate, ori eu nu pot face nimic!”

„Ba nu vrei?”
„Nu, nu-i așa. Dacă era măcar un pic de dragoste din partea ta aveam șansa să rețezăm rîul care știu de unde vine. Știi și tu. Dar, fără această șansă, am ratat iremediabil.”

„Vorbesti prostii.”
„Ba deloc.”

„Si de unde vine, mă rog, acest rău?”
„Foarte bine că întrebi. Trebuia să ți-o spună cineva. Vezi, eșecul tău s-a numit un bărbat frumos, cu stare, deștept și...”

„Si?”
„Zero la caracter, după cum sou!”
„Spun? Este.”

„Perfect. Tu dai acum zero-ul ăsta deoparte și cauți, aproape nici nu știu cît de mult cauți, tot un bărbat frumos tot cu stare, și în locul lui zero — caracter. Viața a adăugat însă între timp niște ani, tu te încapățînezi în ideea să ai mulți înalți, eu îți doresc să ai — și de aceea alergi, nu te oprești la nimic, eu sint doar o haltă prin care treci. Am înțeles greu acest lucru, nu mă supăr dar nici nu vreau să fiu haltă, știu că nu sint rupt din lună, nici comorile de pe lume nu le am, dar am cîntea și demnitatea mea pe care le pun mai presus de orice...”

FEMEIA începuse să plîngă. Doamne, imi spuneam, martor anonim la această dramă, cit de nefericit sint unii! Cît de greu e să le împaci pe toate... Si viața aleargă, trece, și în loc s-o trăim trecem din nefericire în nefericire, pînă la pulbere...

Am lăsat pașii spre casă, socotind că în felul acesta mă ferec de molima care-i contaminase pe cei doi și că niciodată, speram, nu mă voi molipsi de o asemenea boală. Acasă o găsesc pe Octavia așezată pe o minunată de covor. Am intrat și m-a invitat să iau loc alături. M-am lungit și eu peste arabescurile care se adunau, se stîrneau, se vâ-

lureau și împerecheau în armonii siderale. Era ceva ce ochii mei nu mai priviseră. Obrazul Octaviei, ochii ei devorau cu incintă și mindrie imaginile de vis, care fascinau.

— Ei?
Era sigură că o asemenea priveliște nu poate decît să răscolească, să tulbure.

— Acum înțeleg perfect înverșunarea ta...

— Ce tot spui acolo?
— Cum să nu-ți strepezească mintea, privirea, aiureala aia, cu rață, de pe covorul meu?!

— Asta da, poți s-o mai zici odată.
A mingiiat hirtia imensă, colorată în fel și chip, cu arcuiri de flori ori cine știe ce simboluri ascunse, ca o muzică căreia nu-i dai de capăt, care începe undeva și se termină nu știu cînd. Știi doar că te-a purtat într-o lume a ei, că te-a limpezit ori încărcat, ți-a turnat bucurie în suflet ori o tristețe veche, precum o poartă de conac sau de casă mare rămasă din alte timpuri, scăpată de foc și de prostia oamenilor, îmbătrînită iremediabil prin frumusețea ei încă neînfrîntă dar marcată, totuși, de timp...

— Tu ai imaginat splendoarea asta?
— Doar am copiat-o și am mai umblat ceva pe la culori...

Avea o stare de bucurie și de neas-timpăr necunoscută pentru mine pînă atunci, deși așa, la o privire mai puțin atentă, părea ca întotdeauna.

— Și copia... cine a făcut-o?
A ris. Naivă și stăpîină în același timp.

— Cine? Poate o mină de om acum o sută... o mie de ani...
Nu simțeam bucuria venind atît de departe. I-am zis și Octavia s-a arătat nespuse de răbdătoare:

— Normal.
Am dat să întreb dar mi-a ghicit nedumerirea:

— Frumusețea are mereu tinerețe. Și atunci puțin ne pasă cît a călătorit pînă la incintarea, pînă la sufletul nostru. Simplu. Simplu de tot, ca și cum ai spune: pămîntul e rotund.

— Și totuși, ai suprimat, ai adăugat culori.

— Mi se părea mie că ar fi prea mult verde. Sint destule persane adevărate care au obsesia verdeții...

— Poate plac oamenilor de pe acolo.
— Negreșit. Numai că și clientului nostru i-au plăcut culorile mele.

Aproape-și cerea scuze că adăugirile ei intrau în această superbă armonie și în gustul celui care-și îngăduia să aspire la ea.

— Cine-i fericitul?

— Unul de la naiba-n praznic care știe cum să-și cheltuiască dolarii.

— Deci asta faci tu?

— Eu, fetele noastre.

A strîns sulul mare, care acoperea complet covorul meu de lută, cu o rață desenată caragios la mijloc... Numai că nu mingiia hirtia împodobită cu arabescuri fantastice. Unele inchipuiau colivii de aur, altele arcade de lumină ori porticuri misterioase, flori ce cresc în alte margini ale pămîntului, strecurări calme de umbre, ruguri aprinse în amurguri ori în lacrima de răsărit a soarelui, adieri de mătase și de izbucniri solare dintr-un alt timp și alt loc.

— Ajută-mă să leg cu sfoara asta.

O ajut și o văd cum se crispează.

— Ce, am strîns prea tare?

Fața ei arăta de parcă o lamă de cuțit i-a despicat adîncurile de viață. S-a lăsat pe pat și eu am fugit la doamna Sanda, vecina noastră, care a venit cu un ou în mină și cu tîgaia în cealaltă, așa cum am găsit-o la bucătărie.

— Ce-i?

Octavia a zîmbit albă, calmă și speriată în același timp. Răsufila adînc și se ținea cu mina de abdomen:

— A mișcat.

Eu cred că arătam ca un papuș care urcă pentru prima dată la volanul unui Rolls Royce. Doamna Sanda a pus cu grijă oul în tîgaie, tîgaia pe capul raței din covor.

— Ești sigură?

— Puneți mina.

A pus.

— Acum.

— Da, s-a simțit. Da... e sigur...

Si a izbucnit în lacrimi, prelingîndu-se tăcută cu tîgaie și ou pe ușă.

— Pune mina și tu, Mihule.

Abia am atins-o. Simțeam căldura trupului ei prin capot și o abia simțită urmă

de umezeală. Dincolo de peretele de căldură și transpirație, la un moment dat, un zvîcnet.

— Ai văzut?

— Am simțit.

Semnul de viață călătorea de departe, din miracol, pînă la mina mea, și mina mea, adică eu, nu eram pregătit să încep acest cod de comunicație. Eu trăiam încă o uimire și-o zăpăceală care nu mă încercase niciodată pînă atunci; nici nu pot spune dacă eram fericit. Cred, mai degrabă, că eram incurcat, neajutorat, că nu aveam încă puterea să judec ce se întîmplă cu adevărat. Pînă a intrat bătrînul lup de Dunăre, pilotul, soțul doamnei Sanda, cu paharele de cristal pe care le aducea, cu aprobare specială, numai de Anul nou, spunîndu-mi scurt, marinărește:

— Ești bun de cinste.

Zăpăcit, am îngăimat stupid:

— Gin sau whisky?

Parcă sticlele alea creșteau în grădina mea cu nemiluita și eu nu trebuia decît să mă obosc și să întind mina să le culeg.

— Ba-i rostul de-o pălîncă. Vezi în sticla aia din dulap, pe care am scris numărul 5. E pălîncă.

Torn, vine și doamna Sanda, își pusese un capot nou, superb, de sărbătoare.

Octavia s-a sculat să pună niște biscuiți pe masă, dar doamna Sanda a oprit-o cu un gest:

— Acuma stai liniștită un pic.

Pilotul a ris, sub privirile uimite ale doamnei Sanda.

— Ce te rizi?

— Păi tu ai spălat podelele pînă-n ultima zi.

— Cu mine era altceva!...

— Ce?

— Hai mai bine de luați un pahar, propun eu armistiți.

Am băut cite un pahar, pălîncă tare, dar aromată — mi se părea că și văd aievea livezi înflorite de caiși ori de pruni, covoare tremurătoare de albi și roșu spre mov.

— Cu mine era altceva...

— Ce? somă scurt lupul de Dunăre.

Era ziua lui de încapățîinare. De obicei, purtarea blajină a femeii îl făcea copil. Îl muia. Îi fura asprimea de pe chip, din cuvînt, din gest. Odată a venit acasă cu trei mateloți. Niște zdrahoni cit niște turle de biserică: nu se mai terminau. Februarie, patrulaseră patruzeci și opt de ore pe fluviu să nu-l cuprindă ghețurile. Le plesneau pupilele de somn cînd alt echipaj i-a schimbat pe spărgător. La tîrm s-au înfipt lacomi și năpraznici într-o tîuică fiartă, gerul din ei avea rădăcini puternice, se lăsa greu doborît, alungat, așa că pînă la urmă au fluierat a pagubă pornind spre case, cu gîndul la perna pe care să-și pună capul.

Și să doarmă, să doarmă, să viseze fluviul în soare, impresurat și ingenuncheat de vară, leneș și puternic, mîndru în curgearea lui și ademinitor ca o reptilă uriașă, vicleană și fascinantă. Aveau același drum și cînd au ajuns în dreptul casei lupului de Dunăre, cei doi hal să mai dea o dușcă, să prindă puteri pentru mai departe. Au intrat cu gerul în ei și după ei. Cu fetele aspre, puși pe hartă, neînduplecați. A fost însă deajuns doar o privire de-a doamnei Sanda și bărbatului încrîncenat de oboeală, și muncă, și nesomn să se domolească, să devină niște copii cuprinși de remușcări pentru cine știe ce faptă care nu se cuvenea să o facă. Zdrahonii stăteau neajutorati în prag, nu au volt cu nici un chip să treacă mai departe, au băut acolo ceașca de ceai și apoi de tîuică și iar un ceai — „o să vedeți ce bine vă infierbîntă”, le-a spus doamna Sanda — și au plecat cuminți spre casele lor, încît a doua zi lupul de Dunăre a răbufnit, cu grijă, totuși:

„Sanda, ce naiba le-ai făcut?”

„Eu?”

„Păi cine? Că s-au toropit și m-ai toropit și pe mine!”

„Erați oboșiți, asta e...”

— Adică ce altceva era cu tine? Întreba pilotul acum, cu îndîrjire, dacă te găseam spălînd podelele sau mutînd mobilele ori săpînd grădina, deși eu credeam în fiecare zi că, gata, a venit sorocul?

— Tu ești un fricos fără pereche.

— Eu?

Pilotul părea prins la strîmtoare. Bra-

va, totuși...

— Eu? De unde ai mai scos-o și pe asta?

DOAMNA Sanda se așază lîngă Octavia. Nu semănau deloc la înfățișare. Nu-i vorba de anii care le despărteau. Una mică, blondă, cu semnele timpului trecut care a mușcat cu zîmții lui necruțatori din obraz, la git, pe miini. Cealaltă, tină, frumoasă, cu ochii și părul codri de întuneric, de liniște adîncă și putere neștiută, de încredere nemăsurată, pe care numai înconștiența virstei ți-o poate turna. Și totuși...

Totuși, de data asta ceva le unea, lega ființele. Peste vîrstă. Peste culoarea ochilor. Peste fire. Era, poate, lumina aceea izvorită din adîncul lor de femeie. O lumină calmă, chinuitoare și odihnitoare în același timp. Ceva între bucurie și suferință. Între încredere și teamă. Oare asta este maternitatea? Grijă și orgoliul nemăsurat, tot atitea bariere între femeile cu copii și cele fără? Frica abia ascunsă și speranța pentru viața care vine și care, odată sosită, ajunsă la lumina zilei, urma să o însoțească pe cea care a trăit această durere și fericire, ca o umbră, pînă la sfîrșitul sfîrșitului?

Eram odată pe vapor, ne întorceam de la Brăila, și, cu toate că ne aflam la sfîrșitul toamnei, timp rece deci, Octavia a ținut să urcăm pe punte. Acolo nu era nimeni, era curent dar privirea alerga pînă departe, călătorea în sus și în jos peste ape, peste maluri, peste apa verde, vîlurită a pădurii de sălcii. Curînd a venit sus, pe punte și o femeie bine îmbrăcată, una din acelea pe care te aștepti să ducă de curelușă un cîine de rasă, micuț cit un pisic, ferchezuit și pomădat. Mersul vaporului flutura părul Octaviei, ea stătea cu obrazul în soare, lumina îl răsfira și ea părul lung, negru. Apoi, a mai venit sus o femeie cu o fețiță în brațe, care plîngea de mama focului.

Doamna fără căței a coborît urgent, aruncînd o privire de reproș spre copil, copilului nici că-i păsa, evident, mama însă a simțit împunsătura, nu s-a revoltat ci doar a rostit cu simplitate:

„Se vede că n-a avut, n-a crescut copil!”

Era o imensă mindrie în glas. Și în egală măsură, compătimire.

Fetița a început să se joace cu părul Octaviei, a uitat de plîns și o trăgea de păr cu minulele ei fierbinți, în care viața pulsa cu violență.

„Ti crește un dînte și nu știu cum să o mai împac,” zise mama.

„Cum o cheamă?” întrebă Octavia.

„Alina.”

„Nume frumos.”

„Da. Aveți copii?”

„Nu... Nu încă...”

Alina se infipsea zdăvîn în părul Octaviei care-și țînușe eroic lacrimile pînă acum...

„Alina,” o certă mamă-sa.

Fetița se puse iar pe plîns. Octavia și-a băgat singură pletele în mîinile Alinei, și gestul acesta parcă voia să spună:

„Vezi, uite, impart durerea cu tine, acum nu mai doare așa, spune drept, hai, să nu mai plîngi, lasă, crește dîntele, crește și fata, va fi bine...”

— Ții mînte, îl dezarmă pe pilot, cu zîmbetul bun, doamna Sanda, ce s-a întîmplat cu tine în ziua cînd și la mine, tot așa, a mișcat? Că erai acasă, și...

„Și”-ul a rămas suspendat undeva, cu delicatețe, într-un timp depărtat, trăit numai de ei doi.

— Sigur... Eram după o zi grea și... ce mai... nu mă simțeam grozav...

— Te-ai simțit bine pînă ți-am luat mina să vezi și tu cum se zbate în mine viața care vine.

— Mda... Dar...

— A leșinat, asta e, puse punct doamna Sanda.

— Eram flămînd, eram oboșit frînt...

— Sigur. Dar atunci ai leșinat...

Pilotul era în plin naufragiu. Toate corăbiile lui se duceau la fund. Singura barcă de salvare tot paharuș de pălîncă rămînea. Am turnat cu grabă deși nu mai voiam livezile de caiși și de pruni înflorite uluitor în cerul gurii și am zis să fie bine și noroc.

— Noroc, s-a grăbit pilotul și a grăbit-o și pe soția lui, care n-a uitat să adauge din prag, spre Octavia:

— Mișcare, să știți, trebuie să faci mișcare. Cît mai multă mișcare. O să-ți spună și doctorul la fel. Ei, ce știu...

Ei, eram noi, toți bărbatii de pe pămînt pe punctul să devină tați. Și-s destul care duc toată viața șansa asta ca pe o bucurie, alții ca o povară, cu toții, însă, neștiutori, lipsiți de apărare, mai fragili în multe privințe decît puilul de om care vine din urmă și atacă toate frontierele. Pălîncă se răspîndise în trup, mă simțeam ciudat, cînd departe cînd aproape de mine insumi, încît nici nu știu cînd m-am aplecat peste chipul Octaviei și i-am sărutat gura, ochii, fruntea. Adia și ea miresme de livadă înflorită buimac, într-o primăvară prea grăbită și zăludă.

Miresme de viață...

Gabriel GAFIȚA

O NUNTĂ

CEL mai emoționant pentru Alin la propria sa căsătorie, în mod ciudat, nu este evenimentul în sine, ci faptul că, pentru prima dată, îi va vedea pe părinții săi alături unul de celălalt. Cu Felicia nu poate discuta în zilele dinaintea cununiei: și ea și Mioara pare să se afle în transă, ocupate cu pregătirile de nuntă și cu rochia de mireasă, care, desigur, nu este gata decât în ultima clipă. Și, de altfel, știe că Felicia nu are cum fi un partener la acest subiect. „Asta ți se pare ție cel mai important în ziua cind mă iei de soție pe mine?”, se așteaptă să-l întrebe Felicia. Nici cu Lelia, și cu atât mai puțin cu Florian Manolache nu poate deschide o discuție pe tema reîntîlnirii părinților săi, după mai bine de douăzeci de ani. E drept că aceștia vorbeau la telefon între ei, exclusiv în legătură cu persoana lui Alin, dar pe amindoi deodată Alin încă nu-i văzuse și amintiri din vremea dinaintea divorțului lor nu putuse avea. Ar fi vrut să fie un invitat oarecare la propria sa căsătorie civilă, ca să poată privi anonim, în liniște, la părinții săi, să le studieze reacțiile, gesturile, privirile unul către celălalt și să-și inchipuie, pentru o clipă, cum ar fi arătat familia lor cu Lelia și Florian Manolache nedespărțiți. Dar totul i se pare, după o clipă o speculație gratuită, fiindcă familia sa este Lelia, iar Florian Manolache în mare parte un străin. Iar noua lui familie va fi Felicia, și acesta e în momentul de față, încearcă să se convingă Alin, evenimentul cel mai important pentru el și asupra căruia trebuie să-și concentreze toată atenția.

La oficiul stării civile, Florian Manolache vine însoțit doar de Călin, care în timpul a implinit doisprezece ani. Tatăl său îl îmbrățișează pe Alin, apoi încearcă s-o scuze jenat pe Smaranda că s-a ivit ceva neprevăzut la servici, însă Alin nu are starea de spirit să asculte o explicație lungă și încălțată. „Nu-i nimic, tată, nu-ți face probleme”, îl liniștește el, întrerupându-i suplicul de a trebui să-și declame minciuna și, ușurat, Florian Manolache se retrage împreună cu Călin în dreptul unui calorifer.

Lelia strălucește de eleganță și arată mai tânără ca oricind, dorind parcă dinadins să își contrazică statutul de soacră, pe care urmează să-l primească azi. Alin a găsit-o trează de dimineață, muncind deja la propriul ei machiaj și știe că nuntă lui pentru Lelia are și o altă importanță, sau poate în primul rînd o altă importanță, pe care ea n-ar recunoaște-o în nici un caz deschis, dar pentru care se pregătește cu asiduitate, Alin e înduioșat: nu-l poate reproșa mamei sale că tocmai în această zi e mai puțin cu gîndul la el. Și altminteri, probabil oricum era singurul care-și dădea seama de ce se întîmplă.

Surprinde scena în care părinții săi se observă și se salută scurt, apoi își urmăresc tatăl cum o măsoară mirat pe Lelia mult după ce aceasta s-a îndepărtat printre invitați. Pe Alin îl irită oamenii care-l felicită acum, obligîndu-l să piardă secvențe din jocul mut al celor doi eroi secundari, în care și Lelia se complăce cu o dezinvoltură nefirească. În cele din urmă, părinții săi ajung vrînd-nevrînd unul alături de celălalt, cînd sînt în sala de căsătorii, iar ofiterul stării civile citește pe un ton de rutină din Codul Familiei care anume e scopul căsniciei și ce drepturi sînt apărute prin lege pentru mamă și pentru copil. La un moment dat, pe Alin nu-l mai rabdă inima și se întoarce să-și fixeze pentru totdeauna în memorie instantaneul la care tocmai el este nevoit să stea cu spatele: Florian Manolache, ținîndu-l strîns pe Călin de mînă, alături și totuși la un pas distanță de Lelia, o distanță egală aproape cu vîrsta lui Alin. Privirea lui se întîlnește pe rînd cu cele ale părinților săi, întîlnește triumful amar al Leliei, stînjeneala și neputința tatălui său într-o situație în care acesta se simte mai mult străin în propria lui piele și atunci Alin, zîmbind cuprins de generozitate și milă, îi face fratelui său Călin cu ochiul.

ADOUA zi, la restaurant, Alin continuă jocul de unul singur, începînd cu o zi înainte. Aici, e loc mai mult, lumea se poate desfășura, invitații sînt așezați la mai multe mese de cite opt persoane și se pot studia în voie, se pot comenta, birfi, ceea ce. Își spune Alin, de fapt e scopul nemărturisit al oricărei nunti la restaurant. Poziția frontală a „mesei mari”, singura la care

mesenii stau așezați la rînd, ca apostolii la cina cea de taină, le permite acestora o vedere panoramică asupra sălii restaurantului și asupra tuturor invitaților lor la nuntă. Felicia, lingă Alin, e oarecum palidă și obosită, după preparativele la care se lasă supusă încă din zorii acelei zile, întîi la coafor, apoi la croitoreasă, unde rochia ei de mireasă mai are nevoie de un ultim retuș. Și acum, în ciuda rîului din obraji și a fardului aplicat la toaleta restaurantului, arată palidă și parcă nu în apele ei în rochia lungă și albă de mireasă, cu acel aer vag fericit, dar totodată și vag suferind pe față al gazdei care a muncit din greu, iar acum nu doarește decât să vadă totul încheiat cu bine și invitații mulțumiți.

Lelia în schimb e într-o rochie roșie — un roșu aprins și tare, ba chiar puțin sclipător —, în orice caz oferă singura pată vizibilă de culoare într-un peisaj uman și vestimentar altminteri destul de monoton și în cea mai mare parte alb-negru. Se mișcă veselă printre oaspeți, se oprește în dreptul fiecărei mese, îi întreține pe toți cu aceeași fermecătoare dezinvoltură cu care știe ca nimeni altul să facă pe loc dintr-un necunoscut un admirator al ei, se asigură, ca gazdă ce este, ca fiecare să aibă tot ce-i trebuie, ca toți să simtă că sînt egal de importanți și îi cîștigă în mod egal de partea sărbătorii comune pe colegii de facultate ai tinerilor căsătoriți, ca și pe neamurile din Oltenia ale părinților Nădîrbacea. Fără îndoială, Lelia e suflului și vedeta acestei nunți. Alin o privește, fără nici o ranchiună, că-i fură soției sale scena și înțelege că în această seară e marea oră de glorie și de triumf a Leliei.

Deși mai tinără, Smaranda e neînsemnată și în nici un caz nu concurează cu mama lui, cu toate că se observă pe ea cum pregătirile au început de mult. Plasat la mijloc, între cele două neveste ale sale și în centrul atenției tuturor, lui Florian Manolache nu-i tîhnește toată seara deloc. La „masa cea mare” din fundul salonului, Alin și Felicia stau încadrați de nași, apoi de-o parte și de-o parte Nădîrbacea, iar de cealaltă parte Lelia, Florian, Smaranda și micuțul Călin. Adevse, peste capul sau prin fața Smarandei, tatăl îl verifică pe Călin dacă mîncă frumos sau dacă ține șervetul întins pe genunchi. Manevra îl oferă ocazia să stea întors spre familia lui și să se delimiteze în același timp destul de net de Lelia și de restul mesei. Smaranda însă, peste un umăr al lui, încearcă să prindă ceva din ceea ce Lelia insistă să-i povestească lui Mircea Hulpe. Lelia și Florian Manolache stau cea mai mare parte a timpului cu spatele unul spre altul, desi pe scune alăturate. De partea cealaltă a mirilor, Constantin Nădîrbacea este de-a dreptul în al nouălea cer. Ochii lui alunecă întruna de la Felicia către Lelia și retur. „E cea mai fericită zi din viața mea”, îi mărturisește el cu lacrimi de bucurie în ochi lui Alin.

„Care e prietenul mamei tale?”, îl întreabă Smaranda pe Alin cînd acesta o invită la dans. „M-am tot uitat prin sală și am căutat să-mi imaginez, dar nu reușesc să mă fixez la nimeni”.

„Nu-i astă seară aici”, îi spune Alin. „Au scotit amindoi că-i mai bine așa, pentru că o nuntă e o ocazie de familie”.

„Aha!”, se miră Smaranda. „Și el nu face parte din familie?”

„Ba face. Dar a vrut să ne scutească pe toți de comentariile asistentei, care probabil că nu s-ar fi ocupat de altceva”.

„A, înțeleg, nefiind legitimi, nu putea să-l pună la masa mare”, spune Smaranda iluminată. „Dar nici măcar la una din celelalte mese?”

„Putea liniștită să-l pună la masa mare”, o asigură Alin știind că precis astfel o scandalizează. „Nu de o foaie de hîrtie s-au împiedicat ei doi vreodată pînă acum, ci așa s-au înțeles, ca el să nu vină astă seară aici. Sau să fi venit și să stea încognito la o altă masă? Ar fi fost nedrept și umilitor față de tot ce simțim noi pentru el și el pentru noi. Dar a fost și ieri la sfat. Păcat că n-ai fost și tu, pentru că atunci l-ai fi cunoscut. E un tip distins, care îți sare imediat în ochi”.

Florian Manolache, Samaranda și Călin veniseră direct la restaurant. Amănuntul nu le scăpase părinților Nădîrbacea, care și ei speraseră pînă în ultima clipă în dărea pe brazdă a lui Filimon și Zizi. „Din cauza bateriei. Ne-a lăsat. O jumătate de oră ne-am chinuit să pornim mașina. Pînă la urmă ne-a împrumutat un vecin ba-

teria lui”. Florian și Smaranda Manolache locuiau departe, iar Smaranda se îmbrăcase în rochie lungă. „Am încercat să chemăm un taxi, dar nu răspundea Getaxul”. Ah, amănuntele astea prea multe, care distrugau pînă la urmă minciuna!

DE cealaltă parte a Loredanei, meșterul Nădîrbacea evocă liric un episod din propria-i copilărie, cînd tatăl său îi trăsese o bătaie cumplită și-i desprinsese puțin din lobul stîng, trăgîndu-l de ureche prin curte pentru o faptă pe care pînă la urmă s-a dovedit că o săvîrșise fratele său. Meșterul Nădîrbacea își arată urma unde lobul fusese desprins și insistă cu lux de amănunte cit de tare a fost umilit atunci în fața întregii familii de către un tată cumplit de sever, care avusese nouă copii și nu-i ținuse decît în pedepse. „El nu-și pierdea timpul să mai întrebe. Întîi ne bătea, pe care-l prindea mai pe-aproape de el, dar dădea în noi, ca în sacul de cartofi și uneori nici nu-l interesa ce se întîmplase și cum”. Dar toți ieșiseră oameni în viață, toți nouă și nici unul din ei nu-i purtase pică vreodată. Ba încă el, meșterul Nădîrbacea, cînd a ajuns la vîrsta înșurătoriei, a luat-o pe Mioara de mînă și s-a dus să i-o arate bătrînului. „I-am luat mîna lui aspră în mîinile mele, i-am sărutat-o și am recunoscut acolo, de față cu Mioara, nu mi-a fost rușine să recunosc, așa-i, mămico, că nu mi-a fost? I-am zis: «Săru' mina, tăcîle, să trăiești, îți mulțumesc din suflet că m-ai bătut la vreme, că așa am devenit azi om și nu bagabont». Și el, săracu”, era bătrîn, cîcă: «O să vin pe la voi, taică, și-o să văd eu dacă ești om. Și, dacă nu ești, te bat și acum, uite-așa mare cum te-ai făcut. În fața nevestei-ți te bat, ca să te-nvîț mințe. Dacă oi fi prea bătrîn și n-oi mai putea da în tine cu mîna, ridic ciomagul ăsta și-l rup pe spinarea ta»”.

„Ei, da, toți ne-am crescut copii cu greu”, intervine filosofică Mioara, oprind istorisirea aparent fără capăt a soțului ei, care s-a infierbîntat de-a binelea și e foarte roșu la față. „Că nu-i ușor să crești un copil cuminte și cuvincoas. Îți cere multe sacrificii. Dar, ca părinți, le facem bucurii pentru ei. Mie îmi pare bine Aline mamă”, proclamă ea triumfală, întorcîndu-se către el, „că pot să ți-o dau pe Felicia curată ca un boboc și neatînsă”.

„Vai, săru' mina dar nu era nevoie!”, încearcă Alin să ia situația în ușor și să lupte cu roșeața pe care o simte și el urcîndu-se în obraji, fiindcă își dă seama că probabil familia Hulpe îl consideră acum un imbecil.

„Hai, mamă, lasă poveștile astea!”, se strîmbă Felicia plictisită. „Pe cine crezi că interesează?”

„De ce, Puica, mamă?” insistă Mioara. „În ziua de azi e un lucru atît de rar să vezi o fată cuvincoasă. Ce, ție îți pare rău că nu te-am învățat să fii mai bine o stricăță, ca toate celelalte? Una ca asta-i spui tu mamei tale în ziua cînd te măriți și pleci de la casa ei?”

Mircea și Loredana Hulpe schimbă între ei priviri tăcute. Alin o invită pe Felicia la dans.

MĂ distrează la culme taică-tău, ce probe de vitalitate ne dă”, îi spune Lelia lui Alin cînd Florian Manolache, arăniindu-și preocupat cravata, o escortează pe Smaranda spre toaletă, însoțiți de Călin, care țopăie în jurul lor.

„Ce probe de vitalitate ne dă?”, întreabă Alin.

„Ieri a ținut să ne arate că, deși are un fiu de vîrstă înșurătoriei, mai are încă unul, cu mult mai mic. Azi ne-a demonstrat că, în ciuda maturității lui, a avut farmec la o nevastă cu mult mai tinără decît el. Nu poate înceta să ne tot ulmească”.

„Dar nu o face dinadins”, îi ia apărarea Alin. „Asta e starea lui civilă, nici n-o ascunde, nici nu face paradă cu ea. Mai degrabă mi se pare că tu ai încercat să-i dai un bobîrnac peste nas, punîndu-l între cele două neveste ale lui. Pentru ca lumea să poată compara”.

„Vai de mine, Alin!” Lelia e ultragiul în persoană. „Dar unde ai fi vrut să-l pun? La vreo masă oarecare din sală? L-am pus exact acolo unde-i este locul”.

„Și dacă pierdeai la comparație?”, o tachinează Alin.

„Cine să piardă? Eu?” Lelia zîmbește liniștită. „Dar, apropo, că am și uitat

să te întreb: pupăza asta a lui de ce n-a venit și ieri, la sfat?”

„Se pare că a fost reținută. Cel puțin el așa zice”.

„Mincinos ca întotdeauna”, dă Lelia plictisită din mînă. „Eu cred că nu o țină depilatul de ieri pînă azi și a trebuit să aleagă una din zile”.

„O, Lelia!”

Mircea Hulpe și-a găsit un interlocutor pe măsură în persoana lui Filimon, care se pricepe la tehnică și lasă impresia că domeniul lui sînt nu televizoarele, ci videocasetofoanele. Colegii de facultate sînt totuși cei mai veseli din sală. Zizi îi spune unei femei s-o caute după 15 ale lunii, ca s-o rezolve pe loc. Florian Manolache dansează cu Smaranda tango, iar Călin se duce să se bage repede între ei. „Lăsa-l, bă, și tu în pace”, îl abate Alin din drum și inventează că vrea să-i arate ceva. După două minute însă Călin se-ntoarce și dansează cu tatăl și mama lui. Meșterul Nădîrbacea, cu părul vilvoi, o învîrte pe Lelia chiuind peste întregul ring de dans, încercînd s-o învețe pasul de horă. Pare în al nouălea cer și, roșu la față, dă expresie fericirii lui rotîndu-și partenera tot mai repede și mai repede. La masa cea mare Felicia căscă în pumn, iar mama ei îi pune o mînă pe umăr. Alin își dă seama că este cazul s-o invite pe una din ele la dans, dar nu știe pe care s-o aleagă. Pariază cu sine că Mioara îl va refuza. Într-adevăr, aceasta îl refuză, spunînd că o dor picioarele. Felicia se scoală cu greu, ca după o muncă istovitoare. „Sînt obosită, Alin și rochia asta atrîrnă ca plumbul pe mine”, șoptește ea lăsîndu-se cu totul în brațele lui.

„Încă puțin și scapi de ea”, încearcă Alin s-o îmbăbăteze.

„Aveam o nuntă frumoasă, nu?”, întreabă Felicia după o vreme. „Eu cred că toată lumea se simte bine. Mie cel puțin așa mi se pare”. Ochii lui Alin îl caută instinctiv pe tatăl său, care și-a reluat locul la masa cea mare și discută ceva cu Smaranda clătînd energic din cap. Călin se plîmbă printre mese. Lelia e dusă pînă la bucătărie, să vadă să nu se fure prea mult.

Apoi, după o anumită oră, Alin începe să obosească, impresiile i se învîlmășesc în minte, se contopesc între ele și devin turburi pe fondul dansului general și al discuțiilor formale cu oameni pe cit de necunoscuți pe atît de prietenoși cu el, care îi spun cine sînt ei și ce grad de rudenie au cu părinții Leliei, îl întreabă tot felul de lucruri la care nici nu așteaptă răspuns, îl invită împreună cu Felicia pe la ei, se autovîntă la botex și îi înmînează discret cite un plic alb, cu specificarea să aibă „la început de drum”.

Deodată, Lelia, intrerupîndu-se dintr-un dialog cu Mircea Hulpe, care își aprinde pe lung și pe larg pipa, tot pufînd și acoperînd-o cu o cutie de chibrituri, se duce către familia Manolache, îi spune Smarandei: „Dă-mi voie, dragă, te rog, să dansez și eu o dată cu socrul mare” și-l ia pe Florian Manolache la dans. Smaranda rămîne roșie cu Călin, în timp ce Lelia își conduce partenerul de mînă pînă în mijlocul ringului. Alin zîmbește văzînd incurcătura tatălui său și într-un fel îi este și milă de el, pentru că soții Manolache nu sînt nici unul din ei niște adversari care să-i facă față Leliei. Smaranda e însăși imaginea indignării. A indignării neputincioase și incapabilă să parzeze. Alin anticipează deja un scandal în familia tatălui său, care se mișcă rigid pe ring, cu ochii fixați în tavanul sălii și fără a scoate un cuvînt. Lelia, în schimb, vorbește întruna. Alin e convins că numai de dragul mimicii și că nu-i comunică nimic important, dar trebuie să-și joace rolul pînă la sfîrșit acum. Apoi Loredana îi spune ce bine e să fie o diferență de vîrstă între soți, pentru că, uite Mircea, dacă-i mai mare ca ea, are atîta experiență în plus și ea a învățat de la el atît de multe lucruri. „Și într-o privință și-n alta, înțelegi?” El cum au să se descurce? „A nimerit el orbul Brăila”. Îl spune Alin plictisit. „Cumva o s-o scoatem și noi la capăt. Acum e prea tîrziu să ne răzgîndim. Trebuia să ne atragi atenția mai devreme, nașo”. Meșterul Nădîrbacea, între timp amețit de-a binelea, o ia pe sus la vals pe Mioara, care se învîrte jenată cu poșeta în mînă, scuizîndu-se totuși că dansul nu e o distracție pentru ea și că soțul ei innebunise de-a binelea. La dansul următor, un rock, Alin îl vede pe Mircea mișcîndu-se încet și parcă în transă, cu două mîini late și păroase înfipite în talia miresei, pe care o strînge la pieptul său. Cînd Alin dansează ultimul dans cu Felicia, Mioara stă prăbușită la masa mare și îi privește martirizant. „Cred că mama deja mă compătimește”, îi spune Felicia lui Alin. „Pentru ea, în seara asta intru și eu în rîndul femeilor suferînd”. „Are dreptate mama ta”, se apleacă Alin la urechea ei. „Fiindcă poate nu știi. Felicia, încă, dar te-al măritat cu o fiară”.

Ultimul lucru pe care și-l aminteste Alin, chiar la destrămarea petrecerii, este că o rudă a părinților Nădîrbacea, cu o rochie care crăpa pe ea și cu obrazul scăldat în lacrimi, îl căinează amaric pe socrul mic. „Bă Titu, cum dedeși tu fata de lingă tine? Ce dracu' fu-n capu' tău, bă?” Și o oboseală ca de plumb îl cuprînde pe Alin în garsoniera tăcută și răcoroasă pe care le-o oferise Oscar, în vreme ce rochia de mireasă a fost ucisă pe un fotoliu, iar Felicia nu mai termină odată cu toaleta ei nupțială.

— România literară 15

Brăila

„Femeia în dramaturgia contemporană”

In prima decadă a lunii octombrie s-a desfășurat la Brăila a doua ediție a Galei naționale de teatru, consacrată personajului feminin în dramaturgia contemporană. Manifestarea a prilejuit evoluții notabile, participări prestigioase, debuturi și lansări de spectacole. Autorii de vîrf ai dramaturgiei contemporane au fost reprezentați pe afișul competiției cu texte care-i definesc: D.R. Popescu — **Paznicul de la depozitul de nisip**, Tudor Popescu în trei ipostaze — dintre care reținem textul montat la Sibiu **Lunga poveste de dragoste**, Ion Băieșu cu premiera **Ar fi fost o mare iubire**. Texte dramatice de notorietate, în monștri interesante, s-au datorat studenților în arta teatrală din București — ne găsim la Ana-Lia de Dina Cocea și Nu sînt turnul Eiffel de Ecaterina Oproiu.

Demonstrația de virtuozitate a fost făcută de actrița Teatrului Mic, Valeria Seciu, în recitalul **Arta iubirii**, regizat de Cătălina Buzoianu. Timp de trei ore, interpreta a înfiorat publicul — care a umplut pînă la refuz sala teatrului brăilean — cu versurile lui Ovidiu, Eminescu, Elytis, Baudelaire, Arghezi, Shakespeare, Sorescu, Lorca, Tsvetaeva, Botta... Un scenariu bine gândit, însumind o serie de portrete ale iubirilor eterne, ale iubirilor lumii, ale iubirilor de iubire și iubirii de artă.

Un episod reușit al Galei brăilene a fost spectacolul Teatrului Național din Craiova, distins și în competiții anterioare cu premii de interpretare; este vorba de **Paznicul de la depozitul de nisip** în regia lui Mihai Manolescu. Protagonistii Ilie Gheorghe și Mirela Ciobașă împlinesc două destine scenice cu deosebită finețe artistică, dovedindu-se din nou actorii binecunoscuți pentru autenticitatea și profunzimea jocului lor.

De remarcat prezența Teatrului Municipal din Ploiești cu recenta sa premieră **Pensiunea Doamnei Olimpia** de I.D. Șerban în regia lui Victor Ioan Frunză și scenografia lui Daniel Răduță. Gîndit cu profesionalism de regizor, care reușește să găsească și soluții pentru tensionarea unor momente mai plate, spectacolul prilejuiește, în suita celor nouă roluri feminine, evoluții remarcabile actrițelor Olga Dumitrescu, Raluca Zamfirescu, Camelia Maxim și Carmen Ciorcilă. Există descifrări reușite și în tipologiile personajelor interpretate de Ecaterina Năzarie, Liana Dan Riza, Eugenia Laza și Dana Bolintineanu, dar

Omul nu-i supus mașinii de Tudor Popescu. Regia — Ștefan Iordănescu. În fotografie: Florin Măcelaru, Mircea Rusu, Constantin Ghenescu

evoluțiile lor nu sînt egale. Spectacolul, în întregul său, nu se ridică la nivelul celor cu care ne-a obișnuit regizorul.

O comedie bine gândită scenic, care a primit în această competiție premiul pentru cel mai bun spectacol a fost premiera absolută **Și bunica dansează rock** de Ion Manoliu, în regia lui Mihai Lungeanu. Vizind relațiile dintre generații, autorul analizează cu ironie cuplurile și ambianța diurnă a unui clan familial, raporturile, în funcție de vîrstă, cu societatea, ale membrilor lui. Piesa, construită în registru comic, are lirism. Fără să ambicioneze performanțe stilistice, ea ne oferă o lecție de viață în care factorul educațional are un rol deosebit. Marilena Negru în rolul mamei interpretează cu sensibilitate femeia sufocată de sarcini cotidiene, căreia nimeni nu-i acordă tandrețe, dar pe care toți o solicită permanent. Mircea Valentin este un tată fără relief. Liliana Ghiță ne oferă o bună-născușă, de hăz și idei năstrușnice, vervă și aplomb. Tinăra Diana, interpretată de Greta Manta, are prospețime și candoare. Menționăm că aceste două actrițe au cucerit în Gală ex aequo premiul de interpretare feminină.

Spectacolul distins cu premiul pentru regie este cel prezentat de Teatrul din Sibiu cu piesa lui Tudor Popescu, **Lunga poveste de dragoste**. Nefericitul destin

al celor doi îndrăgostiți, despărțiți permanent de conjuncturi istorice nefavorabile, este tratat în cheie tragică de regizoarea Cristiana Ioviță. Dar cei doi eroi, Emil și Dana, își pierd în viziunea aceasta o calitate esențială — integritatea morală — alienându-se. Spectacolul are dramatism, dar dacă eroii nu ar aluneca spre nefirese (accentele demențiale nelipsind), ni s-ar fi părut mai aproape de psihologiile trasate de dramaturg. Acceptînd totuși simbolistica propusă de regizoare, nu ne putem abține să semnalăm un anume grad de schematizare tipologică. Virgil Flonda patetizează mai mult decît trebuie. Raluca Penru are prospețime și fior dramaturgic, dar în final e neconvingătoare, poate pentru că susține în zona verosimilului ultima ipostază a personajului. Constantin Chiriac exagerează uneori automatismul prin care-și definește personajul, rămîndu-ne, totuși, în memorie un adevăr adînc al jocului său.

Se pare că recitalurile au fost momentul forte al Galei pentru că alte două asemenea spectacole au cucerit atenția publicului: **Pasărea mălastră** Maria Tănase, spectacol muzical-dramatic susținut de Adriana Trandafir, și **Mai departe de vis**, recital poetic gîndit și interpretat de Leni-Pințea Homeag. În primul caz avem de-a face un un scenariu scris de muzi-

cologul George Șbircea după biografiile apărute ale interpretei de geniu care a fost Maria Tănase, un scenariu lipsit în sine de inventivitate și strălucire (ca și regia semnată de George Bănică). Totul în spectacol este însă adus într-o zonă artistică înaltă de această tinăra actriță care arde mistuitor, cu forța transfigurării. În cazul recitalului prezentat de actrița craioveană Leni Pințea-Homeag, deosebi văzut de noi și comentat, distins în competițiile naționale în repetate rânduri, ne mulțumim să remarcăm din nou sobrietatea și intensitatea rostirii, în cursul confesiunii, prestația scenică sincer aplaudată. Vom mai aminti buna reprezentare a studenților Facultății de actorie de la I.A.T.C. cu piesa Diniei Cocea **Ana-Lia**, regizată de lector univ. Adriana Popovici și distins în competiție cu două premii de interpretare atribuite Marelei Anghel Jugănar și Tăianei Constantin. O bună punere în scenă ne-a oferit și Teatrul Național din Tg. Mureș cu piesa **Conversație în oglindă** de George Genoiu, în regia lui Dan Alecsandrescu. Profesionalismul cunoscutului director de scenă a dat relief și pregnanță textului, nu lesne de montat, dacă ținem seama că ne aflăm în fața unei dezbatere complexe decupind scenic cu precizie atitudinile. Am reținut și o prezență feminină distinctă, Mihaela Rădescu în rolul Flaminiei: farmec scenic și o anume nestare care amplifică rezonanța jocului ei.

În colocviul final, care a avut ca temă chiar genericul Galei, s-au reliefat cîteva idei interesante și constructive, s-au analizat piesele jucate evidențiindu-se ponderea celor în care personajele feminine sînt bine reprezentate numeric dar insuficiente sub raport valoric, lipsind caracteristicile etalon. S-a apreciat pregnanța unor viziuni regizorale și absența de relief a altora, situații în care s-au născut spectacole diferențiate valoric.

Deschisă cu un moment poetic de mare vibrație patriotică, susținut de actorii Teatrului „Maria Filotti” și intitulat „Omăgiu țării, conducătorului iubit”, și încheiat cu festivitatea de decernare a diplomelor, această ediție a Galei, impecabil organizată de Consiliul Cultural și Educației Socialiste, teatrul local, Asociația oamenilor de artă, a demonstrat mai mult decît ediția precedentă că există forțe regizorale, interpretative și potențial dramaturgic capabile să asigure competiții cu un ridicat grad de profesionalism.

Liana Cojocaru

În jurul unei hiperbole

CIND, în general, nu se petrece nimic (interesant) în spațiul teatral, — un spațiu prin definiție dialectic, altfel spus frământat, agitat, încărcat de contradicții, ca o mare vie, în care iau naștere, alternează, se intersectează curenți, în care peștii mari îi înghit pe cei mici și se mai întîmplă ca un chit să-l înghită pe Iona —, cînd adică pare o mare moartă, cel ce stău pe mal, să le zicem, bunăoară, critici, o contempla apatic și somnoros, împins la nișea de pașnică monotonie a peisajului. Cînd, însă, marea (teatrală, firește) se mișcă, face valuri și zgomet, cînd monotonia priveliștii se tulbură, criticii, care, la drept vorbind, se dau și ei în vînt după dialectică, fiind ea în firea lucrurilor și mai ales a filmelor, îndeosebi a celor superiori (și intelectual) organizate, își ies din somnolență și fac la rîndul lor valuri. Nimic mai normal decît această reacție a criticii la acțiunea teatrului. Acum apar observații generale și observații particulare, teze, ipoteze și antiteze, se declanșează polemici, și, vorba lui Leonida (Comu), și nimica mișcă.

Acum se poate constata, de pildă, că avem regizori mari, actori și mai mari, dar dramaturgi deloc, impresia venind, ca o briză răcoroasă, dinspre critica literară, care știe că avem proză, știe că avem poezie, știe că avem critică, dar știe, în același timp, că nu avem (genetic) dramaturgie, deși nu prea merge la teatru. Atunci de unde știe că avem regizori și actori mari? Secret. Sau se constată, dimpotrivă, că dispunem de texte dramatice admirabile, sacrosancte, pe care unii regizori (mari, mari, dar fără măsură...) le profanează în fel și chip. Sau se observă fenomenul (nociv, desigur) de hiperregie, un mod prin care, se zice, regizorul își impune tirania asupra spectacolului. Sau fenomenul de regie prin delegație, adică accesul actorilor sau dramaturgilor la regie, mandatați să exercite, într-un caz sau în mai multe, acest exercițiu profesional. Sau sare în ochi sufocarea actorului de către semnele regizorale. Sau, dimpotrivă, actorul își recucerește dreptul de prim plan în orches-

trația spectacolului. Etcetera. Rareori (sau deloc), îndeosebi în perioadele de acalmie, criticii remarcă mediocritatea unor lucrări dramatice, insinuarea subtilă sau zgometoasă a acestora în repertoriu, rareori se întreabă ce e cu unele piese care gîlcesc netulburat de la orice adevăr de viață sau (tot o formă evazivă) se așază într-o poziție perfect tautologică în raport cu o realitate percepută epidermic. Nu a fost sesizat și, în orice caz, nu a fost numit ca atare fenomenul de hiperregie, ca să vorbim în termeni prețioși, de absență a regiei în destule spectacole confecționate în unele teatre din țară, ba, pe ici pe colo, și în unele teatre bucureștene.

Interesant este că fenomene precum, bunăoară, acela de hiperregie, au fost semnalate, la un moment dat, în legătură cu unele spectacole ale lui Valeriu Moisescu sau Dinu Cernescu, mai apoi în legătură cu unele spectacole ale lui Alexandru Tocilescu, Mihai Măniuțiu, Dragos Galgoțiu, Victor Ioan Frunză, Dominic Dembinski, Ștefan Iordănescu, Laurian Oniga, dar niciodată în legătură cu spectacole semnate de Brook, Strehler, Planchon, Szynna sau Liubimov, pe care-i admirăm uneori tocmai ca modele de hiperregie. Dar ce este, la urma urmei, hiperregia? Mă tem că n-am înțeles termenul și nu dețin suficiente date din literatura de specialitate în măsură să mă conducă la dorita înțelegere. Ori de cîte ori un spectacol conține mai multe semne teatrale (mai multe decît ce?), ni se atrage atenția că ar fi vorba de un abuz de regie (sau, mă rog, exces de regie). Personal, am impresia că nu cantitatea semnelor (semiotica asta mă inhibă teribil) pune în cumpănă valoarea unui spectacol, ci, mai curînd, calitatea lor, substanța semantică. Dacă aceste semne conșună ideii regizorale, dacă ele comunică în aceeași direcție cu ideea fundamentală, ele nu au de ce să mă supere ca spectator. Dacă sînt aruncate la nimereală pe parcursul spectacolului sau, și mai rău, luate la nimereală de prin alte spectacole, ale altor regizori, cu alte idei regizorale și servind alte texte dramatice,

ele nu fac decît să obnubileze, propria idee sau să mascheze propria lipsă de idee. Dar în acest caz nu poate fi vorba de *prea multă regie*, ci, după părerea mea, de *prea puțină*.

Cuvîntul (e vorba de hiperregie) răsare în textul critic și în cazurile în care se consideră că un spectacol s-ar abate de la o interpretare socotită clasică, imuabilă. Nu nerespectarea *textului* clasic este acuzată de cele mai multe ori, ci nerespectarea *interpretării* clasice. Așa l-a jucat însuși Shakespeare. Așa l-a interpretat chiar Molière. Așa l-a văzut Caragiale. Lăsînd la o parte faptul că, deși există mărturii, iconografice sau, eventual, reflexive critice, toate avînd, cum e și firesc, o notă mai mult sau mai puțin subiectivă, cine poate descrie *exact* înfățișarea unui spectacol în ediția sa principială cînd se află în discuție un text clasic? Cine poate pune mîna în foc că un text dramatic trebuie interpretat numai așa și nicidecum altfel? Și chiar în eventualitatea că ar exista o descriere matematică și o normă (!) spectacologică, ar fi oare un cîștig pentru teatru repetarea la infinit a unui spectacol arhetipal, indiferent de istoricitate, de sincronicitate, de gusturi și sensibilități, singura diferență fiind dată de schimbarea interpretelor? În cazul acesta, mă întreb, mai este nevoie de regizor? Nu ar fi în derjuns un, să-i spunem, supraveghetor, investit cu misiunea de a arăta actorilor cînd și pe unde să intre și să iasă din scenă și de a-l împiedica să se calce reciproc pe picioare, păzînd cu strînicie respectarea unei discipline strict *exterioare*? Satisfacția spectatorilor e provocată, cred, nu numai de re-descoperirea textului, dar și de revelarea unor sensuri noi, bănuite sau nu în lecturile sau viziunile anterioare. Un regizor care nu face decît să repete spectacole prestabilite este un plastograf, un plagiator, oricum un non-regizor.

Ni se mai dă uneori ca exemplu de hiperregie spectacolul în care regizorul „se vede”. E un fel de a spune, desigur, căci regizorul nu se vede decît dacă joacă pe scenă; ca să fim proclși, *se simte*.

Se simte, adică, mîna regizorului în textura spectacolului, e ca și cum s-ar proiecta pe scenă umbra baghetei sale (dirigijorale). Ce se poate răspunde la această obiecție? Se poate răspunde: depinde. Sînt spectacole în care regizorul își arată deliberat umbra baghetei, în care, ca în *Furtuna*, Liviu Ciulea a vrut să se vadă, precum un alt Prospero, spre a-și sublinia prezența (co)creatoare a pupitrului „orchestrei”. Sau ca, în *Visul unei nopți de vară*, Peter Brook. Actorii nu au fost oprimați, înăbușiți, tiranizați din acest motiv. Avem a face cu o hiperregie? Avem a face cu regie pură și, poate, nu atât de simplă... Așa cum poate fi și aceea în care nu vedem umbra baghetei, dar ne urmărește umbra gîndului regizorului. Mie mi-e teamă însă de acele spectacole în care nu se vede și nu se simte nici o umbră regizorală, iar spectacolele înșeși sînt o umbră, umbra a ceva care s-a născut în alte minți, altădată și altundeva, ori umbra a ceva care nu s-a născut.

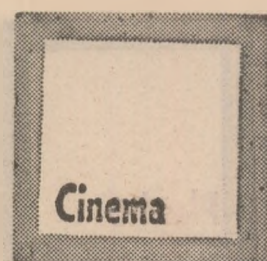
Există așadar, o „hiperregie” (iată, am pus în sfîrșit cuvîntul în ghilimele)? Sau, mai simplu, există regie bună, regie proastă și nici o regie? Parcă, mai curînd... Altmînter ar trebui să descoperim fenomene la fel de aberante și în celelalte componente ale spectacolului, de pildă „hiperdramaturgie”, „hiperscenografie” sau „hiperactorie”. Referitor la „hiperactorie”, ne cade privirea pe cîte o cronică teatrală din care rezultă că un spectacol este admirabil interpretat, scenografia este impecabilă, în schimb (!) regia e slabă sau inexistentă. La ora asta, totuși, nu mai crede nimeni că un spectacol se poate face de la sine, că toți interpretii pot fi buni, că scenografia, muzica etc. sînt fără cusur, numai regia fiind în suferință. Atunci ce este regie? Ceva exterior spectacolului? În sfîrșit, un actor poate fi admirabil în sine, dar nu poate fi admirabil într-un spectacol fără regizor, iar o distribuție întragă cu atât mai puțin. Cronicile în care apar astfel de disparități sînt cel puțin neconvingătoare, deși, din alt unghi, ar putea să pară un fenomen de „hipercritică”.

Aceste rînduri, în care — observ — se repetă obsesivul „hiper”, nu sînt în defnitiv decît o biată hiperbolă (hiper !), întrucît criticii, în general, nu greșesc (o știu din experiență proprie), ci, ca și regizorii, actorii sau dramaturgii, din cînd în cînd exagerează.

Dumitru Solomon

Pe ecrane, un film inspirat din opera lui Camil Petrescu — Cei care plătesc cu viața (regia Șerban Marinescu). În imagine: Ștefan Iordache și Marcel Iureș

Flash-back

Tradiția documentarului românesc

DE toate ni se urăște, spunea poetul latin, numai de a cunoaște nu. În fața unui film documentar rămânem pururi nesățioși; peste secole fiecare din aceste filme va reprezenta un moment istoric din viața omenirii. Nu cred, de pildă, că ar putea exista o emoție mai puternică pentru un român decît dacă ar vedea răsărind pe pinză pe Mihai Viteazul intrînd cîlare în Alba Iulia. Sint rînduri scrise de E. Lovinescu în 1925, cînd cinematograful autohton luase al doilea său start, ca producție națională cu ambiții de continuitate. Cel dintîi semnal în acest sens fusese dat în 1911 de doi operatori de actualități autoconverșiți în realizatori de documentare — Constantin T. Theodorescu și Gheorghe Ionescu, ale căror nume nu au încă rezonanță în mediile cinerale, dar aparțin primilor noștri cinești, detașați de vîrsta de „cinematografiști” sporadici a precursorilor.

Este foarte probabil că Lovinescu, care nu obișnuia să comită judecăți decît punînd în ecuație datele locului, va fi văzut „jurnalele” celor doi pionieri și documentarele lor memorabile, cîteva păstrate pînă azi cvasiintegral. Grație acestor reportaje cu nerv artistic, avem și noi revelația Cîmpiei Române și a Dunării de Jos la începutul celui de al doilea deceniu al secolului, a oamenilor și ritualurilor de muncă și sociale ale timpului, odată cu primele măturări pe peliculă ale unor personalități creative conștiente de vocația lor, cu elemente de compoziție și de stil distincte. Niciodată fără adresă sau fără disocieri, criticul preocupat în genere de evoluția civilizației române moderne în sincronism cu lumea nu-și figura doar cit ar prețui, prin emoția inculcată, imaginile unui documentarist ce l-ar fi precedat cu trei secole pe Lumière, ci se angaja cu opinia că însuși „viitorul cinematografului îmi pare a fi filmul documentar”. Era mefiant în schimb cu „încercările cinematografului de a deveni o artă teatrală” (melodramă, acțiuni violente, roman feuilleton). Nici această opțiune nu va fi fost străină de o experiență proximă, ca distanțare de acei pionieri al ecranului bucurăsean din a doua generație, care, cu excepția unui Jean Georgescu și a colaboratorilor săi, se lansaseră din 1923—1924 în filmul de ficțiune cu actori, la fel de nefericit ca predecesorii genului, „actorii-cinești” din 1913—1916, cu mimeticele lor „drame sentimentale” și „de senzație” filmate de operatori francezi (dar nici alte arte ale spectacolului nu erau mult mai emancipate

sub acest raport, de vreme ce Lovinescu participase cu numai cîțiva ani înainte, în 1906, la o manifestație de stradă a tinerimii universitare împotriva folosirii limbii franceze în teatru). Frapează de altfel rima dintre opinia mentorului literar și aserțiunile mai aplicate în privința aceleiași dileme formative a noii arte, formulate în aceeași publicație („Cinema”, I, nr. 3/1924, respectiv II, nr. 20/1925) de confratele de tandem al lui C. T. Theodorescu, longevivul Gh. Ionescu: „încercările de cinema-drame făcute pînă acum la noi au fost toate nenorocoase”.

Verva documentaristică slăbise mult după război (la meridianul nostru, iniția conflagrație mondială nu stimulase, cum se crede prin romanțare, vreo evoluție semnificativă, cadrele păstrate de la puținii operatori de front înregimentări fiind, cele mai multe, de o paradoxală placiditate), însă atît actualitățile, cît și documentarul se revigorează intens către sfîrșitul anilor '20. Tocmai ele sînt primele care vor înlesni constituirea în continuitate a unei tradiții originale de artă, peste „criza sonorului” — barieră de netrecut, mai degrabă culturală decît tehnică, pentru bravii „actori-cinești” (regizori și adesea și scenariști ai propriilor apariții) sau pentru operatorii factotum rămași la nivelul naturalizării invenției de import, pe coordonate așiderea. Sînt mai întîi poemele rustice filmate de operatorii fideli profesiei lor, Nicolae Barbelian și Tudor Posmantir. Ei își făcuseră ucenicia concomitent cu debuturile strălucite ale lui C. T. Theodorescu și Gh. Ionescu și după ce însoțesc și debuturile generației lui Jean Georgescu (Barbelian e primul operator al acestuia) scot și documentarul din umbră, readucîndu-l la nivelul de interes al pionierilor din 1911—1913. Pomenite de regulă sub titulatura de „documentare sociologice” și revendicate în această ordine științistă ca primat mondial, peliculele turnate — prima de Barbelian, următoarele de Posmantir — începînd din 1929, timp de aproape un deceniu, au fost mult mai bine definite ca gen de însuși supervizorul lor, producător și uneori coautor, Dimitrie Gusti. Acesta și-a delegat prin rotație colaboratorii sociologi pe post de regizori și scenariști, începînd cu lung-metrajul *Drăguș, o zi din viața unui sat românesc* (în premieră publică, la Teatrul Național, în 1930: „aceste filme, în totul eliberate de atmosfera înăbușitoare și seacă a studioului, de mijloacele teatrale ale punerii în scenă (...) sînt filme fără actori, fără regizori, fără replici și fără acțiune” care „pot fi numite și experimentale ori rea-

liste” (subl. D.G.). „Studio au fost satul și regiunea — în plin aer (...), personajele au fost țărani din satul stuomat, așa cum ei trăiesc”. Aceasta a fost ștafeta pe care au preluat-o nu numai Paul Călinescu, în 1939, cu *Tara Moșilor* și noua pleiadă de operatori, în frunte cu Ovidiu Gologan, cu documentarele pe care le co-semnează în anii '40, dar și filmele de ficțiune reprezentative, în cap cu *O noapte furtunoasă* al lui Jean Georgescu, despre al cărui „documentarism”, cu nu puține note „naturaliste” ale ambianțelor, în sensul „realismului poetic”, au vorbit și autorul și cei mai atenți comentatori.

Cît privește evoluția genului ca atare, lui îi datorăm cartea de vizită a noului cinema românesc din toamna lui 1944 și primul său moment de referință — documentarul eseistic din anii 1947—1949, cu două capete de serie complementare: meta-reportajul de șantier *Agnita-Botorca* de Paul Călinescu și „ecranizarea” foarte elaborată a unui document paratitular, *Scrisoarea lui Ion Marin către Știința de Victor Iliu*. Deși, pentru cîteva ani, capetele de serie au rămas fără serie, avansurile lor au reușit să răzbată fără dubiu, pînă la similitudini de ecleraș și recuzită, în operele ce au spulberat prin transfer complexul inapetenței pentru genul dramatic — *Erupția lui Lăviu Ciulei* și *La moara cu noroc* de Victor Iliu, ca să ne limităm la încă unul dintre binomurile formative ale școlii naționale de film. Și tot acest gen-matcă a făcut să se consacre iniția dată, în anii de după Congresul al IX-lea al P.C.R., însăși noțiunea de școală autohtonă de artă în cinematografie — „școala documentarului românesc” din anii '60, ceea ce în alte genuri, inclusiv în animație unde am avut țîșniri de mare excepție, dar izolate, a rămas să fie demonstrat. Este și suportul evoluției documentarului din anii '80, mereu deschis, cu conotații din ce în ce mai bogate, spre realitatea vie a prezentului, spre umanitatea spectaculoasă și intimă a marilor șantieri socialiste, spre ineditul irepetabil, greu de reținut cu ochiul liber și chiar cu condeiul, al noilor tipologii, în ambianțe radical modificate. Conștiința acestui suport, care îi împiedică pe tinerii cinești să fie ei înșiși repetitivi, este afișată din titlurile unor recente producții. Ele proclamă aspirația de a valorifica întreaga experiență moștenită, ca și capacitatea de a o lua mereu de la capăt: *Intrarea unui tren în gară* de Copel Moscu și *Cota zero* de Laurențiu Damian.

Valerian Sava

Un poem livresc

■ INTILNIREA dintre Tennessee Williams și Joseph Losey se produce într-un film straniu, eclectic, deshidratat, care nu seamănă cu nici unul din el. Dramaturgul-scenarist aduce, ca de obicei, singurătatea morbidă, ajunsă în pragul exploziei, a personajelor sale: regizorul, predispus spre astfel de personaje, vine cu o cheie subtilă de incifrare și disimulare a lor. Numai că mediul convențional-exotic și ritmul onctuos al filmului (*Boom*, 1968) sînt insolite pentru fiecare, iar rezultatul apare ca o parabolă greoaie, nefirească. O insulă particulară, un castel grotesc locuit de o văduvă de milionar, o armată de servitori, între care un pitic însărcinat cu paza și o secretară care notează memoriile stăpînei, vizite rare și stranie, o eclipsă de soare, cîini fiorosi și cîști cu păsări captive — totul alcătuiește incrementul decor, în care intră un personaj nu mai puțin bizar. Este vorba de Flanders, care se prezintă drept poet, musafir de profesie, dar pe care zvonurile îl prezintă drept un „inger al morții”, drept un soi de Don Juan funebru, care corupe femeile și apoi le ucide. Momentul și locul sînt pronice pentru o astfel de supozitie, căci potentata este și dornică de dragoste, și grav bolnavă de frustrări isterice. Între premisi și dez-nodămînt, acțiunea se derulează lent, rezumîndu-se la o suită de discuții și recitative plasate în diverse puncte ale funambulescului palat. Între singuratica doamnă (Elizabeth Taylor) și poetul ră-tăcitor (Richard Burton), ambii costumați hieratic, în straie asiatice, au loc lungi discuții de tatonare, în care se insinuează bănuiala ocolită, apropierea interesată, discursul „filosofard”. „Boom” (titlul filmului) ar însemna în acest context „socul fiecărei clipe, socul faptului că mai sîntem în viață”. Poetul apare, treptat, nu ca un ucigas, și nici măcar ca un cioclu, ci ca un mingietor: căci, în final, cînd amfitrionul cedează bolii și își dă duhul, ea pare doar că adoarme și îl imploră tandru: „să fii aici cînd mă voi trezi”.

Asadar, un poem greoi, pe care unele scînteieri de umor (mai ales din partea lui Burton) îl recomandă drept poem satiric. Mediul ales este însă atît de apăsător și livresc încît îi sufecă sensurile în prea-plin și redundanță.

Romulus Rusan

Radio tv.

■ Un grupaj de poeme selectate din cuprinsul unui secol de poezie românească, de la Vasile Alecsandri și George Coșbuc la A.E. Baconsky și Nichita Stănescu a constituit sumarul ultimei ediții din *Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie*. Transmis săptămînal, acest moment poetic t.v., coordonat de cunoscuții regizori de teatru și televiziune și interpretat de bine apreciați actori (luni seară, relevantă a fost, astfel, prezența lui Gheorghe Cozorici) valorifică un motiv definitoriu pentru literatura națională, ax vertebral al tuturor marilor opere intrate în patrimoniul valorilor clasice și contemporane. Este motivul patriei, înțeles de scriitori ca mărturie esențială de conștiință creatoare, pivot al lumilor lor artistice, capabil a focaliza și a da semnificație unui evantai tematic larg cuprinzător, propulsînd o edificatoare varietate de mijloace stilistice. A urmărit istoria acestui motiv înseamnă a urmări istoria creșterii literelor române în ceea ce au ele mai caracteristic și, tocmai de ace-

Sentimentul patriei

ea, prezența în programul de televiziune a emisiunii luate în discuție ni se pare salutară.

■ Marți dimineață, Izvoare, emisiune muzicală de folclor, a transmis prima parte din seria *Cîntecul nou și valorile socialismului* (redactor Gruița Stoia). Am ascultat un bun eseu radiofonic dedicat unei chestiuni ce se află în prim planul cercetărilor de specialitate, atît al celor teoretice cît și al celor practice, de teren. Se demonstrează, asadar, prin numeroase probe (emisiunea a inclus în structura expunerii exemplificări din repertoriul unor cîntăreți precum Florica Ungur, Floarea Calotă, Ion Toader și alții) perenitatea valorilor tradiționale în actualitate, felul în care cîntecul nou se integrează acestei tradiții, îmbogățind-o atît tematic cît și la nivelul mijloacelor expresive, în acest sens, emisiunea menționînd relația între specia muzicală analizată și altele precum doina, cîntecul de leagăn, colindul laic, cîntecul de joc. De o impresionantă vitalitate, arta

noastră populară reflectă complexitatea universului existențial al creațiilor și interpretărilor ei sentimentului libertății, dragostea, familia, satul, natura, cultul înaintașilor, permanența idealului de bine și frumos regăsindu-se în centrul acestui limbaj artistic de mare audiență.

■ Recente cicluri difuzate la radio și la televiziune, *Partid și țară — o unică voință și în dezbateri, documentele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român* sînt o imagine a problematicii actualității, un panoramic asupra țării și oamenilor ei. Aceste noi forme ale documentarului radio-t.v. elătură spiritul reportajesc alert investigației analitice sau de sinteză, instituindu-se în pregnantă măturări de atitudine.

■ Dialogurile culturale de simbioză anunță o dezbateră radiofonică despre permanența spiritului revoluționar, a patriotismului în literatură și artă.

Ioana Mălin

Secvențe

Un cinema pentru istoria literară

■ Acum 50 de ani, după ce a umblat prin cel mai ciudat oraș al acelei „țări de pămînt” („ciudad prin absența unei întregi serii de lucruri care definesc un oraș”), după ce s-a lăsat învadat de pustietatea și singurătatea străzilor lui exagerat de largi tălăzînd ca valurile unei cîmpii care pătrund pînă în case, după ce a coborît în dughene ca în cavouri și pesteri („afară arde soarele, aici te cuprinde frigul”), cu scîndurile lor roase pînă la nod, cu oamenii înviați din morți, purtînd șoșoni în picioare, cu ochelari ruginiți, din primele modele ale lumii, cu părul în virturi, „stufisuri ale fizionomiei” („Ochelarii! Urechile!”), după ce s-a impregnat cu mirosul de mucigai al obiectelor la care s-a uitat cu aceea precizie suprarrealistă ce dă în halucinație și apoi nimica mișcă, după ce a respirat afară, în strada mare, urina de cal purtată de vînt din curți pînă dincolo de zare, orașul necunoscut stropit-oare, ci doar o sacă, după ce a descris minuțios singura sacă, sacagiul și calul ei („un butoi pe două roate hodorogite, cel mai bătrîn om din oraș, un cal caduc, decăzută

pe ultima treaptă a vitalității și ierarhiei sociale”), după ce s-a dus în piață și a găsit cele două cuvinte sub a căror zodie s-o pună: grosolănie și murdărie, o murdărie alta decît a dughenelor, „o murdărie care stă în straturi groase, ca un rînd de solzi pe dedesubt oamenii plîsînd de sănătate”, după ce a intrat în circiumă privind încontinuu exact și enorm, descoperind „în fundul fiecărui gest cum zace viața, așa cum zace nămolul în fundul fluviilor”.

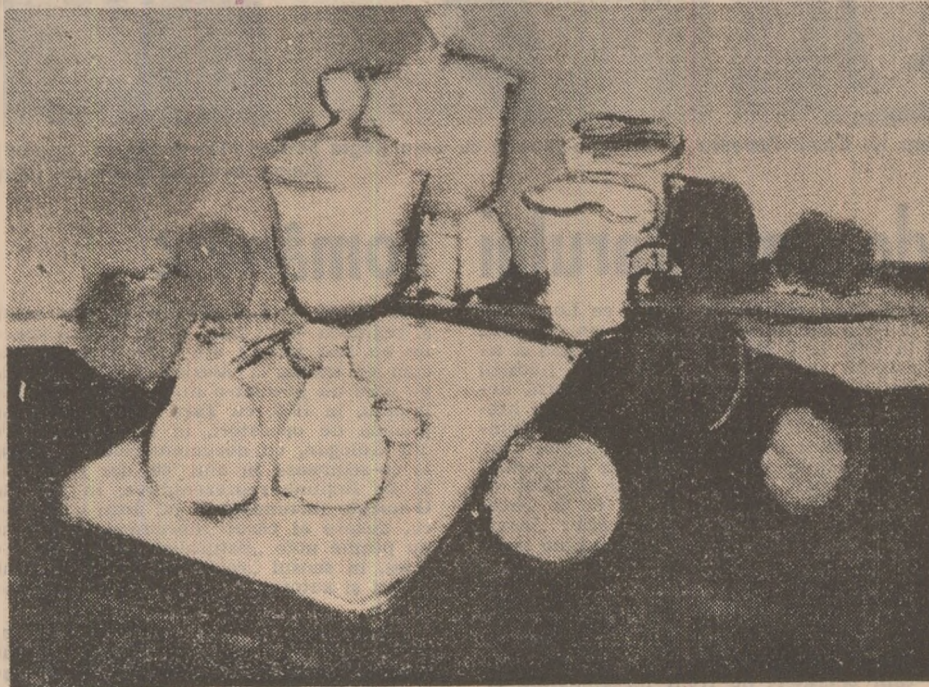
Geo Bogza s-a dus la cinema — în cel mai bun cinematograf al orașului care avea cu totul două. „Tineam neapărat să merg la cinematograful...” De ce? Simplu: „Presimțeam că am să am mari surprize”. Nu s-a înșelat. „Am intrat... O să mă credeți? O magazie. Literalmente o magazie”. Din trei propozițiuni tălate cu diamantul, sîntem proiectați pe unul din acele locuri numai ale lui, unde — o să mă credeți? — „îmi crapă capul”, dacă mai țineți minte expresia sub care stă „Tara lui de piatră”. Peretii sînt roși ca de lepră, cîteva șine de cale ferată, într-un oraș fără urmă de tren, trec peste capetele spectatorilor și ies prin zid,

„avansînd în aer”, un lanț ruginit strălate sala, scaunele au o culoare de ploșniță, miroase a leșie, ecranul e ciuruit, urf vionist și un țambalagiu asigură „sonorul” cîntînd, la trecerea mută a unui regiment pe pinză, „Mîndra mea de altădată” iar cînd eroina se aruncă în mare izbucnesc într-un „La Bacău, la Bacău”, „Lumea privește cuminte, atentă și nu l se pare nimic strident în acest spectacol de ținut minte o viață întreagă”. E genial. Călinescu o va observa imediat, dintr-o bucată, în „Istoria” sa: „Talentul autorului în acest gen e mare”. Care gen? Acesta — reportajul la care nimeni nu se gîndea, atunci, că ar putea intra în „Istoriile” literaturii române, smulgînd divinității critice adjectivul rîvnit dînd cărți de ținut minte toată viața. Sînt 50 de ani în '80, de cînd au apărut „Tărie de piatră, de foc și de pămînt”. O să mă credeți? De cîte ori le citesc, știîndu-le pe dinafară, precum alții. Craii de Curtea Veche”, mă ia cu fantasmă: m-am născut, cum scrie în buletin, la Bacău, la Bacău, sau în acel cinematograf al „Tărie de pămînt”?

Radu Cosașu

Eforie

■ PRIN actuala sa expoziție Aurelian Dinulescu oferă un argument în favoarea precauției ce trebuie să însoțească orice clasificare după tipologii artistice, demonstrând relativitatea judecăților tranșante definitive. Aflați în fața lucrărilor, evident rezultate dintr-o strategie decis elaborată și urmărită, sintem tentați să formulăm o butadă, de fapt reflex al realității iconice, constatind că am pierdut un suprarealist și am cîștigat un pictor. Fi-
rește, aici se cer aduse unele amendamente, în sensul picturalității care caracterizează și continuă să definească demersul artistului, mai puțin lizibilă însă în situația primatului scenariului, a emblemelor și aluziilor, obligatorii pentru orice derivată a suprarealismului, a fantasticului în general. Dinulescu se întoarce acum la realitatea concretă nu doar prin reper-toriu — și vechile situații conțineau aparențe realități, dar în conotații codificate — ci și prin procedeele punerii în im-
agine. Formula figurativă se dovedește, încă o dată, fertilă și polisemantică, pen-
tru că în naturile statice de o banalitate aparentă, descifrăm o atmosferă metafizică, o trimitere spre semnificațiile vieții tăcute care trece, spre simbolul perisabi-
lității, dar și al triumfului materiei. Lă-
sind la o parte faptul că unele compozi-
ții, atent regizate sub raportul tăieturii la secțiunea de aur, sau al geometrismu-
lui ce sugerează cenzura științistă, dez-
văluie un plan secund simbolic, există
încă situații exotice deduse din jocul ma-
nierist al ambiguității, sau create prin
compulsări, ca în ilustrațiile pentru ro-
manul semnat de L. Plămădeală. Fruc-
tele capătă valențe emblematice, cu tri-
miteri la implicații literare mitologice, ve-
getalul devine pretext pentru pictură de
„vanitas”, ca la un Sanchez Cotan,
precursorul picturii metafizice, relația pic-
turală în sine este una a dialogului de
sigle și concepte. Probabil că saltul cel
mai spectaculos s-a produs la nivelul cro-
maticii, gândită acum în tonuri luminoase,
asociative prin intensitate și concentra-
ție, cu punerea în valoare a tactilității și a
jocului de planuri. Într-un anumit fel, Di-
nulescu tinde către autonomia culorii
după o soluție abstractă, dar suportul
concretului îi este încă necesar pentru
a-și organiza arabescul pictural. Din
acest unghi pictura lui dovedește nu doar
o nouă valoare expresivă, remarcabilă în
sine, ci și perspective de real interes,
incitante ca o provocare adresată spiritu-
lui.

AURELIAN DINULESCU: Natură statică

Simeza

■ RELATIVA ritmicitate cu care Vir-
gil Chivu expune rezultatele unui de-
mers în egală măsură pasional și cere-
bral, problematizind în substanță pentru
a reflecta o stare de echilibru relativ în
aparență, ne convinge asupra seriozității și
profundității programului său. Căci, prin
însușirea etapelor parcurse sub semnul
obsesiei materiei și al reflexului său în
forma-culoare, avem revelația unei
acțiuni formative consecutive, pe coor-
donate de atitudine și manieră clar și
distinct formulate, în afara prejudecăților
stilistice dar cu vădită propensiune
pentru problemele raporturilor tonale.
Expoziția de acum pare mai animată sub
aspectul tensiunilor interioare, mai su-
pusă întrebărilor și decisă în esență să
dea răspunsuri tranșante, premisă afec-
tivă și rațională ce se citește în rezolu-
rea picturală. Compoziția se dovedește a
fi dominată de jocul diagonalelor și alter-
nanța planurilor divergente, obiectele își

pierd materialitatea, intrind într-un fel
de stare de imponderabilitate, tușele de
culoare dezvoltă o direcționare poliaxială
și o fragmentare tonală dinamizantă. Na-
tura are valențe telurice subliniate, une-
ori și cînd trece în ipostaza sa intimistă,
a staticului aparent, intenționind să su-
gereze că tectonica acceptată este doar
iluzorie și că în realitate totul se supune
principiului eleat. Atitudine ce se regă-
sește și în compozițiile cu personaje, de-
duse mai ales dintr-o lume a spectacolu-
lui sau, de ce nu, din spectacolul lumii,
animate de o mișcare explicită sau de
un flux interior detectabil prin decoda-
rea semnificațiilor de esență. Oricum,
Virgil Chivu se dovedește un artist care
cunoaște mecanismul picturii hedoniste,
de jubilație, mai ales la nivelul prelucră-
rii cromatice, dar care preferă să ne des-
chidă o cale de acces, sau doar o fe-
reastră, spre substanța intimă, frământată
și contradictorie, a materiei, a existenței
în general. Bucuria receptării poate fi
spontană, dar ea va fi totdeauna urmată
de o aprofundare ce ne invită la medita-

ție, căci emotivitatea este doar una din
investiturile iconice, cerebralitatea și spi-
ritualizarea formind termenul de echi-
libru. De aici se naște, în fond, valoarea
picturii lui Virgil Chivu, sensul ei de act
cu valoare existențială, de crez și con-
fesiune.

Galeriile Municipiului

■ O pictură de tradiție, în spiritul sco-
lii ieșene a observației, desenului și sen-
timentului panteist, consemnind itinerarii
în egală măsură afective și lucide, expune
Romeo Cosmovici, punind accentul pe
grupajul de peisaje, fără a ocoli natura
statică sau portretul compozițional. Din
această etalare plurivocă rezultă imaginea
corectă și sugestivă a tipului de impli-
care în substanța imaginii, observația in-
terferindu-se cu emoția, grija pentru deta-
liu colaborind cu sentimentul spațialității
și al perspectivei deschise. Delicile
picturii de culoare se descifrează în ca-
pacitatea asocierii subtile a tonurilor lu-
minoase, într-o viziune ce pare a descinde
din impresionisti, dar care menține consis-
tența formelor, a planurilor, fără a pune
accente de tipul delimitării prin contur.
Pictură de afect și lirism, efect al trăirii
cosubstanțiale a întregului naturii, arta
lui Cosmovici postulează nu doar necesi-
tatea amprentei individuale ci și perma-
nența unei atitudini ce descinde din rea-
lismul secolului trecut, dar care oferă in-
finite căi de acces pentru reformulări. Un
travaliu calm și tenace, notația sigură și
coloritul dedus din sugestiile realului
conferă consistență picturii și o certitu-
dine ce se asociază cu posibilitatea rape-
lului imagistic prin referirea la spații re-
cognoscibile, deconspiră artistul regulilor
fundamentale ale punerii în imagine. Dar
tonul general, cel care invită la dialog,
rămîne în esență romantic, fără tenta de-
ceptionistă sau paseistă prea frecvent
alăturată acestui calificativ, în sensul
sentimentului de nostalgie ce însoțește
refluxul memoriei. Mai ales varianta ci-
tadină se alimentează din acest strat
emoțional, natura ca atare etalind un
calm aparent, cu o mișcare ascunsă a ma-
teriei — Vestigii dobrogene este un po-
sibil reper — dar fără excesele tumultu-
lui expresionist. Mai curînd stare de spi-
rit contemplativ decît polemică sau in-
terogativă, postulind certitudini concep-
tuale și stilistice, pictura lui Romeo Co-
smovici rămîne expresia unei atitudini
constructive, preferind afirmația și afec-
tivitatea, investite cu valori expresive
rafinete și optimiste.

Virgil Mocanu

Muzică

CALEIDOSCOP

A M urmărit în ultimele luni (și
chiar în zilele din urmă), unele
aparitii muzicale care îmi stăruie
cu încăpăținare în memorie și
chiar nu îmi dau pace, dat fiind că nu
am avut prilejul pînă acum să le con-
semnez și deci am senzația că nu le-am
făcut dreptate. Voi încerca, de aceea,
unele însemnări mai puțin sistematice
avînd drept criteriu doar pregnanța cu
care ele se înfățișează amintirii.

Dintre recitalurile de pian, de pildă, nu
pot să-l uit pe cel al Luizei Borac, pre-
zentat la Ateneul Român. Formată de
Lavinia Coman la Liceul de artă „Geor-
ge Enescu”, apoi trecind la Conservato-
rul bucureștean, unde studiază actual-
mente în clasa lui Gabriel Amiraș, Luiza
Borac ni s-a înfățișat de astă dată ca o
interpretă de pregnanță și strălucire,
fără îndoială printre cele mai bune ale
noilor generații. O știm ca un element
înzestrat cu pasiunea studiului și serio-
zitate deplină, dar acum s-a putut vorbi
de un adevărat „salt calitativ”, care a
înscris-o în rîndul certitudinilor zilei de
azi — și fără îndoială ale celei de mîine
—, cu perspectiva de a deveni o auten-
tică tinăra maestră a clavierului. Felul
cum a redat cele douăsprezece Studii de
execuție transcendențială ale lui Franz
Liszt a arătat că Luiza Borac se poate
măsura, cu deplină îndreptățire, cu pro-
blemele de conținut ale paginilor de
supremă dificultate instrumentală. Carac-
terul poetic al Studiilor a fost reliefat
în deplină cunoștință de cauză. Am avut
de a face cu o autentică declamare pia-
nistică, de mare intensitate a emoției,
diversitate coloristică, plinătate a simți-
rilor. Nu sînt, în general, partenerul
alegerii unor repertorii supra-dimensio-
nate sau demonstrative (tendința aceasta,
adoptată de unii pedagogi, îndeosebi,
riscă să diminueze șansele învățăcelilor
pianului de a cunoaște satisfacția reali-

zării depline), dar trebuie să recu-
noaștem că în cazul de față ne aflăm în
prezența unor resurse naturale și con-
știent cultivate de un „calibru” neobiș-
nuit. Ne întemeiem încredințarea și pe
interpretarea, în prima parte a serii, a
două lucrări de Beethoven: *Andante fa-
vori* și *Sonata op. 111 în do minor*. Can-
tabilitatea din *Andante*, logica și limpe-
zimea depănării variațiunilor, o emoțio-
nantă liniște beethoveniană, care permite
scrutarea adîncimilor sonore, lată însu-
șiri pe care le-am putut aprecia în prima
piesă, dar care au luminat în bună parte
și abordarea celui din urmă monument
al *Sonatei* maestrului.

Cu ani în urmă audiam, în vederea
reuniunii „Tinere talente” de la Rîmniciu
Vilcea, un tinăr pianist venit din Banat
și care intrase cu succes în rîndurile
elevilor Liceului de artă din Cluj-Napoca.
Se numește Daniel Goți. Îmi amintesc
că redarea *Baladei I* de Chopin m-a im-
presionat prin tensiunea și unitatea ei.
Au trecut anii, acum el este student al
Conservatorului „G. Dima”, în clasa Ni-
nuța Oșanu-Pop și și-a păstrat calitatea
dominantă constatată atunci, bineînțeles
ridicată la o altă treaptă de realizare și
maturitate. Din recitalul susținut de el în
sala „George Enescu” a Conservatorului
bucureștean am reținut cu precădere ten-
siunea extremă, caracterul „strîns” al
execuției sale pianistice, care conferă
personalitate și individualitate apariției
sale pe podium. Momentele cu adevărat
izbutite au fost marcate de lucrările lui
Rahmaninov și Skriabin. Sonoritatea s-a
dovedit consistentă și evocatoare, agogica
strictă și totuși dezvoltînd un tumult in-
terior rodnic, elementul de virtuozitate
stăpînit, cu supremația riguros păstrată a
esteticului.

Tinăra violonistă Irina Mureșanu ne
atrăsese atenția prin tălmăcirea repetată
a *Poemului* de Chausson, la un grad de

comprehenșiune a adevărului interior al
acestei piese pe care nu-l regăsim tot-
deauna nici în versiunile violonistilor
maturi. Există, adică, la Irina Mureșanu,
o continuitate a fiorului liric și narativ,
o linie venită de la un grad considerabil
de interiorizare, o transcendere a adevă-
rurilor violonistice în folosul celor esen-
țialmente umane, care ne-a emoționat
în aparițiile ei din ultima vreme. După
ce o ascultasem acum cîteva luni într-un
recital la Studioul Ateneului (la pian
Alma Peter-Apostoleanu), am regăsit-o
de curînd la „Gala recitalurilor” din Slo-
bozia, însoțită și aici de o parteneră de
excepție, pianista Viorica Rădol. Biruin-
ța esențială a violonistei, concludentă
pentru evoluția sa aproape spectaculoasă,
este marcată de tălmăcirea *Sonatei*
„torso” de George Enescu. Sesizarea tu-
turor meandrelor dificilei scriituri violon-
istice enesciene, găsirea exact a clima-
tului emoțional în care această pagină,
pînă mai ieri necunoscută, își dobîndește
adevărată identitate de bună soră — ca
nivel valoric și climat sonor — a *Sonatei*
a doua și a treia pentru pian și vioară
de Enescu, într-un cuvînt planarea în
înlătimile atmosferei atît de specifice
și anevoie definisibile ale muzicii mare-
lui compozitor român dau interpretării
la care am asistat greutatea specifică a
clipelor concertante memorabile.

În prima seară a „Galei” din Slobozia,
am asistat la o etalare grăitoare a stadiu-
lui actual de dezvoltare a unei tinere
cîntărețe de finețe și în același timp de
inteligență definire a arilor stilistice
diverse — mezzosoprana Ruxandra Do-
nose. Ne-am bucurat să o aflăm aparțin-
înd unei accepțiuni contemporane a
specificității acestui tip de voce, în care
primordial dezvoltate sînt supletea, ex-
presivitatea neagresivă a glasului. Apro-
piate li sînt în general eroinele de operă,
cu atît mai atractive cu cît sînt definite
cu spiritualitate și intuiție sensibilă, fără
îngroșări fals temperamentale. Este clar
că idealurile unor Teresa Berganza sau
Frederica von Stade li sînt apropiate și
tinerele noastre cîntărețe, care se dedică
reprezentării caracterelor atribuite de
creatorii de teatru muzical vocilor de
mezzosoprane, cu păstrarea neștirbită a
tînetei, convinsă fiind că puterea de vi-
brație a creației interpretului nu scade

— ci, dimpotrivă, dobîndește rezonanțe
semnificative în sensibilitatea publicului
de astăzi — prin această creionare nuan-
țată. Ruxandra Donose este o prezență
întărită și de tălmăcirea cîntecelor lui
Dima (și Enescu) de aleasă muzicalitate,
dovedită cît de plăcută poate fi o voce,
chiar și „netunătoare”, cînd este du-
blată de calități esențiale, de pătrundere
a adevărilor interioare ale creațiilor
abordate.

Tot în „Gala” de la Slobozia am as-
cultat un remarcabil student al Conser-
vatorului din Iași — pianistul Daniel
Pirvu, despre care ne-am mai ocupat
în paginile „României literare” — și pe
care îl așteptăm într-o fază evolutivă
superioară, și un trio alcătuit din talente
proeminente ale tinerei generații de in-
strumentiști — violonistul Liviu Prunaru,
violoncelista Diana Ligeti, pianistul Va-
leriu Rogacev — excelent în unele mo-
mente (de pildă în mișcarea lentă din
Sostakovič) însă pe cale de a-și consoli-
da unitatea de concepție și expresivita-
tea de ansamblu.

Într-un recital de orgă de la Ateneu
al lui Christian Berger, am ascultat *Fan-
tasia con ricercari* de Wilhelm Berger,
datînd din 1985 și care și-a cunoscut
acum prima audiere integrală. Am re-
ceput lucrarea ca una din cele mai
grăitoare și mai variate ale compozito-
rului. Elaborarea în forme riguroase, cu
actualizarea marilor tradiții ale scriiturii
polifonice și a întregului tezaur al mos-
tenirii baroce, nu a împiedicat — ci dim-
potrivă a favorizat — expunerea medi-
tațiilor personale. Este o muzică ce te
ține pe tot parcursul ei, impunător, cu
împrecații vehemente alternînd cu su-
prafețe de amplă introspecție, cu ele-
mente improvizatorice care dau desfă-
șurării un aer de libertate și sinceritate
a palpației sonore, cu culminații im-
presionante și în același timp cu o oco-
lire conștientă a efectului, care face ca
întregul edificiu să primească o conclu-
zie simplă, sobră, de rezervă și esențial-
izare. Într-un cuvînt, am apreciat *Fan-
tasia con ricercari* ca pe o autentică pro-
fesiune de credință a compozitorului —
îar în ce privește interpretarea, ca pe
reușita majoră din acea seară a talenta-
tului organist.

Alfred Hoffman

„Athanase Joja în cultura românească”

CULTURA înseamnă nu numai suma operelor considerate a fi revelatoare pentru viața intelectuală și spirituală a diverselor comunități umane. Înseamnă și lumina în care ele se reprojecțează pentru generațiile ce se succed, o lumină mult mai selectivă decît poate cea contemporană operelor respective. Selectivitatea semnifică, firește, atît rememorare cît și reevaluare continuă. Cînd această lumină se stinge operele vor fi murit de mult. Într-o astfel de înțelegere ne-am propus să zăbovim pe o pagină din cultura românească, pe care cîțiva specialiști și-au făcut datoria de a o fi deschis,*) pagină semnată Athanase Joja. Dacă logicianul s-a remarcat prin studiile asupra istoriei logicii, prin atasamentul special față de filosofia lui Aristotel, omul de largă cuprindere intelectuală s-a apropiat de cîteva dintre momentele cu mare semnificație în cultură și de momentul pe care etnosul românesc avea să-l deschidă, prin fereastra propriei case, spre universalitatea spiritului și a ideii. Academician și profesor de istoria filosofiei, va întemeia un redutabil **Centru de logică** dispunînd de o publicație academică, **Probleme de logică**, instituție ce va polariza energia multor intelectuali de prestigiu precum D. Bădăraș, A. Frenkian, M. Florian, C. Noica, A. Dumitriu sau a unor cadre mai tinere de certy valoare.

Studiile înmănușiate în acest volum au un caracter restitutiv și în subsidiar numai și comemorativ. De altfel nu există elogiu postum mai autentic decît recunoașterea operei prin restituțiile ei critice, dincolo de inamicității sau aprecieri conjuncturale. Prin intermediul studiilor din volum vom încerca să reconstituim portretul intelectual al cărturarului român pe care D. Ghișe îl vede configurîndu-se prin liniile de forță ale **logosului** și ale **pathosului**, dihotomie institutivă a umanului însuși odată cu preeminența celui dintîi. Trebuie să citim în această complementară dihotomie articularea esențială a rațiunii, a gândirii conceptuale cu vocația creatoare, a ceea ce anticii înțelegeau prin **poietikos**, Logicianul Ath. Joja se completează pe sine însuși printr-o largă viziune antro-po-filosofică în care arta ca și **ethosul** este o componentă a **organonului** său dialectic.

Comentatoriul lui Ath. Joja s-au oprit adeseori asupra studiului său cu privire la **Profilul spiritual al poporului român** scris în plină epocă dogmatică și pe care comentatorul din volum, Romulus Vulcănescu, îl situează convingător în suita atîtor predecesori, de la Cantemir la Xenopol, Părvan sau Blaga și nu numai. Ne este cunoscut că seria de studii cuprinse în volumul **Filosofie și cultură** relevă acea „apolinizare” a fondului dionisiac al culturii române, apolinicul fiind prepon-

*) Athanase Joja în cultura românească (coord. Alex. Tănase), Ed. Dacia, 1989.

Filosofie și cultură

Valoarea expresivă a cuvîntului

ÎNTR-O cronică din „Tribuna” asupra lucrării lui Marius Ghica, **Omul poetic pe tărîmul limbajului**, distinsul critic și istoric literar Adrian Marino, apreciînd evident elogios lucrarea menționată, face o referire critică la cartea lui Andrei Cornea, **Seriere și oralitate în cultura antică**, sub raportul surselor, al bibliografiei. Mă simt dator să fac unele precizări în acest sens. Am apreciat elogios ambele lucrări și din punctul de vedere al calității surselor bibliografice, foarte diferite, în funcție de ceea ce urmărește fiecare. Critica lui A. Marino privind bibliografia românească este însă îndreptățită. Dar nu numai față de lucrarea lui A. Cornea (la care nu întîlnim decît cîteva nume de traducători și cu totul marginal nume precum Nicolae Cartojan, Constantin Daniel, Andrei Oșteanu, nimic sau aproape nimic în legătură cu esența problemelor discutate), ci și cu privire la cartea lui Marius Ghica, în care întîlnim traducători de elită precum Gabriel Lliceanu, Aram M. Frenkian s.a., autori de note și studii introductive ca Gh. Vlăduțescu, Dinu Grama, Petru Creția, dar aproape nimie în contexte ideatice, cu două-frei excepții : Constantin Noica, Adrian Marino, cu unele referiri — citate la note. Nu ar fi de competența mea și este oricum inutil să alcătuiesc aici o atare bibliografie românească în aceste probleme (avem una dintre cele mai strălucite școli lingvistice din Europa și nu doar în probleme tehnice de strictă specialitate, ca să nu mai vorbim de cercetările mai noi de semiotică sau semiologie) dar mă nedumeresc o absență totală în cele două

derent rationalist și estetizant. Al. Tănase (și coordonator al volumului) relevă filiația operei lui Ath. Joja cu toată tradiția antică și europeană prin „rolul decisiv al rațiunii în istoria culturii”, amintînd în primul rînd de volumul **Istoria gândirii antice** și de eminente alte studii ale filosofului român (cele patru volume : **Studii de logică**, **Recherches logiques**, **Logos și ethos** s.a.).

Din această tradiție socratică își va lua Joja seva umanismului său filosofic, fără a ignora zestrea sofistilor mai ales în strădania de a analiza, original, „condiția logică, epistemologică și axiologică a Universului” sau a sa **fenomenologie a artei**. Filiația este accentuată de Vasile Muscă prin „ideea greacă a omului”, care și la Ath. Joja se conturează la intersecția a trei planuri de referință : a celui cosmic (ontologic), a polisului (social) și a logosului (logic). Incursiunile atente ale autorului acestui studiu în textul antic evidentiază viziunea lui Ath. Joja în care „omul și realitatea sînt fete diferite ale unuia și aceluiasi logos universal” a-vînd drept valoare intrinsecă ideea de adevăr (**alêtheia**), Ion Ianoși, în schimb, va încerca în eseuul său **Frumusetea inteligibilă** să aducă mărturie exegetice privind sensul profund pe care Joja îl dă la iveală și care vizează luminarea raționalului prin valorile frumosului, ale „religiei estetice”. Dacă pentru Gh. Epure, Joja reprezintă o pildă a angajării sociale a filosofiei, reconsiderînd textele antebelice ale gînditorului român, Adela Becleanu Iancu va evoca acele argumente din operă și mai ales din interpretările asupra „vocației apolinice a spiritualității românești” care consună, în anumite limite, cu filosofia culturii din țara noastră (referirile la Blaga fiind edificatoare).

Capitolul II : **Istoria logicii și logica istoriei** debutează cu un substanțial eseu al lui C. Noica. Aprecierile sale devin lapidare și categorice în privința originalității ideii profesată de Ath. Joja, a „identității concrete”. În studiul ca : **Asupra unor aspecte ale Logicii dialectice și în Logica și metalogica principiului identității**. Convingerea ambilor gînditori concordă în a aprecia că „toată logica veche și nouă țin, se întemeiază și se deduc din această temă”, iar Noica adaugă și faptul că ideea se poate înscrie în atenția generală alături de exegeza pe care a făcut-o Ath. Joja asupra lui Heidegger în **Adversus Heidegger** (Studii II). Este chiar exemplară această confraternă apreciere cum că „discursul aparent logic poartă în el răspunderi autentice filosofice, făcînd ca reducerea la logică să, fie în realitate o întindere a acesteia pînă la granițele ultime ale unei concepții filosofice”. Ca și a gîndului, „greu de consecințe logice și filosofice” privind rolul fundamental al implicației. Deși n-a scris o **Istorie a logicii**, așa cum avea s-o înfăptuiască, A. Dumitriu, Ath. Joja era profund convins

cărți, pe care le prețuiesc atît de mult, a unui autor care se ocupă de decenii cu filosofia limbajului și care a publicat cărți de referință în problemă — Henri Wald (**Rolul limbajului în formarea și dezvoltarea ideilor** — 1957, **Realitate și limbaj** — 1968, **Homo significans** — 1970, **Limbaj și valoare** — 1973, **Ideea vine vorbind**, **Expresivitatea ideilor** — 1988). Este o absență de nimic justificată, oricare ar fi opiniile celor doi autori despre lucrările citate. Despre unele din ele am avut prilejul să scriu. Mă voi opri în cele ce urmează la ultima spre a sublinia unele idei.

Puțini cercetători de la noi au forat atît de adînc ca Henri Wald spre a descoperi filioanele filosofice și a formula în termeni filosofici problemele cuvîntului — **vorbi-re, seri-re, gîndire, comunicare**. El ne-a spus și ne spune mereu (inclusiv în **Expresivitatea ideilor**, apărută la „Cartea Românească”) o minunată poveste — **povestea dramatică a cuvîntului**. Și o spune cu rigoare și frumusețe totodată. Aventura cuvîntului este într-un fel aventura omului. Acesta este o ființă rațională, muncitoare, culturală, comunicațională etc. pentru că este (sau fiind în același timp) o ființă **cuvîntătoare**. Cuvîntul este nu numai cel ce conferă expresivitate și comunicabilitate ideilor, dar prin el se și constituie ideile. Cuvîntul este un referențial necesar pentru toate formele de comunicare, pentru toate limbajele posibile, deci și pentru cele nelingvistice. Limbajele artelor plastice, muzicale etc. sînt inteligibile intrucît sînt tractabile în cuvinte — rostite sau nu. Există numeroase posibilități de expresivitate și comunicabilitate ale ideilor noastre dar o singură modalitate de a gîndi și

de unitatea dintre logică și istoria logicii, similară celei dintre filosofie și istoria filosofiei. Studiile din volum ale acestor mai tineri exegeți vor revela o serie de idei socotite originale în opera și logica lui Joja precum : **unitatea dialectică dintre deducție și inducție în cadrul logicii apofantice** (T. Dima) ; **Metalogica**, adică logica metodelor și procedeeilor logice folosite în știință pentru a se ajunge la adevărul concret (M. Balais) ; „**Optimus commentator recens**” al filosofiei grecești în cîmpul cugetării românești (C. Marin) ; **Paradigma ontologiei elene** (C. Candiescu), ce evidențiază interpretările originale din **Istoria gîndirii antice** asupra momentelor esențiale ale acesteia (geneza primelor elemente, aporionul ca „universal concret” ; Pitagorismul ; Autodiferențierea Unului ; bivalența logosului ; Heraclit și Parmenide ; gîndire și ființă ; ființă și fiindele ; Socrate și Platon) sînt momentele acestei paradigme în care s-a manifestat originalitatea lui Ath. Joja. Se cunoșc demersurile lui Joja pentru o corectă punere în ecuație a **ontologiei și Logicii** (T. Ghidescu) ; „reînstituind unitatea dintre discursul sistematic și cel istoric”, Joja „contemporaneizează” valorile filosofiei vechi, clasice — susține prof. Gh. Vlăduțescu ; „Elenist de mare cul-

de a genera idei — prin cuvînt. În totală independență de cuvînt, imaginile nu se pot nici constitui, nici transmite. Din acest unghi de vedere problemele cuvîntului sînt, prin excelență, probleme de filosofia culturii, iar filosofia limbii este un domeniu „specializat” al acesteia. Am pus cuvîntul între ghilimele ca să nu se înțeleagă o specializare de tip scientist, ci una în care se afirmă perspectiva totalizatoare și esențializatoare a filosofiei.

Dar de ce are cuvîntul un statut **dramatic** și o **istorie dramatică** ? Pentru că el este văzut de H. Wald ca o ființă culturală vie, supusă mereu unor tensiuni evolutive de tipul : scriere pictografică — scriere alfabetică, scriere—vorbi-re, semnificat—semnificant, denotație—conotație, elaborare conștientă—spontaneitate, contemplativitatea gîndului și agresivitatea imaginilor, perceperea vizuală a imaginilor și cea auditivă a cuvîntului (lectura), diferențiere—individualizare—masificare, dialog—monolog, dialogul teatral și cel cinematografic, creație și receptare, experiență și expresie etc. Autorul este profund convins — nu în ultimul rînd datorită temperamentului său colocvial — de marile avantaje ale vorbirii. Față de celelalte forme de comunicare — unilaterale într-un singur sens, emițător—receptor —, vorbirea, conversația cultivă dialogul, formează spiritul critic activ, „poate feri gîndirea de stagnare, de uscăre, de moarte... Hipertrofie-re-a imaginii în paguba cuvîntului în cultura contemporană stînghercește dezvoltarea spiritului critic și favorizează înmulțirea reflexelor condiționate... Controversa este singura în stare să ferească suflul de tirania imaginii și a literrei”. De aici și prețuirea **neoreticiei**.

Dealtfel, partea a II-a a lucrării este consacrată mai ales argumentării întîietății și superiorității vorbirii. Chiar logica se naște din tendința de ordonare și coerență lăuntrică a vorbirii iar teatrul

tură și rafinament. Athanase Joja a înțeles că singura șansă de a comunica esențial cu vechea filosofie greacă este aceea de a o resemnifica pe ea ca filosofie contemporană, și filosofia contemporană, ca pe iubirea de înțelepciune care vine din istorie și care este a prezentului intrucît este a trecutului”.

Ath. Joja a acordat o deosebită atenție **logicii dialectice**, fapt argumentat amplu de V. Isac în eseuul său **De la „More Mathematico” la „More Dialectico”** în care subliniază modelul de „critică logică” a magistrului. Căci, așa cum arată D. M. Birliba, Ath. Joja a fost și un eminent profesor de filosofie, după cum a fost și un înțelegător diplomat, dovedit ceea ce spune M. Malita în amintirile sale. „Credința în logოსul subiacent dă virtuți de trecere prin evenimente adverse, și diplomatul a apelat în această privință la resursele gînditorului”. Să fie oare o exemplificare a convingerii lui Ath. Joja cum că „omul ca individualitate închide în el infinitatea potențialului logic al rațiunii universale” ? Gîndirea lui o dovedeste cu prisosință.

Paul Caravia

TRAPEZ

CCLXXXVII

1 447. — Îscălește !, mi-a întins hirtia paznicul parcului. Făcusem o contravenție, urma să plătesc o mică amendă și trebuia — nu știu de ce — să semnez și eu chitanța. Aș fi putut măzgăli un nume oarecare. Dar am semnat lizibil — ca la ofițerul stării civile — socotind că e un act de curtoazie față de domnișoara pentru care rupsesem floarea.

1 448. Privesc cu un pic — numai un pic — de fantezie culmea pădurii : un arbore de forma și dinamica unei rachete țigănește spre cer, stîrnind admirația unui cimpanzeu, în timp ce un cangur îi întoarce spatele indiferent.

1 449. Dacă, punînd punct la sfîrșitul paginii, aș putea încerca aceeași satisfacție ca tîmplarul care bate într-un scaun ultimul cui.

1 450. Mireasma merelor se adresează spiritului.

1 451. — Ce experiență ai tu în materie de diavol ?
— Dacă ai ști pe cîți i-am tras de coadă !

1 452. Ca fiara să te înspăimînte, nu e nevoie să scoată un răcnet. E suficient să mirie.

1 453. O porumbiță albă și zveltă, la ochiul stîng cu un monoclu maro. Pare fiica extravagantă a unui miliardar american.

1 454. — Dacă aș fi știut greaca veche ți-aș fi spus cît ești de frumoasă.
— De ce greaca veche ?
— Îmi inchipui că asta e limba pe care o vorbea Afrodita.

Geo Bogza

este prin excelență un cîmp al vorbirii prin rostire sau prin tăcere.

Sînt foarte interesante și instructive paginile despre participarea cuvîntului la formarea denotației și la transformarea emoției în conotație, îndeosebi atunci cînd este vorba de **emoțiilor estetice**. Ele traduc două atitudini umane distincte : una **cognitiv-rațională** și cealaltă **pragmatic afectivă**. Știința și filosofia salvează denotația de banalizare iar arta salvează emoțiile de ofilire prin crearea unui semnificant care să le ridice la nivelul conștiinței și al perenității. Vorbirea, sub influența abstractizării și generalizării, comunică mai ales cunoștințe și tot mai puțin atitudini afective. „Numai arta, prin puterea ei de individualizare, poate să exprime ideile emoționante”.

O calitate esențială a scrierilor lui Wald și îndeosebi a acesteia este largul evantai cultural, efortul de a depăși orice abordare unilaterală, de a înțelege toate ipostazele aventurii cuvîntului : antropologică, sociologică, semiotică, informațională, logică, culturologică, istorică, etică și estetică. Tocmai de aceea lucrarea se adresează tuturor celor implicați activ în procesele creative și comunicaționale. Cele mai diverse discipline sociale, umanistice, ale spiritului, regizori, scenografi, traducători, ca să nu mai vorbim de scriitori și artiști de toate categoriile, toți oamenii de cultură vor găsi în cartea lui H. Wald elucidări și luminări binevenite. Iată, de pildă, partea a III-a, care s-ar putea numi **Cuvîntul și estetica expresiei**, este limpede că interesează pe toți cei care cred că dialogul și comunicarea între oameni prin mijloace artistice sau neartistice nu trebuie să oscileze fatal între **banalitate** și **ermetism**. Este una din cele mai interesante părți ale lucrării și este firesc de vreme ce în toată cartea, accentul cade tocmai pe **expresivitate**.

Al. Tănase

Întinericul albastru

■ Scenarist, dramaturg, roman-cier, VEDAT TÜRKALİ este unul dintre prozatorii reprezentativi ai peisajului literar actual din Turcia.

Născut în 1919, la Samsun, absolva Secția de turcologie a Facultății de Litere din Istanbul și predă, timp de mai mulți ani, la liceele Maltepe și Kuleli. Până la apariția primului roman, Singur, într-o zi (1974), aflat acum la a șasea ediție, a activat în special ca scenarist de film, fiind premiat la Festivalul de la Antalya și la cel de la Carlov Vary. Primul său roman a obținut, în 1974, premiul editurii Milliyet iar în 1976 prestigiosul premiu Orhan Kemal.

Cel de-al doilea roman, Întinericul albastru, din care am selectat câteva fragmente, a apărut în anul 1983 la editura CEM. Ca și în prima sa carte, autorul acordă o mare importanță vieții sufletești a personajelor, în special feminine.

VIAȚA la Aspat a început cu zile însoțite. Ploile au fost date uitării și se credea că nici nu va mai ploua; pentru că aici vremea umedă era doar în trecere, pe câtă vreme soarele domnea. Doar că se mai răcorise, iar zilele se scurtaseră... Chiar și într-o natură atât de primitivă, Nerghisei îi venea tare greu să împartă o singurătate în doi, mai greu chiar decât să și-o poarte doar pe a ei. Noapți întregi nu lăsa pe lângă ea, Uneori vorbea cu Korhan. Auzind voci din încăperea în care dormea ea, Özgür veni încetîșor la ușa în zori. Și el avea fața obosită și pândă.

— Bună, vrei ceva?
— Nu, spuse Nerghisa. Ce să vreau? Bună... Uite-acum vin.

Fugea de vestea morții lui Korhan. Luase zărele lăsate cu stială de Corespodent în barcă, pline de fotografii și scrisori despre Korhan, pentru că, fără să se uite la ele, să le arunce la Adabogazi în apa înșurată. Poate de aici reticenta de a veni la Aspat. Unii nici nu aduceau vorba de moartea lui. Să fiu obligată să mă sufoc în minciună? Făcuseră loc și la televiziune unei prezentări: omagiu, în numele patriei, un om de știință de o mare capacitate, onest. Începu să se teamă de pierderea echilibrului psihic și înguștii vreo câteva zile somnifere. Erau dintre cele din care lua și Özgür, dar acum el nu le mai folosea. Ajunseseră însă la limită, trebuia să înceteze. Mai întii vru să ascundă medicamentele, apoi le aruncă. Dacă nu înfruntăm fașis lupta, de ce am mai venit aici? Amindoi ne socotim infirmi, dar, din două jumătăți folosite cum trebuie, iese un întreg. Zicea doar, credea însă că ei îi revenea rolul cel mai important. Trebuie să mă duc în spate pe mine, dar și pe bărbatul acesta. Se poate oare trăi fără Korhan? Vom încerca. Doar n-o să rămînem aici pînă la sfîrșitul zilelor; trebuie să învățăm să mergem singuri, neîntinuși de mină. Încet-încet, automatismele vieții își reluară ritmul. Ceaiul fierbea și ei se pregăteau să mînce. Apa de băut se aducea de la Bagla, iar de la cioabanii care se aflau în vecinătate, la citeva sute de metri mai sus, luau lapte. Mai repede decât spera Nerghisa, lucrurile se restabiliră într-o săptămînă. Puteau găsi tot ce era necesar la băcanul din susul drumului care ducea la Karaincir. În afara lucrurilor care le marceau net existența, Özgür găsea sprijin în șevaletul pe care-l montase la intrare ca și în cărțile pe care se chinuia să le citească Nerghisa. De fapt, nici Özgür nu putea lucra cum ar fi vrut, nici Nerghisa nu putea să studieze așa cum trebuie. Erau doi oameni încordați, care nici nu realizau pe deplin faptul că erau pe jumătate certați, doi oameni închiși într-o cabană cu două ferestre, obligați să se imbrățișeze în mod mecanic. Parcă se măsurau și se cîntăreau, se încercau unul pe altul. Cine va fi primul care va scoate la iveală ce a găsit, cine își va dezvălui mai întii adevărata personalitate? În trecere, Nerghisa se opri cu privirea la șevaletul lui Özgür; locul fetiței din tablou era gol și murdar, din cauză că ștersese și pusesese una peste alta vopselele. Într-o zi, apărură în locul acela gol doi ochi urîți, nici ei nu-i plăcuseră. Nu-i spusese nimic lui Özgür. Dar nici el nu întrebă. Pe seară, trase o tușă roșie, groasă, peste cei doi ochi.

— Mergem la pescuit?

La pescuit? Özgür își strîngea pensulele și vopselele.

— Să mergem, răspunse Nerghisa.

Era departe, în lumea imaginară a visurilor. Știu că nu e deloc sănătos ce fac. Dar să terminăm cu interdicțiile. N-am să mai las nimic nerezolvat. Mai întii în cap trebuie să le rezolv. Dar în capul tău nu se termină niciodată, fetișo. Cine oare poate pune capăt problemelor din minte? Cu gîndirea nu ajungi nicăieri. „A gîndi nu schimbă viața”. Încearcă

și tu! Cînd au plecat, era aproape de asfințit. S-au oprit la auzul unui fișit, tocmăi cînd coborau pe malul pîrului, spre Zoka. Doar n-o fi un șarpe! Nerghisa își aminti de șarpele pe care îl omoriseră tot aici cu ani în urmă. Nu se temea de șarpi, ba chiar îi plăceau culorile lor. Privind la cel pe care-l strîviseră cu o piatră, îi spusese lui Özgür:
— Și mai vrei să te faci pictor! Cum ai putut să tai în bucăți asemenea culori?

Nu era decît o broască țestoasă mai mare care fișia prin iarbă. Nerghisa o privi îndelung. Avea o sensibilitate pe care o purta de colo-colo. Sufletul îi fremăta acum de cuvintele golite de sens rostite de Korhan pe drumul de la Türkükü la İbraam și pe care le ascultasese atunci plictisit de drumul prăfuit și anost. „Bre, Korhan, să nu-mi mai ieși în cale, că ai de-a face cu mine...” Dacă l-aș striga „Korhan”, s-ar supăra?
— Korhan!

Nerghisa zîmbi amar privindu-l pe Özgür care se uita mirat, chiar îngrijorat. Au venit! Așa crede flăcăul. Să-ți spun o poveste? Se îndreptă spre barcă. Özgür venea pe urmele ei și, ținînd funia prinsă de mal, privea preocupat cu coada ochiului la Nerghisa. Au ieșit în larg fără un cuvînt. Nu pornise motorul; se uita la Nerghisa, așezată în fața lui și ducea barca spre Bagla. Credea că e peste acolo, pentru că odată prinsese un chefal mititel cu undița. O altă barcă se ducea spre Akyarlar. O barcă de cauciuc țiși de la Karaincir spre Kocaburun. O barcă pescărească, tot cu motor, tocmăi se întorcea. Pescărușii se lăsară pe stîncile din apropiere. Se cîndăneau ostentiv și fără voie. Așteptau căderea soarelui în mare, Özgür trecu la pupa, prinse momeala și aruncă undița. Așteptau în tăcere:
— De ce nu plonjezi?

ÖZGÜR se indispușe, de parcă s-ar fi confruntat cu o întrebare neașteptată. Mișcă undița de citeva ori și rămase tăcut cu ochii la undiță. De fapt, pescuitul îi făcea ei plăcere; el îl lua în ris. Ce să înoate, el care se temea acum și să intre în mare. Nu răspunse, Nerghisa se imbrăcă la repezeală; se răcorise de-a binelea.
— Să-ți dau hainele?

El privea fără să fi înțeles, apoi clătină din cap.
— Nu mi-e rece.

Avea cămașa roșie de lină. Marea bătea în roșu, singurii spre İstanköy. Se răcorise. Barca începuse să se umezească. Se întinse încet. Trase fără chef undița, înnoii momeala, o aruncă în apă. Nu vorbeau deloc. De parcă nu voiau să spargă tăcerea. Natura care înconjură blîndă totuși alina și zbuciumul interior al Nerghisei. Două bărci pescărești care veneau de la Karaincir se luară la întrecere spre Kocaburun. Özgür privi în urma lor:
— Acolo e peste, cînd întorci spre Akyarlar.

Nerghisa nu spusese nimic. El strînse deodată undițele și se ocupă de pornirea motorului.

— Ce s-a întîmplat?

Motorul nu porni de la prima manetă.

— Plecăm acolo.

În sfîrșit, motorul porni cu zgomot. Nerghisa spusese rece:

— Nu vreau.

Özgür se opri, gata să se infurie.

— De ce?

Se priviră tot rece un timp.

— Nu vreau, spuse ea din nou. Lasă-mă la mal și du-te, dacă ții.

El nu răspunse nimic. Trecu la cîrmă și întoarse barca spre Zeytinlidere. Nerghisa se pregăti să coboare pe plajă. Se întunecase. Sub copaci era și mai întineric și răcoare. Cobori și Özgür; legă barca.

— De ce nu te duci? îl întrebă.

— Ce să fac fără tine? îi răspunse strîngînd funia.

Porni spre cabană. Nerghisa merse în urma lui. Ce să faci fără mine! Se supără. Cel mai mult o infuria cînd începea s-o cuprindă o bucurie necunoscută, o bucurie pe care nu voia s-o cunoască. Obişnuiește-te fără mine. Nu mai exist. Nu te uita că mă plimb aici cu tine, în curînd vom pleca. În ziua cînd vom înțelege unde o să ajungem, ne vom elibera de modul ăsta prefăcut, inventat de viață. Eu am început să văd cum stau lucrurile, am să-ți explic, dacă n-ai nimic împotriva. Cu cit mai devreme, cu atît mai bine.

Întră în încăpere și aprinse lampa cu gaz. Se întoarse spre el:

— Bem ceva?

— Nu beau.

Dacă asta îi era voia! Din noaptea aceea nu mai pusese băutură în gură. Özgür adusese citeva sticle, dar nici el nu băuse. Și-acum vrea să facă schimbări. De ce să schimbăm cînd încăpăm atît de bine în peștera asta? Ce e rău în asta? Nici măcar nu m-am gîndit. Dar la ce mă puteam gîndi? Acum i-a venit rîndul. Se plictisise de macaroane cu iaurt și ouă. Se așeză fără chef la masă.

— Ce-ar fi să plecăm miine?

Özgür o privi mirat, nu se așteptase. Fără să spună nimic, se apucă să învîrtă furculița prin macaroane, apoi mormăi:

— Dar abia am venit...

Tăcu și așteptă. Nerghisa tăcea însă. — Și vremea e frumoasă. Ce-o să facem dacă plecăm? Că, de plictisit, mai tare te vei plictisi acolo.

Unde o să mă plictisesc mai tare? Bău două înghîțituri de apă.

— Nu m-am plictisit, dar nu ne folosește la nimic. Totul e inutil. Plictiseala, cel puțin, te face să cauți o cale. Ce fac aici pot face și în altă parte. Ca și aici, sînt multe locuri unde nu vom putea face destul de multe lucruri. De ce să rămînem legați? O vreme mi-a folosit, atîta timp cit m-am putut gîndi în tăcere. Acum s-a sfîrșit.

Özgür răspunse:

— Pentru mine nu. Înțeleg, nu te pot elibera de sentimentul de dispreț. Pe cînd eu, eu mi-am făușit o lume. Și nu pot crede, de ce să fie totul sfîrșit? Ce pierzi dacă mai încercăm un timp? Evită o discuție cu mine. Iar eu sînt însetat. Mă tem de singurătate. Oriunde nu ești tu, sînt singur. Știu că nu mă crezi. Mai încercă... Nu mă arunc în mare, nu? Dar vii și tu? E adevărat că m-am jucat, dar n-a fost pentru a-ți face rău. Abia după aceea am înțeles totul. Jocul meu s-a stricat. Înjură-mă cit poțtești. Și eu credeam că fac același lucru cu Korhan, așa și făceam în sinea mea. Și acum ce sînt? Strivit, asta sînt. Ia-mă dacă pleci. Tot mai vrei să pleci singură? De ce nu crezi că sînt restabilît pe deplin?

Nu mai tăcea. Se ridică odată cu Nerghisa de la masă. Îi tăie drumul și se

așeză pe taburetul de la ușa. Cu un mers greoi, Nerghisa luă și ea loc pe canapeaua pe care el o folosea drept pat. Özgür continuă:

— Nu ți-ai ruinat și tu sănătatea? Dar eu am încredere în tine. Mai am resurse... Cîte lucruri mai putem face aici... dar nu m-ajută deloc. Ce foc bun putem aprinde în cămin... Ai uitat cite luni am petrecut aici, iarna? Doar n-o să rămînem pe vecie. Ți-am spus: vreau să plec la Istanbul. Acum să aranjăm puțin cabana, să cumpărăm o motocicletă, putem colinda împrejurimile. Ai să vezi ce bine mă vei cunoaște atunci!

— Dar e ceva ce nu ți-am spus, dragul meu Özgür.

Rămase cu privirea în gol, ce nu-i spusese? Nu mai zise nici el nimic, dar se gîndi că ceva îi scăpase.

— Ei, spune, ce e?

— Nu mai suport singurătatea, asta e, răspunse Nerghisa cu o voce moale, iubitoare.

După un timp, continuă pe același ton:

— Nu știu cum și cînd, nu m-am lămurit încă, dar simt că trebuie să ne despărțim. De asta sînt perfect conștientă. Te cunosc, Özgür. Acum nu mai poți spune că fug de explicații. Și eu mă tem. Fiecare vorbă în plus ne va fi un nou dusman.

Spusele ei căpătaseră greutate. Ce bine că am vorbit. Dar cu asta mai mult ne îndepărțăm... Tăcură din nou. Nerghisa spusese apoi:

— Nu ne vom mai putea vindeca de singurătate, nici tu pe mine, nici eu pe tine.

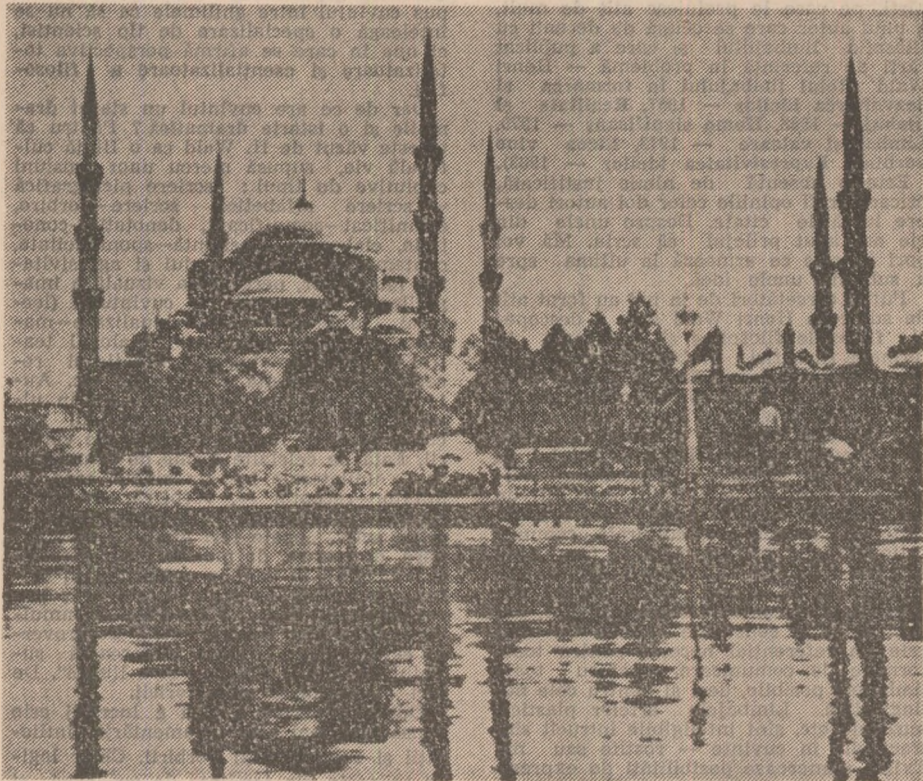
FIECARE vorbă deschidea un ser-tar bine incuiat, în care se afla răspunsul la căutări și frămîntări. Fără să spună nimic, Özgür se ridică și ieși. Resturile de la masă, bidonul cu gaz din colț, vasele înșirate pe raftul de deasupra sobei, camera ei care se zărea prin ușa deschisă, patul, toate așteptau o viață mai fericită. Putea această schimbare să vină în urma unei discuții? Dar tot ce am spus eu a fost corect? Bine, dar Özgür are dreptate? Se ridică și ieși. Özgür se așezase pe piatra din curte și privea noaptea întunecată. Calca Lactee, cerul plin de stele, greierii, orăcăitul broaștelor, crengile care trosneau ușor în noaptea, umpleau atmosfera de nefiresc. Nerghisa se opri în ușa:

— Nu vrei să facem cițiva pași?

El se ridică fără să scoată o vorbă, o luă de mină, ieșiră pe potecă. Nu-i lăsă mina, nici Nerghisa n-o trase. Merseară alături o vreme. Peste puțin ieși luna. În față se conturau clădirile albe cu două etaje răspîndite pe tărîmul stîncos. În lumina lunii, ferestrele întunecate fără geamuri și fără cercevele priveau golase. Nici anul ăsta nu le-au terminat. Ziceau că sînt locuințe de senatori sau deputați. Aici rămăsese tipul acela? Așa se spunea la İzzet Hadi. Ici și colo se zărea lumină. Una din camere trebuie să fie a lui İrfan Serhan. Ce-ar fi să aduc vorba despre asta acum? Dar n-avea chef să discute despre nimic. Lînistea și plimbarea îi făceau bine. Ca și degetele calde și osoase ale lui Özgür care îi strîngeau mina. Dacă merge tot așa, oare unde ajungem cu legătura noastră? Unde poate să ducă decît la împotăvirea vechilor rele. De data asta mă învinovătesc fără nici o cauză. Ce drum să aleg, pe cine să aștept? Korhan nu mai vine. De unde își lua el forța? Cum, unde să caut, ce să găsesc? E ușor să te îndepărtezi toată viața de adevăr? Am înțeles, Özgür nu poate fi. Cine? Cîți? De unde să știu care va fi cel ales dintre cei pe care îi voi cunoaște? Ce e vis și ce e realitate? Poate că bărbatul care mă strînge acum de mină e mai realist decît mine! Poate că așa merg spre împăcare. Sigur că nu! Altfel voi fi tare nefericită și voi intra în impas. Dar așa mi se pare că e normal să fie: mi se pare singurul, primul lucru la locul lui de cînd am venit aici. Poate că asta a început adineauri, cînd începuse să vorbească; dar nu mă împotrivesc adevărilor care am ajuns, dacă nu mă îndoiesc și de ele, inseamnă că totul este doar pe jumătate, totul este fals... Apoi?... La băcanie era închis, la cafenea la fel. Trebuie să se întoarcă, Özgür se uită la Nerghisa care-si încetinise pașii:

— Mergem spre Akyarlar?

De ce nu? Pe o noapte atît de frumoasă, de ce nu? Își retrase palma din mina lui și merse împacăta cu sine.

Istanbul. Moscheea Albastră

Prezentare și traducere de
Elena Liliana Ionescu

Camilo José CELA

SURPRINZĂTOR tocmai pentru că nu mai este însoțit de nici o surpriză de genul celor cu care ne obișnuise în ultima vreme, premiul Nobel pentru literatură din anul acesta aprinde iarăși luminile de sărbătoare în literatura spaniolă: Camilo José Cela, incununculat cu lauri, va fi și cel care se va simți „pedepsit” cu acest prilej, trebuind să facă față multelor zile de sărbătoare de aici încolo. Palma de Mallorca, locul unde s-a retras de mulți ani pentru a fi mai mult timp cu el însuși și cu pagina albă, îi va oferi, probabil, până și jerbe de artificii, despletite multicolor peste toate tărâmurile insulei.

Surpriză, cum spuneam, nu mai este, Camilo José Cela fiind un nume cunoscut, tradus și comentat pretutindeni în lume. Literatura sa — mai ales romanele și cărțile de călătorie — s-a impus de la bun început, consacrandu-l drept unul dintre cei mai desăvârșiți minutori ai limbii, fascinant prin modul în care a pătruns în laboratoarele tainice ale vorbirii pentru a-și făuri un stil al său, inconfundabil.

De la bun început nu înseamnă însă că, la începuturi, lucrurile i-ar fi mers foarte bine. Dimpotrivă. Dar amănuntul aproape că nu mai are nici o importanță în această clipă. El însuși, într-o pagină de aduceri aminte, va privi înapoi cu un zîmbet discret, notînd: „Scriitorii obișnuiesc să fie proști și pedanți, susținînd (aparte excepțiile) că pentru a scrie au nevoie de o anumită ambianță propice... prezența care se îndepărtează mult de adevăr: pentru a scrie cărți, singurul lucru de care au nevoie este să aibă ceva de spus... Cu un top de hirtie albă și un creion se poate scrie *Don Quijote*, iar pe partea cealaltă, *Divina Comedie*. Ceea ce trebuie să faci este să te așezi pe lucru și să vezi ce iese, dacă iese. *Don Quijote* și *Divina Comedie*, bineînțeles, ies de puține ori”.

Să nu ne pierdem însă în „capcanele” ale, păstrîndu-le pentru un pri-

lej viitor, mai puțin presant, și să reținem aici cîteva date de portret. Camilo José Cela s-a născut la 11 mai 1916, în localitatea El Padrón, vechea Iria Flavia, din Galicia, descinzînd dintr-o familie ilustră: un Pedro de Cela a rămas în istorie, fiind conducătorul militar al ultimelor bătălii galiciene pentru independență din secolul al XV-lea. Atitudine pentru care Isabel la Católica n-a șovăit, dispunînd executarea sa. Azi, pentru meritele sale, și nu ca o împăcare pentru acele vremi, Camilo José Cela poartă Ordinul Isabel la Católica... Un al doilea nume de familie, Trulock, rețînit numai de frații săi, e la fel de ilustru, venind tocmai din Anglia, mai exact din Cornwall. Omagîindu-i străbunicul, Londra a păstrat pînă azi o piață cu acest nume: Piața Trulock.

Camilo José Cela și-a făcut primii ani de școală în Galicia natală, trecînd, pe rînd, prin colegiile administrate de călugării iezuiți, escolapi și maristi, de care și va aminti mereu, niciodată cu prea multă plăcere. Va oscila, în prima tinerețe, între mai multe profesii, abandonîndu-le pe toate în favoarea literaturii și gazetăriei, imediat după stingerea, în 1939, a Războiului Civil. Chiar și în aceste condiții, în anul următor va ajunge redactorul șef al ziarului „La Juventud” și, în aceeași perioadă, va scrie primul său roman *La familia de Pascual Duarte*. Avea douăzeci și cinci de ani cînd s-a prezentat cu manuscrisul sub braț în casa lui Pio Baroja, scriitorul spaniol pe care l-a apreciat cel mai mult, în iluzia obținerii unei prefețe. Se spune că Pio Baroja i-a citit paginile cu aplicație și interes, restituindu-i-le fără prefață, dar cu o observație sinceră: dacă vrei să ajungi în închisoare, nu-l nevoie să te duc eu. Familia lui Pascual Duarte a scăpat totuși, de ochii cenzorului, publicîndu-se în 1942; apariție care marchează o linie divizoare clară în literatura spaniolă. Nu s-a mai întîmplat același lucru și cu *Stupul* (La colme-

na), roman cunoscut și cititorului român (alături de Noile isprăvi și neazuri ale lui Lazarillo de Tormes), cel care a stat ani în șir în așteptare și reelaborare (cinci la număr), pînă cînd autorul, în cumpănă, l-a aruncat în foc, fiind salvat de la dispariție de curajul oportun al soției. *Stupul* avea să se publice pentru prima dată în 1951, dar nu în Spania, ci în Argentina. La Madrid avea să fie editat ani mai tîrziu, după ce fusese deja tradus în patrușprezece limbi, o singură editură, Signet Book, din New York, tipărînd-o în șapte sute de mii de exemplare... Privind și peste acest moment, Camilo José Cela, acum cînd numai în Spania cele două romane au ajuns la un număr de ediții simetric (42), va observa la fel de malițios: „*Stupul* mi-a adus ceva bani... suficienți pentru a putea să trăiesc, avînd în vedere că după publicarea sa am fost expulzat din Asociația de Presă din Madrid și mi s-a interzis numele în toate ziarele. Cit de departe mi se pare totul. Adevărul însă e că situațiile artificiale te îmbătrînesc foarte repede”.

Desigur, nu numai aceste două romane sînt cele care l-au impus pe Camilo José Cela. Vastă, opera sa depășește cincizeci de titluri. Vom reține aici, pînă la menționatul prilej viitor, doar cîteva, numai în echivalență românească: *Pavilionul de odihnă* (Madrid, 1944), *Portocala este un fruct de iarnă* (Santander, 1951), *Timotoe neîntelesul* (Madrid, 1952), *Santa Balbina*, 37. *Gaz la fiecare etaj* (Mallorca, 1952), *Cafeneaua artiștilor* (Madrid, 1953), *Mrs. Caldwell vorbește cu fiul său* (Barcelona, 1953), *La Catira* (Barcelona, 1955), *Moara de vînt* (Barcelona, 1956), *Tobogan pentru infomețați* (Barcelona, 1962), *Singularicul* (Mallorca, 1963), *Familia eroului* (Madrid, 1965), *Cetățeanul Isacriote Redus* (Madrid, 1965), *San Camilo*, 1936 (Madrid, 1969), *Oficiul de Intunerie 5* (Madrid, 1973), *Mazurca pentru doi morți* (Barcelona, 1983).

Se adaugă acestor titluri cele de călătorie (*Alcarria*, 1948; *Avila*, 1952; *De la Miño la Bidasoa*, 1952; *Vagabond prin Castilia*, 1955; *Prima călătorie andaluză*, 1959; *Caietul din Guadarrama*, 1960, etc., etc.), foarte multe cărți de eseistică, două volume de poeme (*Pășind pe nehotărîta lumină a zilei*, 1945, și *Canționierul din Alcarria*, 1948), precum și primele două volume din faimosul *Dicționar secret*, pagini de mare erudiție, în care academiciatul Camilo José Cela reține cuvintele pe care toate celelalte dicționare existente, din pudoare, nu le menționează.

Prodigios prin invenție verbală și înzestrat cu o intuiție rară pentru valorile limbii, Camilo José Cela nu-i un scriitor comod. Stăpînit veșnic de un umor debordant, apăsător stilizării caricaturale a personajelor și foarte rapid în narație, el impresionează prin sinceritate și noutatea rostirii. Cit privește amănuntul subliniat de el însuși, acela că un scriitor nu are nevoie decît de un top de hirtie și un creion, nu pare să fie chiar așa: masa de lucru pe care și-a transcris de cinci ori *Stupul* (pe vremea aceea locuia în Cebreros), a fost recuperată după multe căutări, avînd foarte mulți proprietari anonimi. După ocolurile făcute prin Toledo (Escalona), Torrijos, și Santa María de Tiétar, acum se află în Palma de Mallorca, „în casa mea, unde, uneori, o mingie ca pe o relicvă veche”.

Să observăm, în încheiere, un alt amănunt: din 1956 pînă acum, literatura de limbă spaniolă, spaniolă și hispanoamericană, a fost încununată cu șase premii Nobel. Aproximativ, unul pe lustru. Cu toată sinceritatea, ar fi meritat și mai mult.

Darie Novăceanu

O consolare prohibită

(Capitolul întâi. O consolare prohibită după obiceiul maurilor)

ACUM, la terminarea culesului de vii, la conferința curtierului Catulino au asistat foarte multe persoane.

Curtierul a început să-și țină conferința în picioare și în fața unui pupitr, sau mai bine spus a unui evangheliar, de parcă ar fi fost european sau nordamerican; apoi, cînd picioarele i-au obosit, s-a așezat la masa prezidențială, alături de consilierul comunal delegat al culturii, cel ce l-a prezentat. Curtierul care, după înalte demne autorități, a salutat pe doamne și pe domni, a început să peroreze cu voce foarte intonată și a spus, între altele, ceva cam în felul următor:

— William Congreve spunea că a bea este o distracție creștină necunoscută de turci și perși. În orice caz, nouă, creștinilor, ne rămîne o consolare prohibită după obiceiul maurilor, aceea de a bea vin, urmînd statul Părintelui Sirmond, de fiecare dată cînd ni se prezintă una din cele cinci cauze care incită la o dușcă, și anume: sosirea prietenului pe care vrem să-l sărbătorim, setea de moment care măturăse că vrea să fie astîmpărată, setea viitoare care se dorește evitată, bunătatea vinului care aspiră să fie proslăvită, sau oricare alt motiv neprevăzut printre cele anterioare.

— ORICE motiv este bun și salutar pentru a umple și golii paharul și în orice caz, nu voi fi eu acela care să preconizeze urmarea exemplului unor eretici și să arunc vinul pe oriunde fără să-l fi făcut mai întîi să treacă prin gîtlej, pentru a-i simți gustul mai bine; prin caltabos, pentru a-i simți mai mult plăcerea; și prin constință, pentru a mă gîndi mai bine la el și a-l considera mai mult.

Doña Inmaculada Garrote s-a ridicat, a spus bravo! și apoi s-a așezat din nou. Curtierul a zîmbit cu grațitudine și a continuat cu vioiciune.

— Să cîntăm vechiul imn al picardiei gollardice, al golănimii și vitelei multîmi a medievalilor clerici transhumanți — salut, oh, vinule cu limpede culoare! salut, oh, vinule cu savoare fără asemănare! — și să ne gîndim că, dacă viața este scurtă, nu trebuie să existe nici o împrejurare care să-l micșoreze strălucirea, nici plăcerea, nici eficacitatea.

— E PROST cel ce nu iubește vinul, femeile și cîntecele, a spus poetul Johann Heinrich Voss cu cuvinte care se obișnuiesc să fie atribuite lui Luther; și nu cădem și noi în domestica și stupida neghiobie a abstinentei, reținerii și surzeniei. Să rămîm virtuțile prin omisiune pentru mirenii căci noi, cardinalii, preferăm să trăim și să întonăm lauda eternelor binecuvîntări, această mizericoordie care, pentru Balzac, poate că nu este altceva decît curtoazia sufletului sau, ceea ce încearcă să fie același lucru, merituosă gentilețe a spiritului.

— Ce zi strălucitoare are astăzi sugătorul de curtier!

— Da; într-adevăr, este foarte inspirat. Curtierul a continuat, nu însă înainte de a suride de parcă ar fi mîncat struguri: mîncă mulți struguri și economisește-ți purgativul, cum spunea presbiterul don Simón Torrontera, alias Mafuelo.

— Omul timpurilor noastre, poate pentru că presupune că se poate bea chimia, fabrică tristețea în serie, se plictisește în serie, agonizează în serie și se ucide sau moare în serie.

Din ultimul rînd se auzi o vocișoară fragedă exclamînd:

— La dracu cu panorama asta!

GITLEJUL din care țîșni ca un șuvoi de nectar cristal din izvorul umbrat, la dracu cu literatura!, era al micuțului Crisanto, verișorul fetiței Micaelita, cea a delicioasei suierături la dracu cu solfeul!, care studia compoziția și armonia.

Curtierul își luă din nou curaj și își modulă răsufletarea.

— Omul funestelor dar și linistitelor noastre zile, cînd sosește pe cealaltă lume după ce dă ortul popii, sau i-au împăturit pinza pe ochi, sau a dat sapa și lopata, își dă seama că a pierdut timpul pe care niciodată nu-l va mai putea recupera pentru el. Omul răzvrătitor dar și monotonelor noastre zile, care face cu mina un umil și birocratic semn, se duce în cer sau în infern fără bărbăție și eleganță și parcă după ce ar fi îndeplinit o formalitate nici măcar plictisitoare, și această claudicare este suficientă pentru a depri-ma pînă și sufletul cel mai bălțat.

Fostul popă Basilio Zapata avea porniri spre fapte rele spre tropări și imagini și alte destrăbălări.

— Trebuie să te gîndești la cei ce zboară în vis dar le lipsește curajul pentru a continua să zboare și visînd; o pa-

săre cu aripile rupte nu este mai grațioasă decît un chițcan, dar este mult mai nenorocoasă și mai nefericită. Să continue don Catulino.

Și don Catulino continuă.

— Preconizez în fața dumneavoastră — și ca antidot al masificării în plictiseală și în fața inevitabilului — o întoarcere la ceea ce, din fericire, apare deja la orizont: cultura vinului, cea mai sănătoasă și cea mai igienică dintre băuturi, după părerea așteptărilor Pasteur.

— ROMANII spunea că vinul bun înveselește inima omului, cuvinte ce par a fi scoase din *Ecleziastic*, una din cărțile canonice ale Vechiului Testament, unde se citește că vinul și muzica dăruiesc bucurie. Vinul, după părerea înțelepților, micșorează grăsimile și previne cancerul, în timp ce amorul, adică actul și grațiosul și elegantul sfîrșit și broșe de pietre fine ale iubirii, distracția — cum spunea bunicii noștri cu mai multă eleganță și economie decît noi — leagă infarctul de miocard; pe vremea bunicilor noștri se vorbea spaniola cu mai mult tact și cu mai mult respect și eficiență decît se vorbește acum.

Don Braulio, judecătorul de delict monetare, ridică mina.

— Pot interveni?

— Intervenii.

— Mulțumesc. Este dureros să fii nevoit să recunoști, dar dumneata ai mai multă dreptate decît un sfînt; astăzi spaniolului, care în mod frecvent nu este decît un rahat slăbit din cauza subalimentării, al compătîmirii și al administrației, îi este rusine să vorbească spaniola. Continuați și scuzați.

Don Braulio tăcu foarte discret și curtierul reluă firul predicii sale:

— SĂ îndepărtăm de noi îngrijorarea, dar nu fugind de ea ci căutîndu-i antidotul adecvat. Ovidiu, în a sa *Ars amatoria*, ne învață că îngrijorările iug și se sterg în fața vinului cînd acesta este din abundență. Poate că acestei preconizate abundențe ar trebui să i se pună o prudentă stavilă care să-l forțeze să nu iasă din albie, căci și Paracelsus, în prudenta memorie a tuturor, ne-o amintește foarte clar atunci cînd ne previne că cea care produce veninul este cantitatea. Proasta folosire este ceea ce răstoarnă efectele și schimbă în robie ceea ce ar fi trebuit să fie dominare. Morala unei vechi povești japoneze ne explică cum că în primul pahar, omul bea vin; în al doilea, vinul bea mai mult vin, iar în al treilea, vinul îl bea pe om. Și prințul Don Juan Manuel, în *Cartea exemplor*, avertizează că

Vinul este foarte virtuos

și prost folosit este dăunus.

Curtierul se adresează președinției.

— Sînt cam obosit. Pot să mă duc să fac o plimbare?

— Nu; continuați pînă la sfîrșit, că doar pentru asta vă plătim atîția bani.

Curtierul salută cu o ușoară înclinare a capului și continuă să vorbească cu plăcuta sa voce de bariton.

— Poetul Martiail în ale sale *Epigrame* declară: Nu pot să fac nimic dacă nu beau. Și împotriva acestei idei fugitive, cej ce sîntem și ne proclamăm prieteni ai vinului, trebuie să ne alertăm compatrioții căci, după cum gîndim într-o să-nătoasă filosofie, se bea pentru a trăi și a activa și a ajuta să se trăiască și să se activeze, și nu pentru a muri și nici pentru a simula moartea în betie. Pentru Ovidiu, în ale sale *Metamorphoseon*, vinul imprimă bărbăție și, după ce am citit versul lui Schiller — dumnezeu îl ajută pe cel viteaz — se deduce că pe băutorul măsurat, dumnezeu îl sprijină. De aici faptul că noi, creștinii, ne astîmpărăm setea fără teamă de vin și chiar cu mîndria de a-l bea.

Fabián Tajuelo îl întrerupse pe orator pentru a-l întreba:

— Echivalează cu a minca struguri?

— Nu pe deplin. De ce?

— Întrebăm și eu așa... adică, pentru că se spune că cine mîncă un ciornchine bea un sfert de vin.

Libario Lagumilla, călugărul cu mască, îi spuse să se așeze și Fabián Tajuelo se așeză.

— Nu-l luați în seamă și continuați.

— Bine. Toți i-am văzut bind pînă la distrugere pe cei ce caută în vin nu delectarea și anestezia și, de asemenea, toți i-am compătimit pe cei care, datorită faptului că beau și beau ajung să-și înec papilele și să renunțe la deliciile gustului și mirosului. Să fugim de arhetipul bețivului perfect pe care ni-l prezintă îndureratul scriitor granadin Angel Gannivet în ale sale *Serisori fîntăndeze*. Nu însă înainte de a reține că bețivul este reversul celui ce se bucură de plăcerile vinului, căci vinul îl învinge și-l zăpăcește.

Pronunțînd ultimele cuvinte, curtierul Catulino Jabalón Cenizo s-a speriat și n-a avut timp nici măcar să ceară permisiunea de a lesna. Dacă președintele l-ar fi lăsat la timp să se ducă la plimbare, poate că s-ar fi putut evita ridicolul moment critic al sfîrșitului. Toți cei prezenți la conferința întrerupută, avem încredere că ea se va termina cu bine și în foarte scurt timp.

(Fragmente)

În românește de
Ana Vădeanu

(Apărut în „EL INDEPENDIENTE”,
Madrid, 8 octombrie 1989)

Premiul „San Pellegrino”

● Elio Filippo Accrocca, Milo De Angelis și Osvardo Salaroli sînt cîștigătorii premiului Citta di San Pellegrino pentru poezie, din acest an. Un prestigios juriu prezidat de Domenico Rea i-a departajat pe

învîgătorii acestor ediții a unui concurs vestit în anii de după război, cînd i-a numărat printre concurenți pe Ungaretti, Montale, Italo Calvino, și reluat după o întrerupere de circa trei decenii.

Sfîrșitul lui „Apostrophes”

● Bernard Pivot a anunțat, pentru vara lui 1990, sfîrșitul lui *Apostrophes*, decana emisiunilor literare ale televiziunii franceze. Deocamdată, pentru luna noiembrie, Bernard Pivot a invitat pe platou pe cunoscutul autor britanic al romanelor de spionaj John Le Carré. Detinînd recordul longevității pentru o emisiune literară, „Apostrophes” a fost transmisă prima dată la 10 ianuarie 1975. Ea succeda emisiunii „Deschideți ghilimelele”, produsă și prezentată vreme de doi ani tot de Bernard Pi-

vot. Foarte curînd, emisiunea dobîndise un mare renume și era urmărită săptămînal de milioane de telespectatori. Fapt rar în anele televiziunii franceze, celebritatea acestei emisiuni a depășit frontierele hexagonului, ziarul londonez „Times” consacîndu-i, în 1987, o pagină, în care a calificat-o drept „instituție literară”.

„Apostrophes” a adus realizatorului ei, în 1983, premiul criticilor, acordat de Academia Franceză, iar în 1988 — premiul Louise Weiss al Bibliotecii Naționale

In actualitate

● Numele lui Hubert Selby (în imagine) a revenit pe neașteptate în actualitate nu numai în Statele Unite, dar și în lumea întreagă din motive pe care el însuși, cu puțin ani în urmă,

le-ar fi considerat inimaginabile. Premiera filmului realizat după celebra sa carte, *Last Exit to Brooklyn* (tradusă în numeroase țări), este prevăzută pentru jumătatea lunii octombrie. Cartea va fi reeditată. Se vor recedita și alte romane ale sale — *The Room*, *The Demon*, *Requiem for a Dream*, cît și culegerea de povestiri *Song of the Silent Snow*. În sfîrșit, Jean-Jacques Beineix, regizorul filmelor *Diva* și *Betty Blue*, intenționează să ecraneze *Demonul*.

Don Quijote

● Regizorul francez Narec Dourian a pus în scenă la Teatrul Tinăru-lui Spectator din Erevan piesa *Don Quijote*, inspirată de romanul omonim al lui Cervantes. Programul de gală al acestui spectacol a fost ilustrat de cunoscutul pictor francez Carzou, membru al Academiei Franceze. (În imagine, una din ilustrațiile lui Carzou).

Brockhaus ilustrat de Hundertwasser

● Editura F.A. Brockhaus din Mannheim oferă amatorilor o lucrare de referință care este în același timp o operă de artă: enciclopedia Brockhaus, în 24 de volume, cu ilustrații și desene realizate de artistul vienez Hundertwasser. „Acest mare artist a realizat în decurs de patru ani cel mai fascinant proiect de carte pe care l-am avut pînă acum” — a declarat Hubertus Brockhaus, membru în conducerea editurii. În vinzare vor fi puse numai 1 800 de exemplare din această lucrare.

Turneu european

● După o absență de șase ani, compania „New York City Ballet”, creată de George Balanchine, a sosit într-un turneu în Europa. Turneul a început la Paris, avînd în repertoriu 16 titluri, prezentate la un nivel înalt, plin de strălucire.

Premiul „Donizetti”

● La Festivalul muzical desfășurat recent la Bergamo, soprana Katia Ricciarelli a cîștigat pentru a doua oară premiul „Donizetti”, conferit acelor interpreți care și-au adus o contribuție importantă la răspîndirea creației compozitorului italian, originar din Bergamo.

Lenau — Opere complete

● Primul volum dintr-o ediție critică a operei lui Heinrich Heine, cunoscută sub numele de „Opere complete”, a apărut recent la Viena. Lucrarea este realizată de germaniști din diverse țări, sub coordonarea Societății Internaționale Lenau.

Rock

● „Rockul prin cîteva personalități” este titlul unei interesante cărți elaborate de Evgheni Fiodorov și apărută recent la editura moscovită „Molodaia gvardia”. Volumul, realizat în excelențe condiții grafice și cu un număr important de fotografii unice, prezintă pe larg scena rock sovietică, formatele Arsenal, Avtograf, Brigada S, Nautilus etc., interpreți Stas Namin, Vladimir Kuzmin, Alexandr Gradski ș.a. Volumul se bazează în principal pe mărturii, amintiri și dialoguri cu un mare număr de compozitori și interpreți sovietici de muzică rock.

Biografie Kant

● O voluminoasă biografie dedicată vieții și creației filosofului german Immanuel Kant (1724—1804) a apărut recent la editura Beck-Verlag din München. Autorul ei este filosoful german Ottfried Hoffe.

Tiraj

● Între anii 1990 și 1991 urmează ca în Uniunea Sovietică să apară, în două volume, la editurile Sovetskaja Rossiia și Sovremennik, o culegere din opera marelui poet Serghei Esenin: Vor fi alese cele mai frumoase poezii și poeme, unele texte în proză, precum și o selecție din corespondența poetului. Tirajul ediției va fi de 10 milioane exemplare.

Comedie de Mozart

● O creație mai puțin cunoscută a lui Wolfgang Amadeus Mozart, „comedia cu muzică” intitulată *Directorul de teatru* (Der Schauspieldirektor) a fost

pusă în scenă la Opera de Stat Germană din Berlin (Sala Apollo). În imagine — un moment de la premieră.

„Nada Brahma”

● „Lumea înseamnă sunet, ritm și vibrație, iar sensul vieții este crearea armoniei”, aceasta este premiza de la care pornește Joachim Ernst Berend, critic muzical și organizator de festivaluri de jazz din R.F. Germania, în scrierea cărților sale. A publicat pînă acum zece volume pe această temă, dintre care cel mai cu-

noscut este „The Jazz Book”. Ultima dintre acestea a apărut recent în versiune engleză la editura „Destiny Books” din New York. În acest volum, intitulat *Nada Brahma* (Lumea e sunet) — autorul încearcă să creeze o imagine globală a importanței muzicii și a fenomenului sunetelor în istoria și contemporaneitatea omului.

Loris Djeknavorian

● Orchestra simfonică de stat a Armeniei are pentru o perioadă de trei ani un nou dirijor principal în persoana muzicianului american Loris Djeknavorian (în imagi-

Programul trei

● Noua carte a Kale Whitehead intitulată *Programul trei*, parte componentă a istoriei literaturii este dedicată programului al treilea al BBC. Însumînd peste 300 pagini, cartea a apărut la prestigioasa editură Oxford University Press din New York. Autoarea apreciază în mod deosebit contribuția, pe care emisiunile acestui program au adus-o la popularizarea în rândurile ascultătorilor britanici și ale vorbitorilor de limbă engleză din alte țări a valorilor literaturii engleze și a altor popoare.

ne), originar din Iran, cunoscut și publicului bucurîndu-se de un concert susținut, cu cîteva ani în urmă, cu orchestra Radioteleviziunii Române. Primul concert susținut la Erevan a cuprins *Simfonia Patetică* de Tchaikovski, *Simfonia a II-a* de Brahms, *Simfonia a VIII-a* de Schubert și suita *Păsărea de foc* de Stravinski, bucurîndu-se de un deosebit succes. În cîrînd, orchestra din Erevan și noul ei dirijor principal vor întreprinde un turneu la New York, Boston, Washington și Praga.

Cine l-a ucis pe John Lennon?

● Apărută recent în Anglia, cartea „Asasinarea lui John Lennon” de Fenton Bresler, de profesie avocat, a stîrnit mare senzație printre cititori. El avansează versiunea asasinării cîntărețului, cîndva membru al celebrității Beatles, de către agenții ai C.I.A. care l-au manipulat pe Chapman ca executant al omorului. Explicația dată de autor: Lennon a fost omorît pentru că, după o perioadă îndelungată de inactivitate politică, el începuse din nou să se arate foarte combativ. Temîndu-se că numele popularului muzician va deveni o forță în jurul căreia se vor mobiliza milioane de tineri americani, s-a decis eliminarea lui înainte ca el să devină „o sursă de probleme”. Bresler își expune versiunea pe a doua pagină a cărții, iar în restul de 297 de pagini încearcă să-i convingă pe cititori de adevărul premisei sale.

Omăgiu lui Malcom Lowry

● Astfel se intitulează numărul monografic al lui „Nuovi Argomenti”, apărut în aceste zile în Italia, conținînd pagini inedite ale scriitorului englez, alături de note critice și mărturii despre el însuși. Paginile inedite conștău din povestirea *Ghostkeeper* și din patru scrisori, dintre care una adresată editorului Jonathan Cape, pe care Lowry i-a scris-o pentru a-și apăra de tăieturi capodopera — *Sub vulcan*, volum apărut în 1947 în Anglia. Dacă nu s-ar fi sinucis în 1957, Malcom Lowry ar fi împlinit anul acesta 80 de ani.

Mozart în arabă

● În luna octombrie, Casa de discuri „Harmonia Mundi” a realizat înregistrări cu operele Nunta lui Figaro și Così fan tutte în limba arabă. Acțiunea a fost inițiată de dr. Aly Sadek, un anestezist egiptean, care este un mare admirator mozartian. În spiritul unei adevărate cooperări, dr. Sadek lucrează în prezent la versiunea în limba arabă a operei Don Giovanni.

Am citit despre...

Casandra Christei Wolf

■ LEGENDELE străvechi au fost scrise, transcrise și rescrise mereu, chipul celui coautor fiind vizibil de fiecare dată într-un colt al tabloului de grup, așa cum procedau unii clasiici ai picturii cînd își asumau (ca și, în zilele noastre, maestri ai cinematografului) un rol episodic în opera lor cu multe personaje.

Prozatoarea est-germană Christa Wolf a reluat povestea Casandrei, fiica regelui Troiei, Priam, și a Helen, înzestrată de Apollo cu darul profeției, dar apoi pedepsită tot de el să nu fie crezută, să fie considerată nebună, pentru că nu prevestea decît grozăvii și, în ultimă instanță, victimă ea însăși a celei mai cumplite nenorociri pe care o anunțase: nimicirea Troiei.

Superbul roman *Casandra* este narat din prisma născutei eroine clarvăzătoare, ca o rememorare a împrejurărilor vieții la sfîrșitul acesteia cînd, captivă inclusă în alaiul triumfal al învingătorului Troiei, Agamemnon, așteaptă să fie sacrificată împreună cu cei doi copii ai ei. Fiecare cititor și fiecare salt al destinului Casandrei au fost inevitabile, ne dăm seama urmărind fluxul aparent aleatoriu, în fapt orchestrat pînă la ultima notă, al amintirilor, reflecțiilor și asociațiilor ei de idei. Nu pentru că așa ar fi fost prescris în Olimp, ci pentru că istoria și psihologia, prejudecățile vremii și reacțiile din totdeauna ale oamenilor incolțiți, satisfăcuți sau în postură de agresori, logica internă a politicii și a geopoliticii, a intrigilor de palat și a camarilelor polițienești, a alternanței război-pace, reacțiile femeilor cu putere de înțelegere și forță de caracter, atribuite prin tradiție doar bărbaților, la condiția de subordonare care doar prin violență poate fi escamotată — toate acestea și încă alte legi ale firii și devenirii au dictat mersul lucrurilor.

Casandra Christei Wolf aparține prin toate fixațiile și prin toate reacțiile ei vremii cînd se presupune că a trăit, este cutia de rezonanță în care își găsește ecou frămîntările și întîmplările de atunci, frămîntări și întîmplări atît de neobișnuite și în același timp atît de obișnuite încît pe ele avea să se clădească ceea ce numim azi literatură.

Dar ce numim, oare, literatură?

În 1982, Christa Wolf a fost invitată la universita-

tea din Frankfurt pentru un curs despre arta poetică. A ținut cinci prelegeri. Romanul *Casandra* (într-o primă versiune, mai scurtă) a constituit substanța celei de-a cincea. După ce declarase auditorului că, în ceea ce o privește, nu are nici o poetică proprie, l-a invitat s-o urmeze într-o călătorie „în sensul literal și în cel metaforic al cuvîntului”, o călătorie în Grecia, întreprinsă de ea cu doi ani mai devreme, o călătorie către „fabricarea unui personaj literar” care îi „apăru-se accidental în fața”. Citise, chiar în preziua plecării, *Orestia* lui Eschyl și *Casandra*, „prizoniera, m-a luat prizonieră pe mine, ea însăși transformată de alții în obiect, a pus stăpînire pe mine”. De-a lungul a patru ample texte (publicate în volum în continuarea romanului), reportajul excursiei este întrerupt întruna de meditații asupra înțeleșurilor ascunse ale miturilor și de gânduri despre echilibrul și dezechilibrările sociale în antichitate și astăzi, despre trăsăturile comune ale culturilor succesive sau paralele și despre deosebirile între ele. Un „jurnal” și o foarte lungă scrisoare înmulțesc genurile în care se înscriu notațiile Christei Wolf. Cetățeană a R.D. Germane în excursie în Grecia împreună cu soțul ei, romancieră preocupată de ciuntirea imaginii feminine în literatură prin aglomerarea de caracteristici emoționale și privarea de aptitudini intelectuale și de angajamente sociale, personalitate contemporană conșternată de primejdii războiului nuclear și de implicațiile deteriorării mediului înconjurător, marxistă declarată, în stare să disocîrne trăsăturile comune umanității în întregul ei, dincolo de contrastele dintre orînduiri și de contradicțiile dinlăuntrul lor, marea scriitoare pe care avem privilegiul de a o cunoaște pe măsura ce ea însăși se recunoaște pe sine, dă în vileag, odată cu romanul *Casandra*, întregul proces al genezei lui și, prin el, resorturile unei creații deopotrivă inspirată și responsabilă, magistrală (în înțelesul etimologic al cuvîntului) și fermecătoare.

Casandra ei, strict autentică, detestînd anticipat legenda care va face din Achile, asasinul prin vocație, un simbol al vitejiei, iubindu-l fără speranță pe Eneas, cel ce rătăcea prin lume năzuind s-o îndrepte, ca un partizan din zilele noastre gata să moară pentru o cauză pe care o știe pierdută, *Casandra* tăcînd și spunîndu-și „am învățat că protestul începe odată cu tăcerea la care participă mai mulți, nu doar unul”, aceasta *Casandra* intruchipează înțelepciunea mileniilor dinaintea ei și a celor de după ea, pînă la ziua de azi, pînă la Christa Wolf, pînă la aventura literaturii în căutarea destinului ei.

Felicia Antip

Alfabetizare

● Laureatii premiilor Internationale ale alfabetizării acordate de UNESCO pe anul 1989 sînt: Departamentul de educație a adulților de la Universitatea din Ibadan (Nigeria) care a obținut Premiul Asociației internaționale pentru lectură; Secretariatul de stat pentru alfabetizare și învățămînt original (Mauritania) — Premiul Irak; Mișcarea jamaicană pentru promovarea alfabetizării — Premiul Nadejda Krupskaja; Direcția învățămîntului comunitar de la Ministerul educației și culturii (Indonezia) — Premiul Noma.

„Romanul unei voci”

● Este titlul serialului, în șase episoade, programat de RAI—II și dedicat vieții cunoscutului cîntăreț italian Claudio Villa. Pentru a reconstitui viața și cariera sa artistică, filmul — pe un scenariu de Laura Falavolte și Leoncarlo Settimelli, care este și semnatarul regiei — apelează la documente de arhivă, filme de epocă, declarații și interviuri ale celor care l-au cunoscut pe Claudio Villa.

Traduceri

● Apărut de curînd, noul catalog al Colecției UNESCO de opere reprezentative cuprinde aproximativ 850 de titluri de traduceri, în special în engleză și franceză, de opere publicate în circa 70 de limbi. Colecția are drept scop să contribuie la difuzarea internațională a patrimoniului literar mondial. Pe lângă traduceri de texte fundamentale cu caracter filosofic, sau istoric, aceasta include opere de genuri foarte diferite: antologii consacrate unei literaturi naționale, poeme epice, legende, fabule și epopei romanești, note de călătorie, tratate de estetică, piese de teatru, acestora, adăugîndu-li-se de curînd și o serie de albume de artă.

Cea mai veche carte

● Cea mai veche carte legată din lume a fost prezentată recent la Cairo de savanți egipteni. Manuscrisul, avînd treisprezece centimetri pe saptsprezece, a fost găsit în mormîntul unei fete de doisprezece ani. El conține 500 pagini scrise în limba koptă. Specialiștii sînt de părere că această carte datează din cea de a doua jumătate a secolului al patrulea înainte de erea noastră.

Interpretă wagneriană

● Soprana Gwyneth Jones (în imagine) și-a sărbătorit luna trecută 25 de ani de activitate pe scena de la Covent Garden din Londra. Ea este una din marile interprete ale rolurilor wagneriene, mai ales Brünnhilde și Isolde. Gwyneth Jones a fost o vedetă in-

ternațională încă din primele ani ale carierei sale artistice. De pildă, în 1964 ea a făcut vîlvă cînd a înlocuit-o pe celebra Leontyne Price în premiera cu Trubadurul, în regia lui Luchino Visconti. Unul din primele ei succese la Covent Garden a fost în Fidelio de Beethoven, iar pe la sfîrșitul anilor '60 a înregistrat rolul Leonorei, la Dresda, sub bagheta lui Karl Böhm, remarcîndu-se apoi la Bayreuth în roluri precum Sieglinde în Inelul, Elisabeth și Venus în Tannhäuser. În toamna aceasta (pînă la 25 octombrie), Gwyneth Jones a cîntat în premiera de la Covent Garden cu Walkyria, în regia lui Götz Friedrich, cunoscuta soprană interpretînd-o pe Brünnhilde.

O „stagiune franceză” la Moscova

● Patrice Chéreau, unul dintre cei mai renumiți regizori din Franța contemporană, a prezentat la Teatrul de Artă din capitala sovietică (MHAT) spectacolul său cu Hamlet, în montarea realizată pentru Festivalul de la Avignon din 1988. Reprezentațiile cu acest Hamlet fac parte din repertoriul „Stagiunii franceze” inaugurată la Moscova cu Cidul de Corneille, în montarea de la Centrul Cultural Bobigny (director: René Gonzales). În curînd, Ariane Mnouchkine va prezenta la Moscova creația ei originală Indiade, interpretată de artiștii de la „Théâtre du Soleil”, pe care îl condu-

ce. Nu de mult, moscovitii au făcut cunostință cu A. Mnouchkine prin piesa de teatru 1789. „Stagiunea franceză” va continua cu reprezentații susținute de colectivele „Royal de Lux” și „Théâtre de l'Université”, acesta din urmă cu spectacolul liric Mozart cu ciocolată. În aprilie 1990, stagiunea se va închide cu Fedra de Racine la Teatrul Puskin din Moscova, punerea în scenă fiind semnată de regizorul francez Antoine Vitez, iar rolul principal fiind interpretat de Alla Demidova, actriță de la Teatrul „Taganka” din Moscova.

Carreras in Italia

● La sfîrșitul lunii septembrie, José Carreras a făcut un scurt popas la Roma, pentru a-și da concursul la o emisiune de varietăți a „Canalului 5” al Televiziunii Italine, cîntînd alături de Johnny Dorelli, venind de la Barcelona, unde a participat la un spectacol cu „Carmen”, urmînd să plece într-un turneu în Japonia. Tot

în toamna aceasta, celebrul tenor spaniol va debuta într-un film dedicat vieții lui Enrico Caruso. În iulie viitor, José Carreras va cînta la Roma alături de Plácido Domingo și Luciano Pavarotti, sub bagheta lui Zubin Behta. În cadrul concertului organizat cu prilejul Campionatului mondial de fotbal

Interpreții lui Maigret

● Printre omagiile postume aduse lui Georges Simenon se numără și evocarea, în paginile revistei „Zeit Magazin”, a întruchipărilor date de diversi mari actori celebrului său personaj — comisarul Maigret. După cum se stie, după romanele acestui scriitor s-au făcut mai mult de cincizeci de filme și nenumă-

rate producții de televiziune. Autorul s-a declarat rareori multumit de rezultatele acestor ecranizări și obișnuia să spună că dacă-și mai vinde drepturile de transpunere a scrierilor sale o face numai și numai pentru bani. Printre interpreții rolului Maigret s-au numărat actori celebri:

francezul Jean Gabin, sovieticul Boris Tenin, americanul Charles Laughlin, italianul Gino Cervi, germanul Heinz Rühmann („În sfîrșit, un Maigret care nu-l gras!” — ar fi exclamat Simenon, văzîndu-l) și japonezul Kurita Arkawa (în imagini, în această ordine).

O biografie a lui Graham Greene

● Dacă n-ar sta scris în biografia lui Graham Greene, semnată de Norman Sherry și apărută la Londra cu puțin timp înainte ca celebrul scriitor să fi împlinit 85 de ani, ar fi greu de crezut că acest om de o excepțională vitalitate a fost un copil hipersensibil și hiperanxios. Între tatăl său, director de școală neobisnuit de sever, și colegii săi, Graham a trăit multe „conflicte de loialitate”, îngrijorîndu-și familia. Dus la un psihanalist londonez, care era mult frecventat de scriitori, tînărul Greene a intrat în lumea literară, vîdînd de la început că nu degeaba era nepotul lui Robert Louis Stephenson. În ciuda unor dificultăți incipiente datorate unei povestiri ireverentioase despre fecioara Maria, publicată într-o revistă studentască din Oxford, Greene jr. a ajuns foarte repede să fie apreciat în

redacția ziarului „Times”, mai apoi îndreptîndu-i-se conducerea secțiunii literare a săptămînalului „Spectator”. Mai tîrziu a plecat, în calitate de corresponsent al lui „Sunday Times”, în Indochina. Că Graham Greene a lucrat și ca agent secret al serviciilor de informații britanice s-a aflat între timp de către toată lumea, ceea ce face să fie larg acreditată convingerea că unele dintre personajele romanelor sale, în ciuda asigurațiilor contrare date de autor au modele autentice (Omul nostru din Havana, Factorul uman etc.). Una dintre cele mai bune cărți ale lui Graham Greene este considerată a fi Prietenul meu, generalul, povestea generalului panamez Omar Torrijos Herrera, mort în 1981. Într-o misterioasă prăbușire de avion. Se spune că cine

vrea să înțeleagă ce se petrece acum în America Centrală, trebuie să citească această carte. Ultimul în dată roman al acestui mare scriitor contemporan, Omul cu multe nume, poartă în prefață precizarea că eroul principal este și nu este unul și același cu omulimul său (Mister Qigly). Întîlnit cîndva de Greene la Washington, La a 85-a aniversare a celui care a scris și atîtea alte cărți minunate — Ora comediantilor, Miezul tuturor lucrurilor, Cîmpul de luptă al vieții, Puterea și gloria. Să nu te cununi la Monte Carlo, Călătoriile cu mătusa mea — mulți și-au pus întrebarea cum de nu i s-a dat încă Premiul Nobel pentru literatură? Ca de obicei, în legătură cu acest subiect, Graham Greene glumește spunînd că cei din juriul de la Stockholm sînt probabil invidioși...

Giovanni GRAZZINI

Fellini despre Fellini

Fellini și opera

— Cum s-a întîmplat că nu ai putut fi convins niciodată să pui în scenă o operă de Dino Rota? Ai față de operă aceleași rezerve ca față de muzică, în general?

— Opera are un aspect de nebulă care fascinează fără doar și poate. Rezervele mele? Nu mă pricep, nu știu nimic precis. Sau, mai degrabă, opera face parte din „italienitatea” mea ca bersalierii, Garibaldi, împărații romani, atîtea arii celebre, voci care ne însoțesc de totdeauna. Am auzit ariile cîntate mereu. Ne-am văzut toate mătusele și verișoarele cu lacrimile curgînd peste broderii, cîntînd Mă cheamă Mimi, în timp ce unchiul parcă mină de furie răneau. Dacă aș fi războinicul. Este vorba de întîmplări atît de legate de noi, încît ne devin necunoscute asemenea inconștienței. Am față de operă o saturare care îmi este familiară ca față de școală sau de coloniile de vacanță, de tot ce aparține unei caste, care are un caracter de ceremonie, dîndu-mi întotdeauna o stare de denaturare sau, cu un alt cuvînt, de singurătate. Fierarul care venea să ne repare cazanul fredona, saltelăreasa

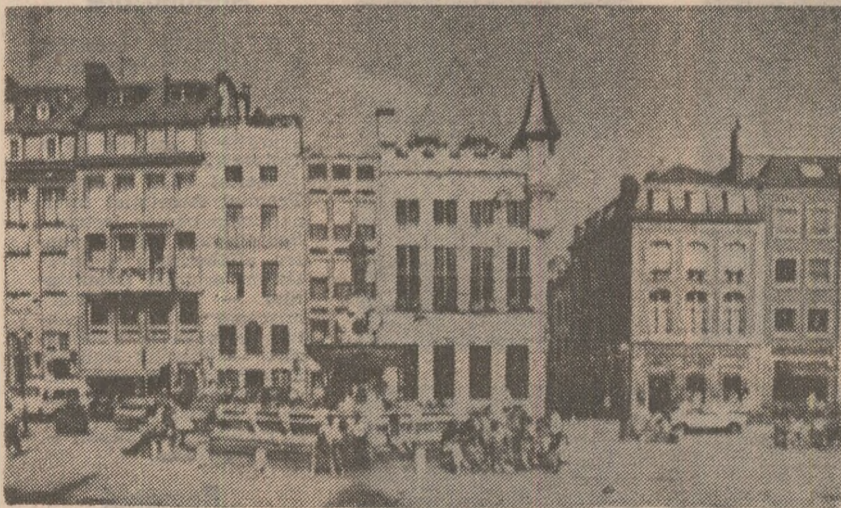
care umplea saltele odihnitoare umbra prin casă cîntînd, toate indelectnicile gospodărești care suscitau apariții de poveste, tocilarul, coșarul sau alți spiriduși, fiecare la un moment dat începea să intoneze vreuna din frazele misterioase aparținînd operei. Dacă le ceream să-mi explice una din aceste fraze îmi răspundeau că e vorba de o operă, mi-o povesteau, povesti sumbre, îngrozitoare, cu răzbunări feroce, cu iubiri care mureau de vii în mormînt.

APOI erau bețivi care răneau Bătrînul antiriu. Întotdeauna identificam opera cu beției. Noaptea, singuri în piață, cu haina căzîndu-le de pe umeri, cîntau toate operele posibile cit îi ținea gura. Pentru mine, primii cîntăreți de operă au fost ei, bețivii. Cînd eram mic, casa noastră din Rimini era ultima din cartierul periferic San Giuliano, în apropiere era șoseaua mare care ducea la Cesena. La Rimini aveam un teatru, Vittorio Emmanuelle, nu prea știu bine de ce, era adesea închis pentru reparații, avea mereu ceva stricat, iar pentru operă se mergea la Cesena, la teatrul Bonci. Informații de afișe care erau agățate și la noi, mai mult de jumătate din locuitorii Rimi-

ni-ului, în calești, autobuze sau cu trenulețul local se duceau seara la Cesena. Pe la patru de dimineață se auzeau voci dogite care se întorceau de la spectacol cîntînd duete, coruri, române. Cîntînd această adunătură sleampată defilînd în noapte pe biciclete, în calești, pe jos, aveam realmente impresia că vîd o armată invadînd orașul în scopul unui mare jaf. Zorile se iveau puțin cite puțin, în această lumină vagă, un oarecare Ubaldini, sudor de meserie și mare meloman, s-a oprit odată sub ferestrele casei noastre spunîndu-mi să-mi chem părinții. În timp ce „soldătimea” defila în continuare în spatele său, Ubaldini, care văzuse Pescuitorii de perle, a început să cînte cu o voce minunată marea arie a operei. După care i s-a făcut rău de cit băuse, l-am transportat în casă, a fost așezat într-un fotoliu, eram foarte speriați, îl credeam pe moarte, cînd deodată, cu ochii închiși, cu o voce înceată, a început din nou să cînte. M-am simțit întotdeauna cam înstrăinat, avînd un vag sentiment de vinovăție, refuzînd să particip la acest ritual italian, cald, invăluitor, pasionat, colectiv. De-a lungul altor ani, a trecut prin unificarea Italiei, prin războaie, fascism, rezistență. Cum i s-ar putea restitui puritatea originală? Să nu-ți închipui că ar fi frica de ratăre, nu am asemenea temeri. Sînt sigur că rezultatul ar fi dezamăgitor. Respectul față de munca mea mă reține, mă face neputincios. Sînt foarte stîmjenit pe o scenă, m-aș simți privit asemenea cuiva care orice ar cere, trebuie

să fie satisfăcut. În acest caz ar trebui ca cei de la operă să-mi spună ce să fac. Dacă măcar aș avea idei revoluționare în acest domeniu? Ei bine nu, găsesc opera perfectă așa cum este, exact așa cum este. Într-o seară am văzut la TV o adaptare delirantă a Traviatei. Directorul de scenă, operatorii, umbau pe scenă ca cei care așteaptă să le nască nevasta, zoomanți prinzînd în obiectiv totul, co-voarele de pe jos, pantofii, cuietele din pardoseală, dinții de aur și cîntărețelor, ar fi putut adăuga chiar și imaginea unui detergent. Regizorul nu stătea nici o clipă liniștit. Pe ecran, prim-planurile se dezlanțau, își dădeai seama că tenorul era din Caserte iar soprana din Venetia. În pofida masacrului adaptării, în pofida capetelor cîntărețelor, cu toate că eram singur, cu lumina aprinsă într-una din camerele casei, auzînd din timp în timp, pe stradă, sirenele de la mașinile poliției alergînd nu se știe unde, în pofida tuturor, am plîns ca o vacă toată seara. Cînd s-a sfîrșit primul act am plîns. A început actul doi, de la a treia măsură am început din nou să plîng. Încîntat că plîngeam. S-ar putea ca Traviata să fie perfecțiunea absolută: o sferă, un sentiment pur. Nebunul de la televiziune n-a reușit să o distrugă. În consecință, vîdînd ce se întîmplă, cum poți să faci mai bine decît a făcut Verdi? Adaptare și traducere de Andriana Fianu

EMINESCU OMAGIAT LA AACHEN

Centrul oraşului Aachen

DE la Bonn, capitala R.F. Germania, la Aachen, e cale de vreo oră cu masina, într-o cursă relativ domoală. Iar de la Aachen la granița olandeză sau belgiană e distanță — cum se zice la noi — ca de o azvirlitură de băț; auzeam, trecind prin marea piață a Primăriei, tineri conversind în idiomuri care aduceau cînd a germană, cînd a franceză, și mi s-a spus că veniseră din Belgia ori din Olanda. Astfel de așezare privilegiată, la înfruntarea granițelor a trel țări vest-europene, explică nu numai traficul năucitor de pe autostrăzi și permanenta mare animație din oraș, dar și multe altele. Aachenul (vechiul Aix-la-Chapelle) a fost odinioară capitală a statului întemeiat de Carol cel Mare. Catedrala din centrul orașului (798—805), unul dintre cele mai bine conservate monumente carolingiano-gotice, avusese la început destinația de capelă a curții imperiale, iar impunătoarea Primărie din fața ei a fost construită pe temeliiile palatului lui Carol cel Mare. În jurul acestor vestigii ale unei străvechi tradiții, — locuri de contemplație și reverie pentru călătorii veniți de mai departe — trepidează viața atît de tîntuită în contingent a oricărui oraș, apusan modern. Însă, ce-i drept, nu numai aceea. Mai mult de 45 000 de studenți frecventează cursurile instituțiilor de învățămînt superior din Aachen. Actuala vedetă, în materie de învățămînt superior, e Școala Tehnică Superioară a landului Renania de Nord-Westfalia, însă studiile filologice-filosofice și de artă nu sînt ținute de localnici în mai puțină cinste.

Între 25 și 27 septembrie au avut loc la Aachen lucrările obșnuitului Congres bianual al Romanistilor Germani. Al XXI-lea. Premisem încă din toamna anului trecut o scrisoare de la dr. Maxim Marin (Universitatea din Bonn), prin care mi se dădeau cîteva indicații laconice despre viitorul Congres și eram invitat să țin în cadrul lui „o cuvîntare despre Eminescu”. Mai pe urmă, în primăvara anului de față, îmi parvenea și o invitație oficială în același sens. Din toate acestea, puteam deduce că organizatorii Congresului luaseră act de includerea Centenarului morții lui Eminescu în calendarul aniversării UNESCO și se gîndiseră la modalitatea de a-l da curs în felul arătat. Totuși, pe cînd anunțam titlul și redactam rezumatul comunicării ce mi se ceruse, o îndoială nu-mi dădea pace: — bine, o fi românul „născut poet” (după cum ne-a povăluit din bună vreme Aleksandru), dar prin asta devine el în mod automat și „romanist”? — cum se va potrive „cuvîntarea” mea, oricum mai slobodă de rigori, în ambianța unui asemenea Congres, pe care o bănuiam specializată și hiperspecializată? Or, iată că acum, în duminică din prezua deschiderii Congresului, sosit la Aachen și cu voluminosul tom al programului lucrărilor la îndemînă (*Romanistik zwischen Tradition und Technik*), îndolala dinainte mi se risipea în chipul cel mai simplu cu putință. Parte din bănujelile mele în legătură cu specializarea și hiperspecializarea comunicărilor ce urmau a fi prezentate se adevărau. Lucrările Congresului fuseseră prevăzute să se desfășoare în 16 secții, dintre care nu puține își indicau tema generică de cercetare prin asemenea titluri — cam fioroase (cel puțin pentru mine!): „Computerlingvistica” (Universitățile din Bamberg, Konstanz și Mainz avuseseră aici inițiativa), „Fonologia” (Universitatea din Wupertal coordona lucrările), „Latinoamericanistica”, „Dependențe și valențe în limbile romanice”, „Galeromana în Germania” s.a.m.d. Ce-i drept, pentru un critic și istoric literar nu chiar refractar față de noutăți (cum îndrăznesc să mă cred), desule alte titluri sunau atrăgător: „Literatură și teatru: opoziții și convergențe. Teorii și modele ale actualității evoluției”, „Politica, sociologia și estetica mijloacelor audio-vizuale de informație”, „Comunicări interculturale” etc. Titlaturile secțiunii a treia („Istoria învățămîntului de limbă franceză”) și a patra („Revoluția franceză în filmul artistic”) le parcuseram cu un fel de prestimț, de vreme ce cuprinsul comunicărilor arăta limpede că în felul acesta fusese gîndită comemorarea Bicentenarului revoluției de la 1789. Și iată că, ajungînd la indicațiile despre desfășurarea lucrărilor din secțiunea a X-a, aflam că ele urmau să se desfășoare sub genericul „M. Eminescu — sein Leben und Werk anlässlich des 100. Todestages” (=M. Eminescu — viața și opera sa, — cu prilejul Centenarului morții). Poate nesigur de reușită, inițial, iar după aceea nemaiavind vreme să-mi trimită programul lucrărilor Congresului, inimosul și competentul organizator al acestei secțiuni (cum urma să-mi dau seama curînd) îmi oferise în felul acesta o involuntară surpriză.

Pînă în cea de a doua zi a Congresului (26 septembrie), cînd erau programate lucrările secțiunii a X-a, am avut timp și prilejuri să-mi dau seama de amploarea acestei reuniuni științifice, de ținuta ei. În dimineața zilei de deschidere a lucrărilor, cîteva sute de congresiști veniți nu numai din cele două Germanii, dar — în mare număr — și din Franța, Spania, Italia, Belgia, Austria, Suedia, Canada, Peru ș.a., au putut asculta nu numai tradiționalul concert cameral din Mozart și cuvîntările de bun-venit adresate lor de către gazde; concepută, s-ar zice, în spiritul goetheemilor „Lehrjahre” și „Wanderjahre”, de mare efect a fost conferința instructivă și de un umor care a contagiat sala „Știința limbii ca trăire personală. Între metodele de ieri și de mîine”, ținută de profesorul (proaspăt lesit la pensie) Kurt Baldinger, de la Universitatea din Heidelberg. Seara, au putut vedea filmele cu semnificație comemorativă „La Marseillaise” (J. Renoir, 1938) și „Chouans” (Ph. de Broca, 1988). Tot astfel, în după-amiaza și în seara următoare, după încheierea ședințelor de comunicații, au putut urmări — după preferințe — conferința cunoscutului savant Hans-Robert Jauss (de la Universitatea din Konstanz) despre „Spiritul științific în Universitățile germane — moștenirea lui trecută și șansele din

prezent”, sau filmul „Danton”, sau „masa rotundă” organizată cu concursul lui Michel Butor, Antonio Tabucchi și Esther Tusquets despre „Tendințe în literatura actuală din Franța, Italia și Spania”.

ÎN ceea ce mă privește, după ce apucasem încă din prima zi să-mi distribui interesul și curiozitatea pe la diferitele secții specializate și ultraspecializate, — unele, explicabil, cu o prezentă aproape confidențială, — am putut constata în dimineața celei de a doua zile că lucrările secțiunii a X-a veniseră 28 de participanți (cifra remarcabilă, dat fiind contextul general) și că aceștia au urmărit comunicările și dezbaterile în întregul lor. Explicația acestui fapt mi-a devenit limpede nu numai luînd seama la substanța și ținuta comunicărilor (cinci la număr, dintre cele șapte — programate inițial), dar îndeosebi urmărind abundența întrebărilor și a luărilor de cuvînt, care, ele în primul rînd, au făcut ca mersul lucrărilor să se prelungească pînă după-amiaza. Cel prezenți (cunoscători ai limbii române și, în parte, ai literaturii) erau cadre didactice și studenți de la Universitățile germane, mulți dintre ei sosind la Aachen chiar în dimineața celei de a doua zile a Congresului, spre a participa anume la lucrările secțiunii consacrate Centenarului Eminescu. Profesorul Helmuth Frisch, de la Universitatea din Bochum, un cunoscut admirator al culturii românești și prieten al țării noastre, venise cu un grup de colegi și de studenți ce se pregătiseră spre a participa activ la lucrări. Tot astfel s-au prezentat cîteva străluciți studenți din Bonn ai profesorului Maxim Marin, care ține de mulți ani un apreciat curs și un seminar de romanistică la Universitatea din capitala Germaniei Federale; sub egida acestuia, de altfel, dr. Maxim Marin a avut inițiativa și sprijinul în a organiza secțiunea destinată mai bunei cunoașterii a vieții și operei lui Eminescu. Alți participanți proveneau de la Universitățile din Augsburg, Köln, Aachen. Cîteva dintre cei prezenți erau membri ai unor Institute de Lingvistică sau de Literatură Universală de la Universitățile din Mainz și Marburg. Din partea țării noastre au participat, cu comunicări, Marin Bucur și autorul rîndurilor de față.

Subiectele comunicărilor — de cuprindere și acuitate variabilă — s-au materializat în titluri ca: „Universalität Eminescus heute” („Universalitatea lui Eminescu — azi”), „Eminescu in den deutschen Übersetzungen” („Eminescu în traduceri germane”), „Eminescu — ecou al disperării istorice”, „Eminescu entre indianisme et Schopenhauer” („Eminescu între indianism și Schopenhauer”), „Das politische Denken Mihai Eminescus” („Gîndirea politică a lui Mihai Eminescu”). Fiecare expunere a fost urmată de discuții, diferite ca întindere și interes, în funcție de sugestiile pe care le-au trezit printre auditori. O dezbateră mai pătimașă a suscitat comunicarea „Eminescu în traduceri germane” (dr. Maxim Marin), antrenînd inevitabil gustul subiectiv al mai multor participanți; totul din pricină că autorul — fin cunoscător al operei poetului nostru național și, nu mai puțin, al limbilor română și germană — nu s-a arătat prea convins de reușita diferitelor tentative mai vechi și recente în a-l înfățișa pe Eminescu în limba lui Goethe și Rilke. În ceea ce mă privește, mersul demonstrației și exemplificările numeroase la care a recurs dr. Maxim Marin mi-au apărut întru totul concludente, ele reprezentînd și un îndemn sul generis pentru noi încercări — mai stăruitoare și mai aplicate. Alte comunicări, ca, de pildă, „Eminescu — ecou al disperării istorice” (Marin Bucur), sau „Universalitatea lui Eminescu — azi” (George Munteanu), n-au prilejuit obiecții, ci, date fiind referirile din ele la chestiuni prea puțin cunoscute celor de față, au iscat numeroase întrebări, care solicitau răspunsuri de dimensiunea unor conferințe. „Care e raportul dintre pesimismul poetic și optimismul luptătorului cu armele gazetăriei?” — a fost numai una dintre întrebările care i s-au pus lui Marin Bucur, pornindu-se de la subiectul tratat de acesta. Dar „afinitățile dintre Eminescu și Hölderlin”, sau „anticipările de către Eminescu ale problematicii heideggeriene”, discutate mult în ultima vreme, la care se făcuseră trimiteri în comunicarea „Universalitatea lui Eminescu — azi”? Dar „structura ediției academice de Opere”? „Ce cuprinde fiecare volum?” „Ce cărți mai de seamă despre Eminescu au apărut în ultimii ani?” „Ce tendințe distincte se întrevăd în eminescologia actuală?” „Cu ce perspective?” etc., etc. Autorul acestor însemnări, căruia i s-a incredințat conducerea părții de la urmă a dezbaterilor, a dat deslușirile trebuitoare la asemenea întrebări și la numeroase altele, care au fost puse, — metodic, cu meticulozitate specific germană, în spirit strict științific, fără vreo abatere străină obiectului discuțiilor. Și mă încerca o impresie de stranietate, urmărind cum cei de față își luau însemnări care umpluseră multe file. Însă, mă gîndeam, mod mai potrivit, mai folositor, de a-l omagia pe Eminescu la Aachen nici că se putea.

La urmă, cîteva dintre participanți au ținut să sublinieze reușita înfrînării și oportunitatea ei, într-o vreme cînd e atît de necesar să ne amîntim de spirite universale ca al lui Eminescu și — de ce nu? — să le cerem sfatul. La care profesorul Helmuth Frisch a adăugat că o reuniune consacrată Centenarului Eminescu va avea loc în decembrie, la Universitatea din Bochum. Iar dr. Maxim Marin, mulțumind audienților și autorilor de comunicări pentru fructuoasa lor participare, a ținut să declare că după o asemenea reuniune, — prima pe care s-a încumetat s-o organizeze, — va iniția cu orice prilej altele, consacrate mai bunei cunoașteri în R.F. Germania a marilor valori ale literaturii române.

George Munteanu

Prezențe

românești

„ZILELE CULTURII ROMÂNEȘTI” ÎN R.P. BULGARIA

● La Sofia a fost inaugurată ediția din acest an a „Zilelor culturii românești” în R. P. Bulgaria. Manifestări tradiționale în relațiile de prietenie dintre popoarele română și bulgar, prezențele culturale reciproce au constituit de fiecare dată evenimente de o semnificație deosebită, ediția actuală înscrind-se pe aceleași coordonate ale dorinței de mai bună cunoaștere și apropiere între cele două popoare.

„Zilele culturii românești” au fost deschise printr-un spectacol festiv prezentat în capitala bulgară de ansamblul de balet al Teatrului de operă din Timișoara.

Tot la Sofia a fost inaugurată o expoziție de carte românească — sinteză a producției editoriale românești din domeniile social-politic, beletristic, științific și enciclopedic. La loc de frunte sînt prezentate opere ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Sînt expuse, de asemenea, lucrări științifice ale tovarășei academiciene doctore inginer Elena Ceaușescu.

O expoziție de artă plastică contemporană românească prezintă numeroase lucrări de pictură și grafică, înfățișînd publicului bulgar un orizont tematic variat, în care rolul principal revine omului și eforturilor sale de creație.

Paleta manifestărilor este întregită de o retrospectivă a filmului românesc, inaugurată în capitala Bulgariei.

De asemenea, în cadrul „Zilelor culturii românești”, Teatrul „Maria Filotti” din Brăila prezintă o suită de spectacole în orașul Plevna, iar cvartetul „Serioso” al Filarmonicii „George Enescu” din București — concerte de muzică de cameră la Plovdiv și Veliko Tîrnovo.

R.S.F. IUGOSLAVIA

● La Editura „Mislă” din Skopje a apărut, într-o elegantă prezentare grafică, volumul de poezii *Himerata* (Himera) de Anghel Dumbrăveanu, cuprînzînd o bogată selecție din lirica poetului. Selecția și traducerea poartă semnătura poetului Dumitru M. Ion, iar adaptarea lirică în limba macedoneană se datorează poetului Dimo Naum Dimchev. Cartea este însoțită de o postfață intitulată *Himera* — aceasta este poezia, semnată de Dumitru M. Ion.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea

Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

REDACȚIA: București, Piața Științei nr. 1, poartă B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei 115, Telefon: 50 74 96.
ABONAMENTE: 3 luni — 65 lei; 6 luni — 130 lei; 1 an — 260 lei. Cîștigătorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” —
sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10876, preșir București, Calea Griviței, nr. 64—68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII”

